

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÝCH A POTRAVINÁŘSKÝCH INFORMACÍ

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Agricultural Economics

ČESKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

7

ROČNÍK 44 (LXXI)
PRAHA
ČERVENEC 1998
CS ISSN 0139-570X

Mezinárodní vědecký časopis vydávaný z pověření Ministerstva zemědělství České republiky a pod gescí České akademie zemědělských věd

An international journal published under the authorization by the Ministry of Agriculture and under the direction of the Czech Academy of Agricultural Sciences

Redakční rada – Editorial Board

Předseda – Chairman

Doc. Ing. Vladimír Jeníček, DrSc. (Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)

Členové – Members

Ing. Gejza Blaas, CSc. (Výzkumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava, SR)

PhDr. Stanislav Buchta, CSc. (Národný úrad práce, GR, Bratislava, SR)

Doc. Ing. Juraj Cvečko, CSc. (OTIS spol. s r. o., Bratislava, SR)

Prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr. h. c. (Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)

Mgr. Helena Hudečková, CSc. (Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)

Doc. Ing. Viera Ižáková, CSc. (Výzkumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava, SR)

Ing. Josef Kraus, CSc. (Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Praha, ČR)

Prof. Ing. František Stěleček, CSc. (Jihočeská univerzita, České Budějovice, ČR)

PhDr. Jana Šindlářová (Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno, ČR)

Prof. Ing. Karel Vinohradský, CSc. (Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno, ČR)

Prof. Ing. Jozef Višňovský, CSc. (Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra, SR)

Prof. Ing. Ivan Vrana, DrSc. (Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)

Vedoucí redaktorka – Editor-in-Chief

Mgr. Alena Rottová

Redakční kruh – Editorial circle

Prof. Dr. Konrad Hagendorf (Humboldt-Universität zu Berlin, Deutschland)

Prof. Dr. Alois Heißenhuber (Technische Universität München, Deutschland)

Prof. J. Sandorf Rikoon, PhD. (University of Missouri-Columbia, USA)

Cíl a odborná náplň: Časopis publikuje autorské vědecké statě s agrární tematikou z oblasti ekonomiky, managementu, informatiky, ekologie, sociálně-ekonomické a sociologické. Od roku 1993 zajišťuje kontinuálně problematiku dosud uveřejňovanou ve zrušeném časopisu Sociologie venkova. Široké tematické spektrum zahrnuje prakticky celou sféru agrobiznisu, tj. ekonomickou problematiku dodavatelských vstupů, sféru pro zemědělství a potravinářský průmysl, sociálně-ekonomickou problematiku a sociologii venkova a zemědělství, až po ekonomiku výživy obyvatelstva. Statě jsou publikovány v jazyce českém, slovenském nebo anglickém. Abstrakty z časopisu jsou zahrnuty v těchto databázích: Agri, CAB Abstracts, Czech Agricultural Bibliography, WLAS.

Periodicita: Časopis vychází měsíčně (12x ročně), ročník 44 vychází v roce 1998.

Přijímání rukopisů: Rukopisy ve dvou vyhotoveních je třeba zaslat na adresu redakce: Mgr. Alena Rottová, vedoucí redaktorka, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Slezská 7, 120 56 Praha 2, tel.: 02/24 25 79 39, fax: 02/24 25 39 38, e-mail: editor@login.cz. Den doručení rukopisu do redakce je publikován jako datum přijetí k publikaci.

Informace o předplatném: Objednávky na předplatné jsou přijímány pouze na celý rok (leden–prosinec) a měly by být zaslány na adresu: Ústav zemědělských a potravinářských informací, vydavatelské oddělení, Slezská 7, 120 56 Praha 2. Cena předplatného pro rok 1998 je 744 Kč.

Aims and scope: The journal publishes original scientific papers dealing with agricultural subjects from the sphere of economics, management, informatics, ecology, social economy and sociology. Since 1993 the papers continually treat problems which were published in the journal Sociologie venkova a zemědělství until now. An extensive scope of subjects in fact covers the whole of agribusiness, that means economic relations of suppliers and producers of inputs for agriculture and food industry, problems from the aspects of social economy and rural sociology and finally the economics of the population nutrition. The papers are published in Czech, Slovak or English. Abstracts from the journal are comprised in the databases: Agri, CAB Abstracts, Czech Agricultural Bibliography, WLAS.

Periodicity: The journal is published monthly (12 issues per year), Volume 44 appearing in 1998.

Acceptance of manuscripts: Two copies of manuscript should be addressed to: Mgr. Alena Rottová, editor-in-chief, Institute of Agricultural and Food Information, Slezská 7, 120 56 Praha 2, tel.: 02/24 25 79 39, fax: 02/24 25 39 38, e-mail: editor@login.cz. The day the manuscript reaches the editor for the first time is given upon publication as the date of reception.

Subscription information: Subscription orders can be entered only by calendar year (January–December) and should be sent to: Institute of Agricultural and Food Information, Slezská 7, 120 56 Praha 2. Subscription price for 1998 is 177 USD (Europe), 195 USD (overseas).

PROBLÉMY AGRÁRNÍHO SEKTORU ČR PŘI PŘIPRAVOVANÝCH JEDNÁNÍCH ČR O VSTUPU DO EU¹

CZECH AGRARIAN SECTOR PROBLEMS CONNECTED WITH FUTURE NEGOTIATIONS ON ADMISSION OF CZECH REPUBLIC TO THE EU

V. Brabenec, P. Šařecová

Czech University of Agriculture, Prague, Czech Republic

ABSTRACT: Authors of the paper have in January 1998 finalized works on the research project supported by the University grant 107/10/12096/10: Solution of the new methodological tasks of Czech agriculture after having submitted the application for admission to the European Union. They are presenting hereby some selected results and conclusions. Czech Republic is preparing for negotiations with the EU in Bruxelles, that may decide already by the beginning of April 1998 which ones of the six associated countries (invited to the negotiations) become candidates for the EU expansion. In order to confirm serious interest of Czech Republic on admission to the EU it is necessary in the agrarian sector, to converge Czech agrarian policy to the Common Agricultural Policy of the EU (as stated for 2000–2006 in the Agenda 2000); to secure compatibility of Czech legal standards with the EU; to quantify and support by budgetary allocations the economic impact of the eventuality of being admitted to the EU; to improve qualifications of the negotiators and of the basic documents for the negotiations with the EU. The state of things in the problems listed above is being assessed in the paper.

agricultural policy of CR, development of agriculture in CR, competitiveness, non-production functions of agriculture, preparations for admission to the EU.

ABSTRAKT: Autoři příspěvku ukončili v lednu 1998 řešení grantového projektu ČZU v Praze 107/10/12096/10: Řešení nových metodologických úkolů zemědělství ČR po podání přihlášky ČR do Evropské unie. Z autorského podílu na závěrečné zprávě k řešení projektu uvádějí vybrané výsledky a závěry. ČR se připravuje na jednání s EU v Bruselu, která mohou již počátkem dubna 1998 rozhodnout, které ze šesti asociovaných zemí (přizvaných na jednání) se stanou kandidáty na rozšíření EU. Pro potvrzení seriózního zájmu ČR o vstup do EU je nutné v agrárním sektoru urychleně řešit tyto úkoly: přiblížit zemědělskou politiku ČR Společné zemědělské politice EU (formulované pro roky 2000–2006 v dokumentu Agenda 2000); zajistit slučitelnost právních předpisů ČR s EU; kvantifikovat a rozpočtově zajistit ekonomické dopady případného přijetí ČR do EU; zvýšit úroveň vyjednávacích týmů a základních dokumentů ČR pro jednání s EU. Řešení uvedených úkolů se zaměřením na stav konkurenceschopnosti českého agrárního sektoru je hodnoceno v příspěvku.

zemědělská politika ČR, vývoj zemědělství ČR, konkurenceschopnost, nevýrobní funkce zemědělství, příprava vstupu do EU

ÚVOD

V rámci přípravy na jednání ČR o vstupu do EU vláda ČR (včetně resortu MZe) připravila tzv. poziční dokument, zahrnující „představy a požadavky ČR“. Naproti tomu v rámci programu PHARE pracovali v roce 1996 několik skupin odborníků EU. Ti zpracovali hlubší analýzu jednotlivých problémových oblastí agrárního sektoru ČR, umožňující vypracování „pozičního dokumentu EU“ pro přípravná jednání.

Konkurenceschopnost zemědělské prvovýroby ČR snižuje dlouhodobá ztrátovost této výroby, ovlivněná i její nízkou úrovní subvencování, vyjadřovanou EPS (ekvivalentem produkčních subvencí). Jeho hodnota

byla v roce 1996 v ČR 10 % (od roku 1989 klesla na pětinu), zatímco ve stejném roce v průměru států EU činila 43 %, v průměru států OECD 36 % a dále např. v Polsku 28 %, na Slovensku 19 % a v Maďarsku 11 %. Dalším faktorem pro snižování konkurenceschopnosti zemědělství ČR je nižší ochrana potravinářského trhu ČR a domácích výrobců (v porovnání s EU), která našim výrobcům snižuje odbytové možnosti a ceny za jejich výrobky. Přes výše uvedené negativní vlivy na zemědělskou prvovýrobu bude v daleko větší míře o konkurenceschopnosti agrárního sektoru ČR v EU rozhodovat zpracovatelský a potravinářský průmysl, který kromě několika výjimek úrovně EU nedosahuje.

¹ Výstup z grantového projektu ČZU v Praze 107/10/12096/10: Řešení nových metodologických úkolů zemědělství ČR po podání přihlášky ČR do Evropské unie

VÝROBNĚ EKONOMICKÉ PROBLÉMY ZEMĚDĚLSTVÍ ČR

Zemědělství je nejvýznamnější činností lidstva, která obnovitelným způsobem využívá sluneční energii pro zajištění výživy lidstva. Vedle této primární výrobní funkce zaměřené na výrobu potravin plní řadu funkcí sekundárních, které jsou zvláště v evropském regionu neméně důležité. Mezi ně patří především:

- a) funkce podnikatelské činnosti, umožňující využívat plošně a prostorově rozptýlené zdroje, jakými jsou půda, voda, světlo, vzduch;
- b) funkce „celoplošného“ osídlení krajiny s poskytnutím pracovních příležitostí nejen v zemědělství, ale i v navazujících službách a regionálním průmyslu;
- c) funkce sociální, umožňující přirozenější způsob života v kontaktu s přírodou (jako alternativu k anonymitě a sebeodcizení v městských aglomeracích) a skýtající možnosti k turistice a odpočinku – rozšiřující turistickou atraktivitu ČR;
- d) funkce kulturní, která zachovává dědictví a tradice života každého regionu;
- e) funkce uchování obnovitelných přírodních zdrojů (životního prostředí) v nesnižující se kvalitě pro příští generace populace v daném územním regionu.

Uvedené základní funkce zemědělství byly po roce 1990 poněkud oslabeny v důsledku razantní transformace zemědělství (tj. podmínek pro podnikání v zemědělství). Tato transformace byla zaměřena jak na nápravu majetkových křivd minulého režimu (restituce), tak na využití zemědělství k výrobě levných potravin, umožňující zachování „sociálního smíru“. Důsledkem transformačních opatření je již pětiletá ztrátovost zemědělské prvovýroby jako celku, která snižuje konkurenceschopnost našeho zemědělství při přípravě ke vstupu ČR do EU.

Velmi nepříznivě se vyvíjí saldo zahraničního obchodu ČR v komoditách agrárního sektoru. Ještě v roce 1991 byl převís vývozu nad dovozem agrárních komodit ČR 2,14 mld. Kč (na celkové kladné obchodní bilanci se podílel 11,6 %). Stále se prohlubující záporné saldo agrárního obchodu ČR od roku 1992 v roce 1996 dosáhlo 22,32 mld. Kč a na celkové záporné obchodní bilanci státu mělo podíl 13,9 %. Podíl agrárního sektoru na celkové vývozu ČR činil 5,6 % a na celkovém dovozu 7,4 %. Podobné výsledky agrární obchodní bilance ČR, které zhoršují výchozí „vyjednávací pozici“ ČR o rozsahu naší zemědělské výroby před vstupem do EU, byly dosaženy i za rok 1997.

Celkový produkční potenciál zemědělství ČR se v letech 1989–1996 v přepočtu na obilní jednotky snížil o 7,9 % (což představuje přibližně 1,2 mil. tun obilí). Nejvýrazněji se snížily v tomto období stavy skotu a to o 46,3 % (tj. o 1,614 mil. kusů).

Zemědělství v ČR ztratilo schopnost zajistit práci pro obyvatele venkova. Od roku 1989 do roku 1996 se snížil počet pracovníků v zemědělství o 311,4 tis. osob, tj. o 60,3 %! Naprostá většina obyvatel venkova je za-

městnana mimo zemědělství. Zemědělství není schopno zajistit svým pracovníkům srovnatelnou životní úroveň s ostatními rezorty hospodářství. V roce 1989 činila průměrná mzda v zemědělství 3 455 Kčs za měsíc a v celém národním hospodářství 3 170 Kčs. V roce 1996 byla průměrná mzda v zemědělství 7 829 Kč a byla již o 19,1 % nižší než průměrná mzda v ČR, činící 9 676 Kč. Další negativní vliv na životní úroveň obyvatel celého venkova má horší dopravní obslužnost a úroveň služeb, jejichž zlepšení nebylo mezi prioritami hospodářské politiky vlády ČR.

Výrazně se zhoršuje schopnost zemědělství plnit krajinotvornou funkci, protože s ohledem na již pětiletou ztrátovost zemědělské výroby v ČR často jen s obtížemi zajišťují zemědělská výrobcí pouze základní výrobní úkoly.

V horších přírodních podmínkách odbourání dotací nebylo dosud dostatečně nahrazeno jinými srovnatelnými opatřeními, umožňujícími úspěšné podnikání a udržování kulturní krajiny v těchto regionech. Jisté zlepšení přináší dotační pravidla přijatá pro rezort zemědělství pro rok 1998, která jsou jedním z prvních výsledků realizace přijatého zákona o zemědělství.

SOUČASNÉ ROZPORY MEZI AGRÁRNÍ POLITIKOU ČR A EU

Zemědělská politika EU preferuje pět základních principů:

- a) zachování stability agrárního trhu,
- b) zajištění stanovené úrovně soběstačnosti agrární produkce,
- c) zajištění relativně levných a dostupných potravin pro obyvatelstvo,
- d) zajištění příjmové parity zemědělců s ostatními profesemi,
- e) růst produktivity práce s využitím nových vědeckých poznatků.

Výše uvedené priority agrární politiky států EU nejsou v dostatečném rozsahu (event. vůbec) prioritami politiky ČR.

V oblasti zemědělství jsou mezi členskými státy EU uplatňovány následující základní zásady:

- 1) zásada jednoty vnitřního trhu,
- 2) zásada vzájemné preference,
- 3) zásada finanční solidarity.

Uplatnění těchto zásad znamená volný bezcelní pohyb zboží, služeb, práce a kapitálu i platnost jednotných norem. Proti nežádoucímu importu je trh EU chráněn jednotnou celní politikou. Přebytky produkce v EU jsou nakoupeny a s použitím subvencí exportovány. V EU jsou na rozdíl od ČR uplatňovány tržní řády pro agrární produkty, kvóty na produkci komodit a státní garance cen v rámci udělených kvót. Rozsah subvencí pro zemědělství v EU, zajišťující výše uvedené principy a zásady, je oproti ČR v relativním vyjádření (ekvivalentem produkčních subvencí) více než čtyřnásobný,

v absolutním vyjádření v přepočtu na 1 ha půdy je tento rozdíl v subvencování ještě vyšší.

Z hlediska přírodních i ekonomických podmínek je české zemědělství „typicky evropské“. V zájmu zachování jeho konkurenceschopnosti by mělo mít vytvořeny podmínky podobné podmínkám uplatňovaným v EU, protože je provozováno ve stejných přírodních podmínkách a ve společném „ekonomickém prostoru“ jako zemědělství ve státech EU. V případě vstupu do EU bude muset ČR všechna základní pravidla Společné zemědělské politiky EU přijmout a rozpočtově zabezpečit.

V souladu s přípravou na vstup ČR do EU po podání přihlášky ČR a zařazením naší republiky mezi první šest států pro předvstupní jednání s EU je v zájmu ČR neoslabovat dále konkurenceschopnost a ekonomickou stabilitu našeho zemědělství a nesnižovat objem naší agrární produkce. Její kapacity by měly postačovat na pokrytí poptávky na vnitřním trhu u všech agrárních produktů u nás vyráběných (event. i na rozšíření exportu tradičních výrobků, jakými jsou chmel, slad a pivo).

ZÁKON O ZEMĚDĚLSTVÍ A JEHO UPLATNĚNÍ V DOTAČNÍCH ZÁSADÁCH PRO ROK 1998

Zákon o zemědělství č. 252/1997 Sb., přijatý Parlamentem i Senátem ČR v druhé polovině roku 1997, i přes stručnost svého znění (pouze 7 paragrafů) jednoznačně vymezuje nové dlouhodobé principy zemědělské politiky ČR, které jsou ve všech podstatných rysech slučitelné se Společnou zemědělskou politikou EU. V § 1 zákona je uvedeno jeho zdůvodnění v tomto znění: Účelem tohoto zákona je:

- a) vytváření podmínek pro zajištění schopnosti českého zemědělství zabezpečit základní výživu obyvatel, potravinovou bezpečnost a potřebné nepotravinářské suroviny;
- b) vytváření předpokladů pro podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství, které přispívají k ochraně složek životního prostředí jako půdy, vody a ovzduší a k udržování osídlené a kulturní krajiny;
- c) stanovit povinnost náhrady újmy pro osoby poškozené příkaznými režimy hospodaření, vyplývajícími ze zákonných omezení.

Paragrafy 2–6 specifikují blíže formy přímé i nepřímé podpory zemědělství, ochranu agrárního trhu, poskytování informací a náhradu újmy za zákony příkazné režimy hospodaření na půdách. V příloze zákona je jmenovitě uvedeno 117 položek zemědělských výrobků, na které se vztahují zvláštní ochranná opatření při dovozu do ČR.

Rozsah rozpočtových prostředků na podporu zemědělství a jeho mimoprodukčních funkcí se v roce 1998 v ČR zvýšil o 40 % a je podrobně rozpracován v „Zásadách, kterými se stanovují podmínky pro poskytování podpor ministerstvem zemědělství pro rok 1998“. Žádáním o podpory nemůže být zahraniční fyzická ani

právní osoba, ani rozpočtová nebo příspěvková organizace.

Podpůrné programy zahrnují následující činnosti:

- obnova vinic, chmelnic a ovocných sadů,
- podpora vinařství,
- podpora nepotravinářského využití půdního fondu (pěstování lnu),
- chov dojných krav (s řadou specifických omezení),
- zazvěření oblastí postižených záplavami,
- udržování a zlepšování genetického potenciálu hospodářských zvířat a rostlin,
- podpora ozdravování polních a speciálních plodin,
- nákazový fond,
- poradenství a informace.

Samostatnou kapitolu „Zásad“ tvoří Podpora udržování krajiny a méně příznivých oblastí, která je specifikována ve 24 paragrafech a sedmi přílohách.

V této souvislosti je korektní přiznat, že meziroční procentní navýšení rozpočtové podpory zemědělství je při nízké výkonnosti a dynamice vývoje ekonomiky ČR zřejmě na „horní hranici“ možností rozpočtových výdajů pro rok 1998.

ZÁSADY AGRÁRNÍ POLITIKY EU NA ROKY 2000–2006 V AGENDĚ 2000

Dokument „Agenda 2000“, předložený Evropskou komisí, zahrnuje nejen principy Společné zemědělské politiky EU na období let 2000–2006, ale i zásady regionální politiky a stanoviska k žádostem 10 kandidátů o vstup do EU.

Velkou pozornost věnuje dokument nejen zajištění dostatku kvalitních a zdravotně nezávadných potravin, ale v neménším rozsahu též zachování venkovského prostoru a kulturní krajiny. Podmínkou pro tento úkol je uchování možnosti kvalitního bydlení na venkově a trvalé plošné provozování zemědělství bez narušení ekologické rovnováhy. Venkovské oblasti mají vytvořit multifunkční pracovní, životní i rekreační regiony pro užitek obyvatel měst i venkova. Trvající přebytek bilance agrárních komodit na vnitřním trhu EU si vyžádá větší exportní angažovanost EU na mezinárodních trzích.

Agenda 2000 předpokládá snížení počtu cílů současné Společné zemědělské politiky EU, která bude začleněna do širšího koncipované Agrární politiky. Současných sedm cílů má být redukováno na tři nové, odpovídající lépe budoucím požadavkům a záměrům Agrární politiky.

Novelizované cíle agrární politiky EU:

Cíl 1: Rozvoj a strukturální přizpůsobení regionů se zastávající úrovní vývoje – zůstává v souladu se současnými prioritami i v Agendě 2000 nezměněn. Finanční prostředky vázané na tento cíl představují téměř dvě třetiny prostředků strukturálních fondů. Čerpání má být umožněno v regi-

onech, které nedosahují úrovně 75 % HDP z průměru EU. U tohoto titulu by ČR po připojení k EU měla největší naděje na čerpání prostředků z rozpočtu EU (dosahujeme přibližně 50 % HDP na 1 obyvatele oproti průměru EU).

Cíl 2: Podpora regionů s nutností velké sociální a ekonomické restrukturalizace, ve kterých došlo ke ztrátě ekonomických aktivit s následkem vysokého růstu nezaměstnanosti. Realizace tohoto cíle bude probíhat na úrovni okresů i jednotlivých obcí s dopracováním kritérií pro různé typy (kategorie) oblastí. Současná kritéria byla orientována na podíly zaměstnanosti v průmyslu a zemědělství a její pokles a na hustotu obyvatelstva.

Cíl 3: Podpora globální renovace a rozvoje venkova, ochrana a uchování venkovského dědictví, rozvoj a zlepšení venkovské infrastruktury (zaměřené na zemědělství, řemesla, venkovský průmysl a ochranu životního prostředí). Tento cíl má zajistit uchování venkovského osídlení a obnovu i využívání půdního fondu. Při řešení tohoto cíle bude třeba řešit otázku velkého nesouladu mezi oblastmi z hlediska úrovně jejich ekologické úrovně v EU.

Agenda 2000 se zabývá i řešením jisté nerovnoprávnosti zemědělského výrobce v řetězci subjektů agrárního trhu, jehož negativní dopady na prvovýrobce je třeba řešit a odstraňovat.

Zásady agrární politiky obsažené v Agendě 2000 se v případě přijetí ČR do EU stanou pro nás závaznými pravidly pro agrární i regionální politiku. Proto je třeba intenzivně přizpůsobovat celou oblast legislativy ČR tak, aby s obsahem Agendy 2000 nebyla v rozporu.

ÚKOLY ČR PRO SJEDNOCENÍ S OBCHODNÍ AGRÁRNÍ POLITIKOU EU

V červenci 1997 byla vypracována předkládací zpráva k Návrhu věcného záměru zákona o intervenční organizaci. Tento zákon by měl přiblížit pravidla platná pro obchod se zemědělskými výrobky pravidlům uplatňovaným ve státech EU.

Navrhovaná intervenční organizace by v nové vyšší kvalitě měla nahradit funkce Státního fondu tržní regulace v zemědělství, zřízeného na základě zákonných předpisů v roce 1993.

Intervenční organizace umožní zemědělcům (i jiným subjektům) na základě dobrovolnosti kvalitní uskladnění určené komodity, přičemž nedojde ke změně vlastnictví. Na uskladněnou komoditu bude vystaven cenný papír „skladištní stvrzenka“, která je „obchodovatelná“ a použitelná i pro účely garance za bankovní úvěry. Doručitel stvrzenky má právo si komoditu kdykoliv vyvezdout. Skladištní stvrzenky může vykupovat i stát např. pro účely vytvoření státních hmotných rezerv. Navržené principy pro vytvoření státní intervenční organizace jsou kompatibilní s mechanismy uplatňovanými

v EU. Intervenční organizace bude mít proti stávajícímu SFTF značně rozšířené pravomoci, protože bude moci např.:

- udělovat, omezovat, odebírat a kontrolovat dovozní a vývozní licence u regulovaných komodit,
- předkládat vládě ČR návrhy na úpravu cel pro regulované výrobky na stanovené časové období,
- vyhlášovat, spravovat a kontrolovat produkční kvóty na regulované výrobky,
- udělovat, kontrolovat a případně odebírat licence licencovaným skladům,
- vyžadovat informace od zemědělských a jiných subjektů (ve stanoveném rozsahu),
- soustřeďovat peněžní prostředky pro plnění svých funkcí.

Licenční organizace se bude zabývat:

- regulací trhu obilovin,
 - regulací trhu mléka,
 - regulací trhu cukru,
 - regulací trhu hovězího masa,
 - podle potřeby na základě vydání doplňku k zákonu o licenční organizaci i regulací trhu dalších komodit.
- Pro jednotlivé komodity jsou přesně specifikovány činnosti, práva i povinnosti licenční organizace.

SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY ZEMĚDĚLSTVÍ ČR

Přes výše uvedené výrobně ekonomické problémy našeho zemědělství lze před vstupem ČR do EU charakterizovat nejen slabé, ale i silné stránky konkurenceschopnosti našeho zemědělství. Mezi *silné stránky* je možno zařadit především:

- a) Podstatně větší výrobně technologické celky v rostlinné i v živočišné výrobě v ČR (oproti průměru v EU). Ty umožňují v našem zemědělství lepší využití moderní nejvýkonnější techniky, nových technologií i specializovaných kvalifikovaných pracovních sil.
- b) Současná výrazně nižší cena pracovní síly v zemědělství i nižší cena zemědělské půdy (tj. i nájemného) bude zřejmě i po vstupu ČR do EU po přechodnou dobu snižovat výrobní náklady našeho zemědělství.
- c) Dobré možnosti využití specializovaných manažerů ve většině velkých zemědělských podniků jsou nespornou konkurenční výhodou v porovnání s univerzálním zemědělcem, převažujícím v EU (v rodinných farmách). Lze předpokládat, že velké podniky s výměrou přes 400 ha zůstanou v ČR rozhodujícími producenty tržních agrárních komodit.
- d) Náročnější tržní podmínky zemědělských prvovýrobců v ČR (v porovnání s EU) nutí naše výrobce ke zvýšenému úsilí na maximální racionální využití všech výrobních zdrojů (na druhé straně ale výrazně brzdí možnosti optimálního rozvoje podniků a jejich modernizaci).

Mezi *slabé stránky* je možno zařadit především:

- a) Výrazně nižší intenzitu zemědělské výroby v ČR v porovnání s okolními státy EU (jak u výnosů většiny plodin, tak u užitkovosti zvířat v chovech skotu). To nesporně zvyšuje podíl fixních nákladů na jednotku vyrobené produkce (např. hektarové výnosy brambor v ČR okolo 20 t a v EU okolo 40 t).
- b) Spotřebování rezerv zemědělství ČR ekonomicky vynuceným omezením vstupů pod úroveň prosté reprodukce výroby (hnojení, obnova techniky a j.).
- c) Nižší ochrana zemědělských výrobců a vnitřního potravinářského trhu ČR oproti státům EU a násobně nižší dotování výrobních i nevýrobních funkcí zemědělství, vyjadřované ekvivalentem produkčních subvencí (EU 43, ČR dle různých přepočtů 10–14). Po vstupu do EU by vyrovnání podmínek agrární politiky s EU bylo naopak naší silnou stránkou.
- d) Nestabilita právních předpisů pro podnikání v zemědělství ČR, minimální funkčnost burzy pro tvorbu cen, minimální možnosti uzavírání termínovaných obchodů a využití dalších nástrojů agrárního trhu (používaných v EU). Tyto skutečnosti znemožňují často (spolu s vysokou nestabilitou cen) vypracovat výrobcům seriózní podnikatelský záměr.

ZÁVĚRY

- Současný stav agrárního sektoru ČR – s ohledem na nejméně pětiletou ztrátovost zemědělské prvovýroby jako celku i s ohledem na technologické zaostávání potravinářského průmyslu – vede ke snižování jeho konkurenceschopnosti v porovnání s úrovní tohoto sektoru ve státech EU.
- Současný stav zemědělské legislativy ČR (na úseku nově přijímaných zákonů a předpisů i vývoje rozpočtové politiky) zahrnuje první kroky přibližování se Společné zemědělské politice Evropské unie. Významným vstřícným signálem ČR bylo v roce 1997 přijetí zákona o zemědělství, jehož znění umožňuje další přibližování naší zemědělské politiky Společné zemědělské politice EU (CAP).
- Agenda 2000 je základní dokument EU (přijatý v roce 1997), který definuje principy a priority Agrární politiky EU na období let 2000–2006, tj. na období, kdy se event. ČR stane členem EU se všemi výho-

dami i důsledky spojení naší ekonomiky a legislativy s EU.

V důsledku poklesu objemu zemědělské výroby v ČR vznikají rizika, že současný snížený objem výroby se stane základem pro stanovení výrobních kvót agrárních komodit pro ČR po jejím eventuálním připojení k EU.

Na úseku informatiky – současná úroveň informací, ani rozsah a kvalita aparátu, zabývajícího se získáním a zpracováním informací o zemědělství ČR, požadavkům a předpisům platným v EU dosud nevyhovuje.

Na úseku rozpočtové politiky lze očekávat, že přijetí Agrární politiky EU může vést i k násobnému zvýšení požadavků na rozpočtové prostředky pro zemědělství a údržbu krajiny v ČR.

Po zařazení ČR do první skupiny asociovaných zemí, se kterou EU zahájila jednání směřující ke stanovení kandidátů pro vstup do EU v prvním termínu jejího rozšíření, je úkolem ČR pro zemědělskou politiku a legislativu, zabezpečit především:

- postupné sjednocení agrární politiky ČR a EU,
- s tím související postupné sjednocení legislativy EU a ČR,
- organizační, rozpočtové a technické zabezpečení souladu Agrární politiky ČR a EU v termínu přijetí ČR do EU.

LITERATURA

- BRABENEC, V. – ŠAŘECOVÁ, P. a kol.: Řešení nových metodologických úkolů zemědělství ČR po podání přihlášky ČR do Evropské unie. Závěrečná zpráva k řešení grantového projektu ČZU v Praze 107/10/12096/0. ČZU Praha, leden 1998, 81 s.
- DOUCHA, T. – VIGNER, J.: Úvahy nad vstupem českého agrárního sektoru do podmínek jednotného trhu EU. Sborník referátů ze 7. Konference KRV AF ČZU v Praze 9. 12. 1997. AF ČZU, Praha 1997: 13–19.
- STŘELEČEK, F.: Koncept nového rozvoje společné evropské agrární politiky. Zemědělec, 1997 (25, 26, 27). Zemská a. s. ZN, Praha 1997.
- Zákon o zemědělství. Zákon ČR č. 252/1997 Sb. Praha 1997.

Došlo 12. 3. 1998

Kontaktní adresa:

Prof. Ing. Vladimír Brabeneč, CSc., RNDr. Pavla Šařecová, CSc., Česká zemědělská univerzita, 165 21 Praha 6-Suchbát, Česká republika, tel. +420 2 2438 2233

INSTITUTE OF AGRICULTURAL AND FOOD INFORMATION

Slezská 7, 120 56 Praha 2, Czech Republic

Fax: (00422) 24 25 39 38

In this institute scientific journals dealing with the problems of agriculture and related sciences are published on behalf of the Czech Academy of Agricultural Sciences. The periodicals are published in the Czech or Slovak languages with long summaries in English or in English language with summaries in Czech or Slovak.

Subscription to these journals should be sent to the above-mentioned address.

Periodical	Number of issues per year
Rostlinná výroba (Plant Production)	12
Czech Journal of Animal Science (Živočišná výroba)	12
Veterinární medicína (Veterinary Medicine – Czech)	12
Zemědělská ekonomika (Agricultural Economics)	12
Lesnictví – Forestry	12
Zemědělská technika (Agricultural Engineering)	4
Plant Protection Science (Ochrana rostlin)	4
Genetika a šlechtění (Genetics and Plant Breeding)	4
Zahradnictví (Horticultural Science)	4
Czech Journal of Food Sciences (Potravinářské vědy)	6

COMPUTER SECURITY OF THE VIRTUAL CORPORATION IN AGRICULTURE

POČÍTAČOVÁ BEZPEČNOST VIRTUÁLNÍ ORGANIZACE V AGROKOMPLEXU

Č. Halbich

Czech University of Agriculture, Prague, Czech Republic

ABSTRACT: The article deals with virtual corporations as a new paradigm of the theory of organizational structures of today's world. Another actually frequented topic is computer security. In the introduction, there are briefly described virtual organizations. The major part of this paper deals with the paradox of sharing our business secrets and strategic plans with suppliers and customers. In the following part, there are presented two cases, which solve the mentioned paradox of a virtual corporation. In the paper, there is analyzed the available world literature. The aid in solving their situation using the authors practical experience in the mentioned area of solving problems of information systems (IS) or information technology (IT) is offered to managers.

virtual corporation, paradox of computer security in the virtual corporation, Secure Electronic Transaction

ABSTRAKT: Článek se zabývá virtuálními organizacemi jako novým paradigmatem teorie organizačních struktur současnosti. Dalším v současnosti frekventovaným tématem je počítačová bezpečnost. V úvodu jsou stručně charakterizovány virtuální organizace. Hlavní část příspěvku se zabývá paradoxem sdílení našich tajných podnikatelských skutečností a strategických plánů s dodavateli a zákazníky. V další části jsou uvedeny dvě případové studie, které řeší uvedený paradox virtuální organizace. V článku je analyzována dostupná světová literatura a nabízí se manažerům návod na řešení jejich situace s využitím praktických zkušeností autora v dané oblasti řešení problémů informačních systémů (IS) či informačních technologií (IT).

virtuální organizace, paradox počítačové bezpečnosti ve virtuální organizaci, Secure Electronic Transaction

INTRODUCTION

Virtual corporations and virtual products and services are terms that have gained a considerable attention recently. They can lead namely to the improvement of the success of certain corporation in the market.

By many authors, the new organization is named virtual corporation. The virtual corporation can be normally described as a company instantaneously producing and marketing highly customized products or services in large quantities. A virtual product, or service, is intentionally delivered when demand occurs, and it is then already adapted to customers' requirements. The virtual corporation is flowing, flexible and adaptive, i. e. it does not depend on the definite, structured form of modern organizations. One could conceive the virtual corporation as being the organizational form of the modern era we are presently entering, and which is characterized by global markets, changing customers' demands and accelerating environmental dynamics and technological development. The organizations' capability of rapid reactions to environmental dynamics becomes the most critical success factor in the world of constant changes (by Hron 1996).

There is no doubt about the fact, that the traditional ways of designing and developing organizations occur to be pathological in a world of global markets, demanding customers and increasing competition. A lot of time, money and effort is invested in redesigning or reengineering organizations (see Halbich 1996). Strategic alliances are developed and companies are downsized and parts of them sorted out. Despite these approaches, many companies are still suffering from a lack of effectiveness and efficiency in adapting to an increasingly dynamic environment. It may be concluded, that we will have to find new, and maybe even unproved, concepts to ensure survival and success in the modern world.

Depending on the nature of organization, virtuality can be expressed in several ways (see Halbich 1997b). However, we can identify four core characteristics, of which a virtual corporation can possess one, or several:

- space and time independent,
- knowledge based,
- external co-operation,
- temporary alliances.

Space and time have always been a limitation in organization design and development. In the virtual organization, this dimension loses its limiting nature, individuals can telework from home, train, flight and so on, using the latest information technology, such as mobile phones connected to their portable computers, virtual networks, a. o. Today already, we can see portable computers enabling new, flexible forms of work. Current IT provides us with mechanisms to make communication easy, flexible and natural. We can see new forms of co-operation and co-ordination as a result of an innovative IT use. Applications such as e-mail, videoconferencing, team- and groupware are examples of the emerging "team-technology".

More and more of the organization are inside people's minds and inside the information systems. Stability and continuity is based on people being a part of the organization, while the activities performed can change on a day-by-day basis. This well-known concept implies a significant challenge to the traditional perception of organizations as being an assembly of physical resources in terms of machinery, capital and labour, including a focus shift from the division of labour to a division of knowledge and competence across the corporation. The virtual corporation therefore becomes more "invisible" than traditional organizations are.

Traditionally, it has been rather simple to define the boundaries between the organizations and their environment. Virtual corporations, on the contrary, are characterized by blurring boundaries against e.g. suppliers and customers. They become more flowing and flexible, and even here IT plays the enabling role. Interorganizational systems (IOS), electronic data interchange (EDI), a. o. contribute to a more dynamic co-operation with suppliers, as well as customers. It seems, that even co-operation among competitors is an implication for the future success. Business secrets, strategic plans, and resources may be shared with suppliers and customers in common striving for the reduced time-to market and a rapid adaptability to changing customers demands.

In this case, a new paradox has arisen, because corporations share information with their co-operators, but they always have their business secrets too (see Halbich 1997d). The virtual organization can thereby increase its capacities significantly, all services which cannot be generated within the domain of the organizations core competencies are "bought" from external sources on the intentional basis of achieving common goals.

There are methods leading to confirming companies in survival ability. There are many methods, one of these is the proper computer ethics joined with computer security and other human aspects by using of IS.

THE BASES OF COMPUTER SECURITY IN VIRTUAL CORPORATIONS

After some 15 years of developing PC IBM compatible computers, an isolated PC IBM is almost inex-

pugnable and immune against the attacks of hackers. Any modern operating system (such as Windows 95 or Windows NT) cannot be run without an accessing password. In addition, a hacker cannot boot a computer even with a floppy disc without the knowledge of password in Setup. Another situation arises when we connect our computer to a computer net either private or especially common, to which there is an access even for other subjects (business or otherwise). From the marketing point of view, it is necessary to have our computer connected to internet. Then we have to accept millions of eventual hackers. Then we have to allow for another paradox mentioned e.g. in (Halbich 1997d) to secure out data. The paradox is defined as follows: In contradiction to the general and verbal tradition of democratic law state, where everything which is not forbidden is allowed, it is quite the opposite in the computer net: "What is not allowed is forbidden in the net."

We can save our private data just only with a maximum of our paranoia. The way we can do it will be mentioned later.

Existence of the first even mentioned paradox of virtual corporation does not make our situation better. There occurs a direct proportionality. As we provide more and more confident information to the external world (for example to our customers as a part of our virtual corporation) by e.g. WWW server, we have to secure more the rest of our business secrets and strategic plans (Halbich 1997a). Certainly it is possible, but difficult regarding accuracy, organizational and another precautions.

CASE ONE: FAMILY FARM

In Case I (Halbich 1997c), that of the family farm, the security of our information system does not have to be too complicated. The attacks on our IS would not be generally very intensive and qualified and a loss in case of a successful attack would not be great. The provider of internet, who runs our firm's page, should ensure normal security of our information.

The attacks, which are conducted against our WWW page, will be of quite a little force, because our page is not too dangerous for another concurrent business subjects (another case can be for example a WWW page with a list of dodgers appearing on the Czech internet. This page is, according to the provider, left open to attacks, which are more and more run up and forcible. These attacks have been always fended off by the provider.) The only real danger impending to our WWW page is perhaps a great attack supported by garbled packets from the sender, which block up our WWW page and we would not be able to satisfy our real customers (Note: another work is not to become a dodger to our real customer when verifying hidden orders, but this is a topic for another interesting paper.)

Nowadays the "naive" methods of data security are not sufficient. We can use for example a security stan-

standard SSL¹. If we want to protect just our electronic mail (e-mail), we can use a PGP program, which is rather less comfortable in control, but is free, without any charge. There is even a "window" PGP program in the market, with an additional charge. It increases security of our mailing with important customers. Even quite a big and important order is surely informatically safe against the curious competitors. The mail security is caused by an encryption, when transferring in internet.

CASE TWO: BIGGER ENTERPRISE SUBJECT

A fact that the author (Halbich 1997c) selected a technology of IS for bigger business subject in his paper is supported by the fact, that the Czech Republic has been chosen for the realization of the "pilot project" of AS 400. If this marketing project is going well, it will be used by IBM in many countries of the world. As the author says in his paper, the system based on AS 400 is in its principle quite safe. The security of IS of a bigger organization is ensured directly by using a quite satisfactory operating system (of any delivering firm) and other contemporary software and hardware. From the owners of IS point of view, it is the necessity of devoting more attention to organizing a "password service" (it means a distribution of passwords to customers and their easy and safe use). The trustworthy customers (and suppliers) have got an access to our IS as a part of our virtual corporation. That is why we use the mentioned standard SSL, and possibly the new, safer but more expensive standard SET². Anyway, after the implementation of the mentioned standard follows the everyday routine use, which needs incidentally even using of the right passwords. How should a right and safe password be made, we would not discuss here (there is enough literature regarding this subject), the distribution of passwords can be discussed, however. The distribution of password to the customers can be quite easy, because the character of this operation in the area of agrocomplex brings quite a regular physical contact of our organization with customers. This contact, ensured by the distribution of goods, can be simul-

taneously used for the safe password distribution (there is no need to use an untrusted telephone or a fax). The password can be delivered together with goods (which is surely the main point of his job) by a driver of a delivering lorry in a sealed envelope (no matter whether it is on paper or a floppy disc).

CONCLUSION

Some possibilities of virtual corporations exist in agriculture, see (Tichá 1997, Halbich 1997c). The important thing is the computer security of virtual corporation, this topic is discussed in the paper too. Managers must decide how they will ensure their business secrets and strategic plans, which they will share with their customers, against an unauthorised access of hackers and competitors. Certain ways of data protection exist and some of them are discussed here.

REFERENCES

- HALBICH, Č.: New Chances for Simulation and Business Reengineering. In: Proceedings of IDIMT'96 – 4th Interdisciplinary Information Management Talks, R. Oldenbourg, Wien, Muenchen 1996.
- HALBICH, Č.: Some occasions of human aspects in the information systems. In: Proceedings of IDIMT'97 – 5th Interdisciplinary Information Management Talks, R. Oldenbourg, Wien, Muenchen 1997a.
- HALBICH, Č.: Virtuální organizace a další inženýrské přístupy v oblasti sociálních systémů. In: Sborník konference Systémové přístupy '97. VŠE Praha 1997b.
- HALBICH, Č.: Některá využití technologie Internetu podnikatelskými subjekty v agrokomplexu. Zem. Ekon., 43, 1997c (10): 459–462.
- HALBICH, Č.: Některé problémy systémů pro podporu rozhodování v podmínkách chaosu. [Habilitační práce], ČZU Praha 1997d.
- HRON, J.: Úvodní přednáška na konferenci Agrární perspektivy 1996. ČZU Praha 1996.
- TICHÁ, I.: Virtuální organizace a možnosti jejího využití. Zem. Ekon., 43, 1997 (10): 463–465.

Arrived on 23th December 1997

Kontaktní adresa:

Ing. Čestmír Halbich, CSc., Česká zemědělská univerzita, PEF, Katedra informatiky, 165 21 Praha 6, Česká republika, tel. +420 2 2438 2278, e-mail: halbich@pef.czu.cz

¹ SSL (Security Socket Layer) was developed by Netscape. SSL provides advanced security features within TCP/IP application programs via the internet.

² SET Secure Electronic Transaction is a specification designed to utilize technology for authenticating the parties involved in payment card purchases on any type of online network, including the internet. SET was developed by VISA and MasterCard, with participation from leading technology companies, including Microsoft, IBM, Netscape a. o.. By using sophisticated cryptographic techniques, SET will make cyberspace a safer place for conducting business and is expected to boost consumer confidence in electronic commerce. SET focuses on maintaining confidentiality of information, ensuring message integrity, and authenticating the parties involved in a transaction. IBM announced the first merchant server in the industry to use SET protocol on April 9th, 1997.

ZMĚNY VE SLOŽENÍ REDAKČNÍ RADY

ČASOPISU ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Novíni členy redakční rady časopisu Zemědělská ekonomika jsou:

**Prof. Ing. Jiří Erbes, CSc., Ústav managementu a marketingu PEF MZLU Brno
(za odstupujícího prof. Ing. K. Vinohradského, CSc.)**

Ing. Jiří Hanibal, Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Praha

HODNOTENIE PRODUKČNÉHO POTENCIÁLU A OCEŇOVANIE POĽNOHOSPODÁRSKÝCH PÔD SR

PRODUCTION POTENTIAL EVALUATION AND AGRICULTURAL LAND PRICE ESTIMATION IN SR

Š. Buday

Research Institute of Agricultural and Food Economics, Bratislava, Slovak Republic

ABSTRACT: Production potential and its evaluation is currently filling his unique function in the society. Methodological approaches to the agricultural land price estimation result from the fact that the structure of efficient supply and demand on individual markets, i.e. capital market, product market, labour market and foreign market, created under the long- run effect of the central subsidy mechanism is significantly different from the structure of efficient supply and demand in the market economy mechanism. The current aim is that the land price should express the supply price, which covers the revenue of land station at the necessary social costs. Under these circumstances, the effective supply prices can be also represented by centrally fixed prices during the transition period, if these meet the conditions mentioned. However, fixed prices will change gradually into the so called target prices which will form the starting base for fixing the market price of agricultural land. To accelerate the market price creation process, it is necessary to form a relatively stable system of the output potential differentiation for all lands at the republic level to allow for the land quantification by chosen indicators

agricultural land, production potential, land evaluation, land prices, energy evaluation, energy unit

ABSTRAKT: Produkčný potenciál pôd a jeho ocenenie plní v súčasných podmienkach svoju nezastupiteľnú celospoločenskú funkciu. Metodické prístupy k oceňovaniu poľnohospodárskych pôd vychádzajú z faktu, že štruktúra efektívnej ponuky a dopytu na jednotlivých trhoch, t.j. trhu kapitálu, trhu tovaru, trhu pracovných síl a na zahraničnom trhu, vytvorená v podmienkach dlhodobého pôsobenia centrálne prídellového mechanizmu, je podstatne iná než štruktúra efektívnej ponuky a dopytu v mechanizme peňažne trhovej ekonomiky. V súčasnosti ide o to, aby cena pôdy vyjadrovala cenu ponuky, ktorá pokrýva dôchodkovosť pôdneho stanoviska pri spoločensky nutných nákladoch. Za týchto okolností v prechodnom období môžu cenami efektívnej ponuky byť aj centrálne stanovené pevné ceny pôdy, pokiaľ vyhovujú uvedeným podmienkam. Postupne sa však budú pevné ceny meniť na tzv. smerné ceny, ktoré budú tvoriť východiskový základ (pomôcku) pre stanovenie trhovej ceny poľnohospodárskej pôdy. Na urýchlenie procesu tvorby trhovej ceny je nevyhnutné vypracovať relatívne stabilný systém diferenciacie výnosového potenciálu všetkých pôd na úrovni republiky tak, aby bolo možné kvantifikovať pôdy pomocou zvoleného ukazovateľa.

poľnohospodárska pôda, produkčný potenciál, hodnotenie pôdy, cena pôdy, energetické ocenenie, energetické jednotky

ÚVOD

Produkčná schopnosť konkrétneho územia bola od nepamäti jedným zo základných meradiel určovania blahobytu jednotlivcov i národov. V minulosti slúžila najmä ako základ pri tvorbe najjednoduchších daňových sústav. V súlade s ostatným kultúrnym vývojom ľudstva sa vyvíjalo i zdanenie pôdy od všeobecnosti do stále väčších podrobností, čiže od veľkých hospodárskych celkov ako daňových jednotiek až k jednotlivým pozemkom. Zisťovanie daňovej základne sa prirodzene nezaobišlo zvlášť pri pozemkovej dani bez odhadu výťažku z pôdy. Základom pre detailné rozpracovanie daňového systému bolo zriadenie pozemkového katastra. Pozemková daň sa vymieravala z katastrálneho výťažku pozemkov. Podkladom pre zistenie

katastrálneho výťažku bola jednak výmera pozemku, ako i klasifikácia pôdy podľa jej produkčných schopností. Prvé klasifikácie, ktoré vychádzajú z evidencie pozemkov, pochádzajú zo 17. storočia. V roku 1817 vzniká stabilný kataster, v ktorom sa všetky pozemky zaradili do podobných účelových kategórií – druhov pozemkov, aké existujú dnes a ohodnotené boli podľa čistého výnosu. Jeho súčasťou bolo aj geometrické zobrazenie pozemkov v podobe parcel.

Stabilný kataster sa stal základom pre prvý kataster a bonitáciu na našom území a je zriaďovaný od roku 1927. Princípom takéhoto hodnotenia pôd (bonitácie) bol priemerný čistý výnos z pozemku pri vtedajšom spôsobe hospodárenia diferencovaný do ôsmich bonitných tried platných v rámci tzv. oceňovacieho obvodu.

Po druhej svetovej vojne do nástupu trhových vzťahov v roku 1990 existovalo viacero kategórií hodnotenia produkčného potenciálu poľnohospodárskych pôd. V roku 1990 vznikla nová kategória charakterizujúca produkčný potenciál – cena pôdy.

BONITAČNÝ INFORMAČNÝ SYSTÉM – KOMPLEXNÝ ZDROJ INFORMÁCIÍ O PÔDNOM FONDE

Komplexné informácie o pôdnoklimatických pomeroch vrátane ocenenia pôdy u nás obsahuje bonitačný informačný systém o pôde (BIS) a jeho dve hlavné zložky – mapové dielo a bonitačná banka dát (BBD).

Tento informačný systém obsahuje výsledky novej bonitácie poľnohospodárskych pôd uskutočňovanej v nadväznosti na výsledky celoštátneho Komplexného pôdoznateckého prieskumu poľnohospodárskych pôd (KPP) z rokov 1960 až 1971. Pre potreby bonitácie sa z pôvodnej genetickej klasifikácie pôd používanej v rámci Komplexného pôdoznateckého prieskumu utvorila účelová klasifikačná sústava, rešpektujúca základné agroekologické faktory potrebné na hodnotenie ornej pôdy, trvalých trávnych porastov a špeciálnych kultúr.

Základnou klasifikačnou jednotkou tejto sústavy a základnou mapovacou jednotkou je bonitovaná pôdno-ekologická jednotka BPEJ. Táto jednotka sa definuje ako relatívne homogénne špecifické územie, ktoré má v dôsledku pôsobenia pôdy, klímy a reliéfu konkrétne stanovištné vlastnosti, vyjadrené určitou hodnotou produkčného potenciálu.

Bonitované pôdno-ekologické jednotky sa utvorili na základe zjednodušenej účelovej kategorizácie:

- klímy,
- genetických pôdných predstaviteľov (subtypov),
- pôdotvorných substrátov,
- zrnitosti pôdy,
- obsahu skeletu (štrku a kameňa),
- hĺbky pôdy (po pevnú horninu alebo po súvislú skeletovitú vrstvu),
- sklonu svahu,
- expozíciu svahu k svetovým stranám.

Súčasne so zostavovaním máp bonitovaných pôdno-ekologických jednotiek sa pripravovala aj ich lokálna charakteristika spojená so záznamom údajov do vstupných dokladov (tzv. kariet BPEJ). Tieto údaje sa previedli a uložili na pamäťové médiá počítača, kde tvoria podstatnú časť bonitačnej banky dát.

Ďalšou súčasťou terénneho bonitačného prieskumu bolo ekonomické sledovanie úrod a priamych nákladov na vybraných homogénnych vzorkových pozemkoch pre deväť hlavných poľných plodín a pre trvalé trávne porasty. Tieto údaje boli po vyhodnotení vzťahov medzi úrodami, resp. priamymi nákladmi a ekologickými faktormi základom pre stanovenie parametrizovaných úrod hlavných plodín pre všetky bonitované pôdno-ekologické jednotky.

METÓDY HODNOTENIA PRODUKČNÉHO POTENCIÁLU PÔD

Účelom bonitácie a hodnotenia pôdneho fondu je diferenciacia výnosového potenciálu všetkých pôd na celom území republiky tak, aby bolo možné kvantifikovať tieto pôdy. V súčasnosti u nás existuje viacero spôsobov hodnotenia produkčného potenciálu poľnohospodárskych pôd. Najviac používané sú metódy:

- hodnotenie pôd pomocou kategórie ceny pôdy,
- hodnotenie pôd pomocou energetických jednotiek.

Hodnotenie pôd pomocou kategórie ceny pôdy

Pri tomto spôsobe ide o priame ocenenie pôdy podľa BPEJ. Výhody tohto hodnotenia spočívajú vo vopred definovaných podmienkach umožňujúcich priamy výpočet ceny každej BPEJ podľa nákladovo-výnosových vzťahov. Bonita pôdy je vyjadrená sedemmiestnym kódom BPEJ. Pre potreby bonitácie na Slovensku bola vybraná metóda s odlišnou filozofiou než napr. predchádzajúci katastrálny výťažok alebo bodová metóda používaná v Rakúsku a Nemecku.

Princíp bonitácie pôd spočíva v jednotnej celoštátnej platnej klasifikácii pôd na pedologickom základe, čo umožňuje systematické zaraďovanie pôd na základe objektívnych skutočností do presného kódu, ktorý je základom pre posúdenie relácií medzi jednotlivými bonitovanými pôdno-ekologickými jednotkami a tým aj vyjadrenie ceny konkrétneho pozemku.

Ceny ornej pôdy boli stanovené na báze vypočítaných hrubých ročných rentových efektov (HRRE) podľa vzorca:

$$HRRE = CpP - (nNpP + nZ)$$

kde:

HRRE – hrubý ročný rentový efekt

CpP – cena parametrizovanej produkcie

nNpP – normatívne náklady na parametrizovanú produkciu

nZ – normatívny zisk (10 %)

Kapitalizáciou hrubých ročných rentových efektov pre každú BPEJ s kladnými hodnotami (t.j. v lepších než marginálnych podmienkach) boli vypočítané ceny pôdy podľa vzorca:

$$COP = \frac{HRRE \cdot (1 - D)}{U} + COPb$$

kde:

COP – cena ornej pôdy

HRRE – hrubé ročné rentové efekty

D – predpokladaný podiel daní na HRRE

U – zvolená úroková miera

COPb – bázičná cena ornej pôdy

Bázičná cena ornej pôdy pre marginálne podmienky predstavuje 20 000 Sk/ha. Táto veličina konštantne pripočítaná k parciálnej cene pôdy v lepších než marginálnych podmienkach vyplýva z bežného zisku odvodeného

ho z nákladov rastlinnej výroby bez ohľadu na realizovaný rentový efekt.

Minimálna cena je stanovená na 5 000 Sk/ha. Touto cenou sú ocenené pôdy extrémne svahovité, kamenisté a plytké, hlavne vo vyšších klimatických regiónoch a po komplexnom vyhodnotení aj v nižších klimatických regiónoch.

Cenové intervaly sú určené po 500 Sk/ha, čo predstavuje 5 halierov na m². Predpokladaný podiel daní na HRRE, ako aj zvolená úroková miera pre kapitalizáciu HRRE, bola upresnená po uskutočnení simulatívnych prepočtov na koeficient 0,7 – pozemková daň + daň zo zisku, t.j. 70 % a zvolená úroková miera 5 % – koeficient 0,05.

Priemerná a celková cena poľnohospodárskej pôdy podľa územno-správneho usporiadania je uvedená v grafe 1.

Hodnotenie pôd pomocou energetických jednotiek (GJ)

Produkčná schopnosť poľnohospodárskych pôd je závislá od pôdno-klimatických podmienok, ako i spôsobov hospodárenia, t.j. štruktúry pestovaných plodín, zásoby živín v pôde, množstva dodávaných živín a výskytu limitujúcich faktorov rastlinnej výroby spôsobených jednak predošlým negatívnym vplyvom človeka na krajinu a životné prostredie, ako aj existenciou súboru legislatívnych opatrení na ochranu životného prostredia a krajiny, ktoré limitujú intenzitu hospodárenia na pôde. Pre vyhodnotenie produkčného potenciálu pomocou energetických jednotiek rovnako ako pri hodnotení produkčného potenciálu pomocou kategórie ceny pôdy, boli využité výsledky súčasnej bonitácie poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Produkčná schopnosť bola stanovená tak, že parametrizované výnosy deviatich hlavných poľnohospodárskych plodín (pšenica, jačmeň, raž, ovos, kukurica na siláž, zemiaky, cukrová repa, kukurica na zrno a viacročné krmoviny)

1. Energetické jednotky netto-energie prežúvavcov (GJ) – Energy units of netto energy for ruminants (GJ)

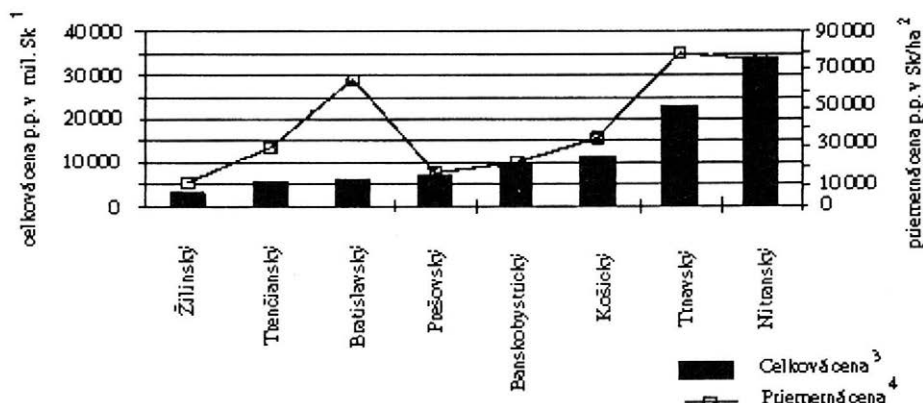
Plodina ¹	GJ/t	produkt ²
Pšenica ³	9,173	zrno + slama ⁴
Raž ⁵	10,283	zrno + slama
Jačmeň ⁶	8,831	zrno + slama
Ovos ⁷	10,140	zrno + slama
Kukurica na zrno ⁸	8,645	zrno + kôrovie ⁹
Zemiaky ¹⁰	1,365	hľuzy ¹¹
Cukrová repa ¹²	2,453	buľvy + skrojky ¹³
Kukurica na siláž ¹⁴	1,537	siláž ¹⁵
Viacročné krmoviny ¹⁶	4,072	v suchom stave ¹⁷
TTP ¹⁸	0,932	v zelenom ¹⁹

¹ plant, ² product, ³ wheat, ⁴ grain + straw, ⁵ rye, ⁶ barley, ⁷ oats, ⁸ maize grain, ⁹ grain + foliage, ¹⁰ potatoes, ¹¹ bulbs, ¹² sugar beet, ¹³ roots + cuttings, ¹⁴ maize silage, ¹⁵ silage, ¹⁶ permanent feed crops, ¹⁷ in hay, ¹⁸ permanent grassland, ¹⁹ in green

v každej bonitovanej pôdno-ekologickej jednotke (BPEJ) boli v pomeroch daných oceňovacími typovými štruktúrami (celkom 25 TOŠ) rastlinnej výroby prevedené na energetické vyjadrenie v jednotkách netto-energie prežúvavcov (tab. I).

Pre vyjadrenie energetických jednotiek boli použité údaje o energetických obsahoch rastlinných produktov podľa Nehringa (1970) modifikované Klečkom (1987).

Energetické jednotky produkcie na 1 ha poľnohospodárskej pôdy predstavujú komplikovanejší spôsob vyjadrenia produkčného potenciálu PPF, ale v súčasnosti najobjektívnejší prostriedok pre komparáciu takých rôznorodých rastlinných materiálov, akými sú zrno a slama obilnín, semená olejnin, hľuzy, buľvy a listy okopanín či zelená a suchá hmota rôznych jednoročných, viacročných a trvalých porastov. Podobné komparácie v jednotkách finančných alebo porovnávacích

1. Priemerná a celková cena poľnohospodárskej pôdy podľa územno-správneho usporiadania – Average and total price of agricultural land in the individual counties according to the 7-digit bonity land-ecological unit

¹ total price in bill SK, ² average price in bill SK, ³ total price, ⁴ average price

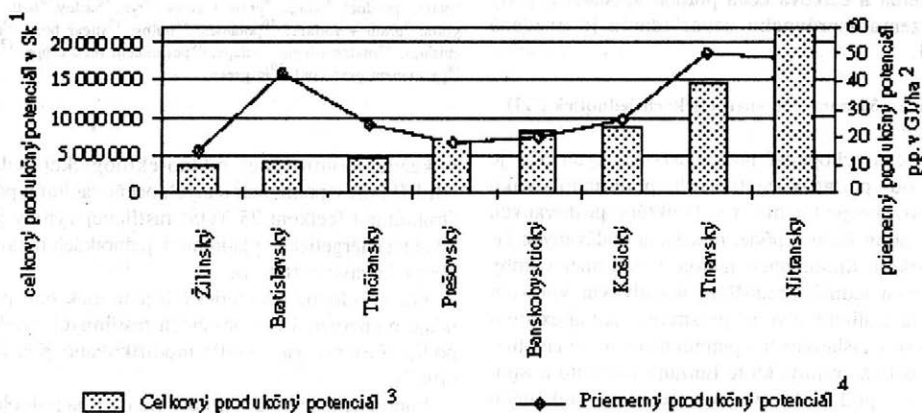
(obilné, prípadne ovsené jednotky, škrobové hodnoty, stráviteľné dusíkaté látky a pod.) sa v produkčnej ekológii pokladajú pre svoju „špecifickosť“ za menej vhodné.

Priemerný a celkový produkčný potenciál v energetickom vyjadrení (GJ) podľa územno-správneho usporiadania je uvedený v grafe 2.

VZÁJOMNÁ KOMPARÁCIA OBOCH METÓD HODNOTENIA PRODUKČNÉHO POTENCIÁLU

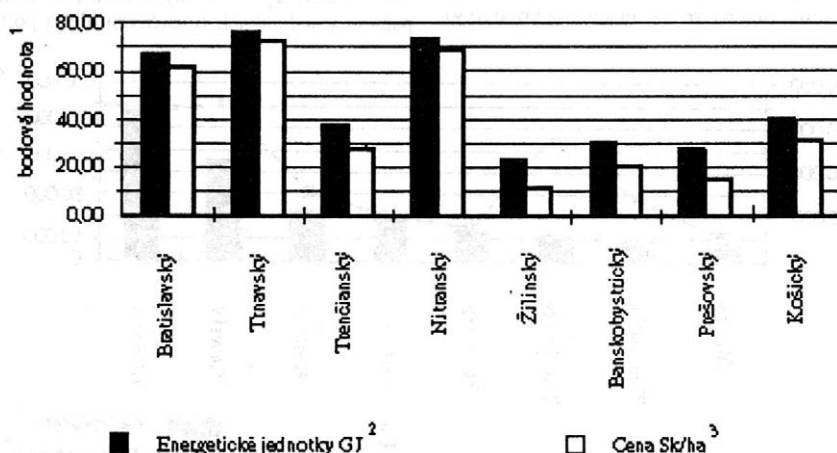
Aby bolo možné vykonať vzájomnú komparáciu oboch metód, previedli sme hodnotiace veličiny (cena

pôdy v Sk a energetické vyjadrenie v GJ) na bodové hodnoty, kde sa 100 bodové ocenenie vzťahuje k najvyššiemu oceneniu v Sk, resp. GJ príslušnej BPEJ. Porovnanie sme vykonali podľa územno-správneho usporiadania Slovenska. Z grafu 3 vidíme, že produkčný potenciál poľnohospodárskych pôd SR vyjadrený v energetických jednotkách (GJ), je vyšší vo všetkých krajoch. Je to dané najmä tou skutočnosťou, že energetické vyjadrenie nie je deformované (na rozdiel od ceny pôdy) ekonomickými kategóriami, ktoré sú značne premenlivé v čase. V troch najproduktnejších krajoch – Bratislavskom, Trnavskom a Nitrianskom – sú minimálne rozdiely medzi v produkčnom potenciáli vyjadrenom oboma metódami prevedenými na bodovú hod-

2. Priemerný a celkový produkčný potenciál podľa územno-správneho usporiadania – Average and total production potential in the individual counties according to the 7-digit bonity land-ecological unit

¹total production potential in SK, ²average production potential in SK, ³total production potential, ⁴average production potential

3. Porovnanie produkčného potenciálu podľa 7-znakovej BPEJ vyjadrené v GJ a v Sk za jednotlivé kraje SR pomocou bodovej hodnoty – Comparison of production potential according to the 7-digit land-ecological unit expressed in GJ and in SK for individual counties of SR by point-value

¹point value, ²energy units GJ, ³price in SK per hectare

notu a pohybujú sa v rozmedzí piatich bodov. Výraznejšie rozdiely sú v Trenčianskom, Žilinskom, Banskobystrickom a Prešovskom kraji. Je to spôsobené tou skutočnosťou, že cena pôdy bola vypočítaná len pre kategóriu orná pôda (Vyhláška Ministerstva financií č. 465/1991 Z.z. v znení neskorších predpisov) a v uvedených krajoch je výmera trvalých trávnych porastov vyššia ako 50 % z výmery poľnohospodárskej pôdy.

Ďalšou skutočnosťou je fakt, že cena pôdy trvalých trávnych porastov predstavuje 75 % z vypočítanej ceny ornej pôdy u konkrétnej BPEJ, resp. katastrálneho územia. Nedostatkom tejto oceňovacej metódy je hlavne to, že u vysokoprodukčných lúk nemožno paušálne odvodzovať produkčný potenciál od ceny ornej pôdy, ale je nevyhnutné vykonať samostatné ocenenie konkrétnych BPEJ, na ktorých sa tieto trvalé porasty nachádzajú.

ZÁVER

Z vykonaného porovnania oboch oceňovacích metód na Slovensku vyplýva, že najvýhodnejšou metódou hodnotenia produkčného potenciálu konkrétneho prírodného stanovišťa vyjadreného pomocou BPEJ je metóda energetického vyjadrenia v GJ prevedená na bodovú hodnotu v rozsahu od 5–100 bodov. Tým je vytvorený základ pre relatívne presné vyjadrenie diferenciácie v produkčnom potenciáli medzi jednotlivými BPEJ. Veľký prínos tejto metódy vidíme predovšetkým vo využití relácií medzi jednotlivými BPEJ k dotačným

účelom. Doposiaľ platná cenová vyhláška, ako i cenové intervaly a k nim priradená výška dotácie, nie sú pre tento účel príliš vhodné, ale na druhej strane by bolo nesprávne zaviesť u nás napr. zjednodušujúce kritériá nároku na dotácie podľa systému EÚ, ktorý je iba rámcový a nebrať do úvahy výsledky bonitácie poľnohospodárskych pôd a bonitačného informačného systému budovaného počas niekoľkých desaťročí. Na príklade Nemecka možno vidieť, že prepojenie výsledkov vlastného bonitačného prieskumu a kritérií EÚ je možné.

LITERATÚRA

- BUDAY, Š. a kol.: Ocenenie poľnohospodárskeho pôdneho fondu SR podľa 7-miestneho kódu BPEJ. [Záverečná správa], VÚEPP Bratislava 1993, 33 s.
- BUDAY, Š. a kol.: Aktualizácia údajového fondu bonitačnej banky dát. [Záverečná správa], VÚEPP Bratislava 1994, 96 s.
- NĚMEC, J.: Průměrná cena zemědělské půdy v katastrálním území. *Zem. Ekon.*, 41, 1995 (6): 265–269.
- REJFEK, F. a kol.: Teoretické problémy pozemkové renty a její dopady do vztahů mezi vlastníky a podnikateli, včetně aspektů nového oceňování půdy. [Výzkumná zpráva], VÚZE Praha 1993, 95 s.
- REJFEK, F. a kol.: Produkční potenciál zemědělského půdního fondu a jeho mezinárodní komparace. [Výzkumná studie], VÚZE Praha 1992, 146 s.

Došlo 3. 2. 1998

Kontaktná adresa:

Ing. Štefan Buday, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava, Slovenská republika, tel. +421 7 52 43 311

INZERCE

Redakce časopisu nabízí tuzemským i zahraničním firmám možnost inzerce na stránkách časopisu **ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA**. Prostřednictvím inzerátů uveřejňovaných v našem časopise budou o Vašich výrobcích informováni pracovníci z výzkumu a provozu u nás i v zahraničí.

Bližší informace získáte na adrese:

Redakce časopisu **ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA**

k rukám Mgr. A. Rottové

Ústav zemědělských a potravinářských informací

Slezská 7

120 56 P r a h a 2

ADVERTISEMENT

The Editors of the journal offer to the Czech as well as foreign firms the possibility of advertising on pages of the **ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA** (Agricultural Economics) journal. Through your adverts published in our journal, the specialists both from the field of research and production will be informed about your products.

For more detailed information, please contact:

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

attn. Mgr. A. Rottové

Ústav zemědělských a potravinářských informací

Slezská 7

120 56 P r a h a 2

EKONOMICKÁ EFEKTÍVNOSŤ VÝROBY MLIEKA U ROZDIELNYCH ÚŽITKOVÝCH TYPOCH DOJNÍC VO VYBRANÝCH FARMÁCH NA SLOVENSKU II

ECONOMIC EFFECTIVITY OF MILK PRODUCTION FOR DIFFERENT PRODUCTION TYPES OF MILKING COWS IN SELECTED FARMS OF SLOVAKIA II

I. Ubrežiová¹, Š. Mihina²

¹University of Agriculture, Nitra, Slovak Republic

²Research Institute of Animal Production, Nitra, Slovak Republic

ABSTRACT: The contribution is aimed at milk production evaluation according to genotypes. In the period 1991–1996, the average milk yield per 1 milking cow was inside the span from 3,305.29 l, own costs without price adjustment 6.83 Kcs, realization price without supplementary price tools 6.12 Kcs per 1 litre in 1993, up to 3,371.88 l per 1 cow, own costs without price adjustment 9.63 Sk and realization price without supplementary price tools 7.58 Sk in 1996. The highest average yearly yield of 4,390.95 litres of milk per 1 cow was reached in the milk breed cows (n = 6) at own costs without price adjustment of 7.57 Sk (8.31 Sk including price adjustment) in 1996. In the cow herd of the improved Slovak Piebald breed (n = 9–11), the average yearly milk yield was 3,976.33 litres per cow, own costs without price adjustment 8.32 Sk, realization price without supplementary price tools 6.91 Sk (7.96 Sk including supplementary price tools) in 1994, the average yearly milk yield 3,896.44 litres per cow, own costs without price adjustment 8.99 Sk, realization price without supplementary price tools 6.94 Sk (8.12 Sk including supplementary price tools) in 1995 and the average yearly milk yield 3,517.17 litres per cow, own costs without price adjustment 9.66 Sk, realization price without supplementary price tools 7.25 Sk (7.75 Sk including supplementary price tools) in 1996. In the cow herd of the improved Slovak Piebald breed (n = 9–12), with the average yearly milk yield 2,762.76 litres per cow, own costs without price adjustment have increased up to 9.16 Sk, realization price without supplementary price tools up to 6.33 Sk (8.30 Sk including supplementary price tools) and average yearly milk yield per 1 cow up to 3,001.20 litres in 1996. We found out, according to the cost items in the own costs structure, that the highest percentage is formed by the total fodder costs, labour costs and the breeding herd depreciation. Milk production has become, with regard to the realization prices per 1 litre level, unprofitable in the period 1991–1996.

own costs, costs structure, realization price, breed

ABSTRAKT: Príspevok sa zameriava na zhodnotenie ekonomiky výroby mlieka podľa genotypov. V rokoch 1991–1996 bola priemerná ročná úžitkovosť na 1 dojniciu v rozpätí od 3 305,29 litrov, VN bez CÚ 6,83 Kčs, RC bez DCN 6,12 Kčs za 1 liter mlieka do 3 371,88 litrov na dojniciu, VN bez CÚ 9,63 Sk, RC bez DCN 7,58 Sk roku 1996. Najvyššia priemerná ročná úžitkovosť 4 390,95 litrov mlieka na 1 dojniciu sa dosiahla v chove dojníc mliekového plemena (n = 6) pri VN bez CÚ 9,81 Sk, RC bez DCN 7,57 Sk (s DCN 8,31 Sk) v roku 1996. V chove dojníc zošľachteného slovenského strakatého plemena (n = 9–11) bola priemerná ročná úžitkovosť 3 976,33 litrov na dojniciu, VN bez CÚ 8,32 Sk, RC bez DCN 6,91 Sk (s DCN 7,96 Sk) v roku 1994, priemerná ročná úžitkovosť 3 896,44 litrov na 1 dojniciu, VN bez CÚ 8,99 Sk, RC bez DCN 6,94 Sk (s DCN 8,12 Sk) v roku 1995 a priemerná ročná úžitkovosť 3 517,17 litrov, VN bez CÚ 9,66 Sk, RC bez DCN 7,25 Sk (s DCN 7,75 Sk) v roku 1996. V chove dojníc zošľachteného slovenského pinzgauského plemena (n = 6–12) pri priemernej ročnej úžitkovosti 2 762,76 litrov na 1 dojniciu sa zvýšili VN bez CÚ 9,16 Sk, RC bez DCN 6,33 Sk (s DCN 8,30 Sk) v roku 1994 na VN bez CÚ 9,88 Sk, RC bez DCN 7,26 Sk (s DCN 8,65 Sk) a priemerná ročná úžitkovosť na 1 dojniciu 3 001,20 litrov v roku 1996. Podľa nákladových položiek v štruktúre vlastných nákladov sme zistili, že najvyššie zastúpenie tvoria náklady na krmivá spolu, pracovné náklady a odpisy základného stáda. Vzhľadom na úroveň realizačných cien za 1 liter mlieka sa jeho výroba v rokoch 1991–1996 stala nerentabilnou.

vlastné náklady, štruktúra nákladov, realizačná cena, plemeno

Proces reštrukturalizácie poľnohospodárskej výroby výrazne ovplyvnil postavenie chovu hovädzieho dobytku v živočíšnej výrobe.

Pri hodnotení vývoja ekonomiky výroby mlieka musíme vychádzať z podmienok, ktoré sa vytvorili na trhu vplyvom zmien v ekonomickej sfére štátu počas posledných rokov.

Mlieko patrí medzi rozhodujúce komodity poľnohospodárskej a následne trhovej produkcie, čo znamená, že ekonomika odvetvia živočíšnej výroby je vo významnej miere závislá od uvedených komodít, s cieľom dosiahnutia efektívnosti, ktorá je podmienená vlastnými nákladmi a realizačnými cenami produktov z chovu dobytku.

Predkladaný príspevok, ktorého cieľom je analýza nákladovosti výroby mlieka podľa chovaných plemien sledovaného súboru podnikov v rokoch 1994–1996, nadväzuje na ekonomicke hodnotenie ekonomiky výroby mlieka podľa genotypov v rokoch 1991–1993.

LITERÁRNY PREHLAD

Základným riešením súčasnej ekonomickej situácie je postupné odstránenie vysokej disproporcie medzi nákladmi na vstupy a ich úhradou v cene produkcie. Rozdielny vývoj cien vstupov a nákupných cien bol hlavnou príčinou stratovosti vo výrobe mlieka. Hudák, Stiksová (1994) vypočítali vlastné náklady na 1 liter mlieka v roku 1990 6,25 Kčs, v roku 1991 6,75 Kčs, v roku 1992 7,85 Kčs a v roku 1993 8,15 Sk. Podobné výsledky udáva Kubánková a kol. (1995, 1996, 1997) a Murgaš (1995). Pri hodnotení nákladovosti výroby mlieka podľa genotypových skupín Ubrežiová, Mihina (1995) poukazujú na rast vlastných nákladov na 1 liter mlieka u dojnic mliekového typu z 5,94 Kčs v roku 1991 na 8,30 Sk v roku 1993, v chove dojnic zošľachteného slovenského strakatého plemena zo 7,06 Kčs v roku 1991 na 8,36 Sk v roku 1993 a u dojnic zošľachteného slovenského pinzgauškého plemena zo 7,01 Kčs v roku 1991 na 7,93 Sk v roku 1993. Ubrežiová a kol. (1996) uvádzajú, že v roku 1995 boli vlastné náklady na 1 liter mlieka pri dojnicach zošľachteného slovenského strakatého plemena 8,82 Sk a na farmách dojnic zošľachteného slovenského pinzgauškého plemena 9,54 Sk.

Podľa Repku (1994) nákupné ceny uhrádzali náklady na výrobu priemernému výrobcovi mlieka na 69 %. Na nízku úroveň priemerných realizačných cien za 1 liter mlieka poukazujú Kubánková a kol. (1996, 1997), Daňo, Ubrežiová (1996), Ubrežiová, Mihina (1995) a Murgaš (1995).

METODICKÝ POSTUP RIEŠENIA

Príspevok sa zaoberá riešením vplyvu genotypu na ekonomiku výroby mlieka vo vybraných farmách doj-

nic na Slovensku. V práci sme vychádzali z databázy zootechnicko-ekonomických ukazovateľov, ktorá sa postupne vytvárala vo Výskumnom ústave živočíšnej výroby v Nitre v rokoch 1991–1996.

Podniky hospodária v podmienkach vhodných pre chov dojnic mliekového plemena, slovenského strakatého a slovenského pinzgauškého plemena a ich krížencov. Popri analýze vlastných nákladov na 1 liter mlieka v Sk podľa nákladových položiek a priemerných realizačných cien bez doplnkových cenových nástrojov (DCN) v Sk sme pri konštrukcii realizačných cien s DCN v Sk vychádzali z výmery poľnohospodárskej pôdy, objemu subvenčných prostriedkov poskytovaných na 1 hektár poľnohospodárskej pôdy a podielu tržieb produktov z chovu dobytku na celkových tržbách poľnohospodárskeho podniku z práce Daňo, Ubrežiová, Gažiková (1992).

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Dôležitým ukazovateľom na posúdenie ekonomickej efektívnosti výroby mlieka sú vlastné náklady na jednotku produkcie (tab. 1).

Z hodnotenia výsledkov výroby mlieka na farmách dojnic sa pri priemernej ročnej úžitkovosti 3 305 litrov na dojniciu v roku 1991 dosiahli vlastné náklady 6,83 Kčs na 1 liter mlieka. Analýzou nákladovosti výroby mlieka vo vybraných poľnohospodárskych podnikoch sme zistili, že počas sledovaného obdobia sa vlastné náklady na 1 liter mlieka zvýšili o 40,99 %, čo predstavuje 9,63 Sk v roku 1996 v porovnaní s rokom 1991 pri dosiahnutí priemernej ročnej úžitkovosti 3 372 litrov na dojniciu. V uvedenom súbore podnikov bol vývoj priemernej ročnej úžitkovosti porovnateľný s výsledkom, ktorý uvádzajú Nádašský, Ješko (1997). Priemerná ročná úžitkovosť na dojniciu bola na základe ich prepočtov v roku 1994 3 176,51 litrov, v roku 1995 3 291,52 litrov a v roku 1996 3 316,60 litrov. Výroba mlieka v tomto období bola nerentabilná. Príčiny stúpania nákladov sme sa snažili objasniť na štruktúre nákladov podľa jednotlivých nákladových položiek, ktorých podiel na vlastných nákladoch spolu je na približne rovnakej úrovni, ak hodnotíme nákladovosť výroby mlieka z hľadiska genotypových skupín, resp. podľa rokov.

V analyzovanom súbore podnikov najvyššiu nákladovú položku tvorili náklady na krmivá spolu. V chove dojnic zošľachteného slovenského pinzgauškého plemena tvorili 27,51 % (2,52 Sk) v roku 1994, 29,29 % (2,73 Sk) v roku 1995 a 31,07 % (1,86 Sk) v roku 1996 z celkových nákladov na 1 liter mlieka, ale ich podiel je nižší v porovnaní s obdobím, kedy sa pohybovali v rozpätí od 27,87 % v roku 1993 do 33,09 % v roku 1991, ako uvádzajú Ubrežiová, Mihina (1995). Jednou z príčin uvedenej disproporcie je nárast ostatných nákladových položiek v štruktúre vlastných nákladov. Podľa výsledkov Repku (1995) náklady na krmivá v súbore podnikov tvorili 28,76 % z celkových

I. Štruktúra vlastných nákladov na 1 liter mlieka podľa plemien vo vybranom súbore poľnohospodárskych podnikov na Slovensku v rokoch 1994–1996 – Own costs per 1 litre of milk structure according to the breeds in the selected set of agricultural enterprises in Slovakia in the period 1994–1996

Nákladová položka ¹	Genotypová skupina ²							
	mliekový typ ³	zošľachtené slovenské strakaté ⁴				zošľachtené slovenské pinzgaušské ⁵		
		1996	1994	1995	1996	1994	1995	1996
Pracovné náklady ⁶	1,42	1,25	1,34	1,33	1,86	1,97	1,91	
Krmivá vlastné ⁷	2,08	2,08	2,02	2,22	1,97	2,07	1,86	
Krmivá nakúpené ⁸	1,23	0,53	0,86	0,90	0,55	0,66	1,21	
Krmivá spolu ⁹	3,31	2,61	2,88	3,12	2,52	2,73	3,07	
Ostatný materiál ¹⁰	0,24	0,19	0,30	0,30	0,21	0,28	0,37	
Odpisy HIM ¹¹	0,77	0,19	0,38	0,44	0,27	0,38	0,38	
Odpisy ZS ¹²	1,41	0,91	1,26	1,48	1,42	1,08	1,35	
Opravy spolu ¹³	0,09	0,08	0,14	0,12	0,19	0,11	0,12	
Ostatné priame náklady prvotné ¹⁴	1,36	1,21	1,03	1,05	1,34	1,27	1,46	
Ostatné priame náklady druhotné ¹⁵	0,75	1,10	0,70	1,15	0,71	0,79	0,93	
Výrobná réžia ¹⁶	0,90	0,70	1,22	0,89	0,63	0,67	0,60	
Správna réžia ¹⁷	0,32	0,61	0,61	0,76	0,87	0,76	0,42	
Náklady spolu ¹⁸	10,57	8,85	9,86	10,64	10,02	10,04	10,63	
Vedľajší výrobok ¹⁹	0,76	0,53	0,87	0,98	0,86	0,72	0,75	
Vlastné náklady na 1 liter mlieka v Sk ²⁰	9,81	8,32	8,99	9,66	9,16	9,32	9,88	
Realizačná cena bez DCN (Sk) ²¹	7,57	6,91	6,94	7,25	6,33	6,74	7,26	
Realizačná cena s DCN (Sk) ²²	8,31	7,96	8,12	7,75	8,30	7,29	8,65	
Priemerná ročná úžitkovosť (l) ²³	4 391	3 976	3 896	3 517	2 763	2 909	3 001	
Počet podnikov ²⁴	6	11	16	9	6	12	6	

¹genotype group, ²milk production type, ³improved Slovak Piebald breed, ⁴improved Slovak Pinzgaw breed, ⁵cost item, ⁶labour costs, ⁷own fodder, ⁸bought feeds, ⁹fodder in total, ¹⁰other materials, ¹¹investment property depreciations, ¹²breeding herd depreciation, ¹³repairs total, ¹⁴other direct primary costs, ¹⁵other direct secondary costs, ¹⁶production overhead costs, ¹⁷management overhead costs, ¹⁸total costs, ¹⁹side product, ²⁰own costs per 1 litre of milk in Sk, ²¹realization price without supplementary price tools (Sk), ²²realization price including supplementary price tools (Sk), ²³average yearly yield (l), ²⁴number of enterprises

nákladov, z toho vyrobené krmivá 64 % a nakúpené krmivá 36 %, čo poukazuje na rezervy vo výrobe a skrmovaní kvalitných a lacných objemových krmív. V chove dojníc zošľachteného slovenského strakatého plemena sa náklady na krmivá spolu zvýšili z 25 % (2,61 Sk) v roku 1994 na 32,29 % (3,12 Sk) v roku 1996 a sú na približne rovnakej úrovni v porovnaní s rokmi 1991–1993. V chove dojníc mliekového typu náklady na krmivá tvorili 33,74 % (3,31 Sk) v roku 1996 a na vlastných nákladoch spolu predstavovali v roku 1991 34,68 % (2,06 Sk), v roku 1992 34,17 % (2,18 Sk) a v roku 1993 27,23 % (2,26 Sk) podľa Ubrežiovej, Mihinu (1995).

V oblasti chovu zošľachteného slovenského strakatého plemena pracovné náklady na 1 liter mlieka vzrástli z 1,25 Sk v roku 1994 na 1,33 Sk v roku 1996. Ubrežiová, Mihina (1995) uvádzajú pracovné náklady na 1 liter mlieka v roku 1991 0,88 Kčs, v roku 1992 1,00 Kčs a v roku 1993 1,09 Sk. Na rast pracovných nákladov v chove dojníc upozorňuje Repka (1995), ktorý v súbore fariem dojníc zistil mzdy a odmeny zo závislej činnosti na 1 liter mlieka 1,03 Sk (12,39 %). Na uvedenú skutočnosť poukazujú Kubánková a kol. (1996, 1997), podľa ktorých sa pracovné

náklady na 1 liter mlieka zvýšili z 1,18 Sk v roku 1995 na 1,31 Sk v roku 1996. Pracovné náklady na 1 liter mlieka v chove dojníc zošľachteného slovenského pinzgauškého plemena boli v sledovanom období takmer na rovnakej úrovni, 1,86 Sk v roku 1994, 1,97 Sk v roku 1995 a 1,91 Sk v roku 1996 a korešpondujú s výsledkom, ktorý uvádzajú Kubánková a kol. (1996, 1997). V horskej výrobnjej oblasti, ktorá zodpovedá chovu slovenského pinzgauškého plemena a jeho krížencov, zistila pracovné náklady na 1 liter mlieka 1,50 Sk v roku 1995 a 1,74 Sk v roku 1996. V chove dojníc mliekového plemena boli pracovné náklady na 1 liter mlieka 1,42 Sk v roku 1996, čo predstavuje ich zvýšenie o 0,24 Sk oproti roku 1993.

Významnú nákladovú položku vo vlastných nákladoch tvoria odpisy základného stáda na 1 liter mlieka. Pšenica (1994) definuje dojnica ako výrobný prostriedok podliehajúci v priebehu jej ontogenézy biologickým zákonitostiam, ktoré je nevyhnutné rešpektovať, aby mohla byť využitá jej geneticky determinovaná úžitkovosť a uvádza, že negatívny ekonomický výsledok je tým vyšší, čím je nižšia úžitkovosť za laktáciu a nižší počet laktácií za život kravy. V chove dojníc zošľachteného slovenského strakatého plemena sme zis-

tili podiel odpisov základného stáda na vlastných nákladoch na 1 liter mlieka v roku 1994 10,94 % (0,91 Sk), v roku 1995 14,02 % (1,26 Sk) a v roku 1996 15,32 % (1,48 Sk). V chove krížienok slovenského pinzgauského plemena odpisy základného stáda na 1 liter mlieka tvorili v priemere 13,54 % (1,28 Sk) počas rokov 1994–1996. Kým u dojnic mliekového úžitkového podľa Ubrežiovej, Mihinu (1995) odpisy základného stáda na 1 liter mlieka boli 0,38 Kčs v roku 1991, 0,40 Kčs v roku 1992 a 0,53 Sk v roku 1993, zvýšili sa na 1,41 Sk v roku 1996. Podobné výsledky uvádzajú Repka (1995) a Murgaš (1995).

Odpisy hnuťelného investičného majetku zafažovali 1 liter mlieka pri dojnicach mliekového typu 7,85 % (0,77 Sk) v roku 1996, v chove dojnic zošľachteného slovenského strakatého plemena vzrástli z 2,28 % (0,19 Sk) v roku 1994 na 4,23 % (0,38 Sk) v roku 1995 a 4,55 % (0,44 Sk) v roku 1996. Zvýšenie odpisov hnuťelného investičného majetku na 1 liter mlieka sme zistili pri dojnicach zošľachteného slovenského pinzgauského plemena, ktoré boli 2,95 % (0,27 Sk) v roku 1994, 4,08 % (0,38 Sk) v roku 1995 a 3,85 % (0,38 Sk) v roku 1996. Výsledky zodpovedajú údajom Kubánkovej a kol. (1996, 1997), ktorá za súbor podnikov na Slovensku uvádza odpisy hnuťelného investičného majetku na 1 liter mlieka 0,37 Sk v roku 1995 a 0,46 v roku 1996.

Významnými nákladovými položkami, ktoré ovplyvnili nákladovosť výroby mlieka, boli ostatné priame náklady prvotné, druhotné a réžijné náklady. Pri dojnicach zošľachteného slovenského strakatého plemena tvorili 14,54 % (1,21 Sk) v roku 1994, avšak v nasledujúcich rokoch sme zistili ich mierny pokles na 11,45 % (1,03 Sk) v roku 1995 a 10,87 % (1,05 Sk) v roku 1996. Zvýšenie uvedených nákladov bolo u dojnic zošľachteného slovenského pinzgauského plemena zo 14,63 % (1,34 Sk) v roku 1994 na 14,78 % (1,46 Sk) v roku 1996. V chove dojnic mliekového plemena tieto náklady tvorili 13,87 % (1,36 Sk). Vo všetkých chovoch tieto výsledky sú porovnateľné s údajmi Ubrežiovej, Mihinu (1995). Jednou z príčin uvedeného stavu hlavne v rokoch 1991–1993 bola liberalizácia cien vstupov, najmä krmných zmesí, krmných komponentov, pohonných látok, elektrickej energie, liečiv, plemenárskych a veterinárnych úkonov. Ostatné priame náklady druhotné ovplyvnili vyššie náklady na práce traktorov, dielní a stavebnej činnosti. I napriek tomu, že vo všetkých troch genotypoch sa výrobné a réžijné náklady vyvíjali na približne rovnakej úrovni, existujú rezervy v ich znížení.

Ševčíková (1995) uvádza z tendencií vývoja jednotlivých cenových okruhov, že počas uplatňovania liberalizácie cien najkritickejšia situácia nastala medzi vývojom cien vstupov do poľnohospodárstva a vývojom cien poľnohospodárskych výrobkov, a to najmä v prvom roku jej uplatňovania. Zmierňovanie cenovej disparity medzi cenami poľnohospodárskych výrobkov a cenami rozhodujúcich vstupov do poľnohospodárstva nastalo až v priebehu roka 1993 a pokračovalo v roku

1994, to znamená v období, keď zvýšenie cien poľnohospodárskych výrobkov bolo najvýznamnejšie z hľadiska vytvárania rovnovážnejších vzťahov medzi ponukou a dopytom.

Kubánková a kol. (1996, 1997) uvádzajú v oblasti chovu zošľachteného slovenského strakatého plemena vlastné náklady na 1 liter mlieka 7,88 Sk a priemernú realizačnú cenu po započítaní kvalitatívnych príplatkov 7,78 Sk za 1 liter mlieka v roku 1995 a vlastné náklady na 1 liter mlieka 9,36 Sk v roku 1996. V našom súbore poľnohospodárskych podnikov s chovom dojnic zošľachteného slovenského strakatého plemena sme zistili nárast vlastných nákladov na 1 liter mlieka z 8,32 Sk v roku 1994 na 9,66 Sk v roku 1996, pri zvýšení priemerných realizačných cien bez DCN za 1 liter mlieka v rozpätí 6,91 Sk v roku 1994 do 7,25 Sk v roku 1996. U dojnic zošľachteného slovenského pinzgauského plemena boli vlastné náklady na 1 liter mlieka 9,16 Sk v roku 1994, 9,32 Sk v roku 1995 a 9,88 Sk v roku 1996. Výroba mlieka v jednotlivých rokoch sa stala nerentabilnou, nakoľko priemerné realizačné ceny bez DCN za 1 liter mlieka 6,33 Sk v roku 1994, 6,74 Sk v roku 1995 a 7,26 Sk v roku 1996, uhrádzali nákladovosť výroby mlieka v priemere na 71,63 %. Priemerné realizačné ceny s DCN za 1 liter mlieka sa zvýšili z 8,30 Sk v roku 1994 na 8,65 Sk v roku 1996. Uvedené cenové relácie v realizácii vyprodukovaného mlieka sú porovnateľné s výsledkami Nádaškého, Ješka (1997), ktorí uvádzajú ceny za 1 liter surového kravského mlieka platených výrobcom spracovateľmi na Slovensku v roku 1994 6,30 Sk, v roku 1995 6,60 Sk a v roku 1996 6,66 Sk. Najvyššia priemerná realizačná cena bez DCN 7,57 Sk a s DCN 8,31 Sk v roku 1996 v chove dojnic mliekového typu, ktorá sa v porovnaní s priemerom realizačných cien v rokoch 1991–1993, ako uvádzajú Ubrežiová, Mihina (1995) zvýšila bez DCN o 1,28 Sk a s DCN o 1,40 Sk na 1 liter mlieka.

ZÁVER

Cieľom nášho príspevku bolo zhodnotenie ekonomickej efektívnosti výroby mlieka vo vybranom súbore poľnohospodárskych podnikov na Slovensku v rokoch 1994–1996.

Získané výsledky, ktoré sú porovnateľné s prácami iných autorov, poskytujú čiastkový pohľad na ekonomickú situáciu v chove dobytky po liberalizácii cien v poľnohospodársko-potravinárskom komplexe s uplatňovaním systému regulácie, ktorá sa realizovala v rámci ekonomickej reformy od 1. januára 1991 a výrazne ovplyvnila cenový vývoj celej vertikály výroby potravín a ich spotreby.

I napriek tomu, že sme zistili diferencované vlastné náklady na 1 liter mlieka podľa rokov a genotypových skupín, dosiahnuté priemerné realizačné ceny za 1 liter mlieka neuhrádzali v dostatočnej miere náklady na jeho výrobu.

V chove dojníc zošľachteného slovenského strakatého plemena sa dosiahli vlastné náklady na 1 liter mlieka 8,32 Sk, priemerná realizačná cena bez DCN za 1 liter mlieka 6,91 Sk (s DCN 7,96 Sk) v roku 1994. Vlastné náklady na 1 liter mlieka sa zvýšili na 9,66 Sk, priemerná realizačná cena bez DCN 7,25 Sk (s DCN 7,75 Sk) v roku 1996. Pri dojniciach zošľachteného slovenského pinzgauškého plemena vlastné náklady na 1 liter mlieka boli 9,16 Sk, priemerná realizačná cena bez DCN 6,33 Sk (s DCN 8,30 Sk) za 1 liter mlieka v roku 1994, ale sme zistili nárast u vlastných nákladov na 1 liter mlieka na 9,88 Sk, priemernej realizačnej ceny bez DCN za 1 liter mlieka 7,26 Sk (s DCN 8,65 Sk) v roku 1996. U dojníc mliekového plemena sa dosiahli vlastné náklady na 1 liter mlieka 9,81 Sk, priemerná realizačná cena bez DCN 7,57 Sk (s DCN 8,1 Sk) za 1 liter mlieka v roku 1996.

Z hodnotenia štruktúry vlastných nákladov vo výrobe mlieka vyplýva, že existujú určité rezervy v znižovaní jednotkových nákladov, napr. pri pracovných nákladoch dodržiavanie pracovnej disciplíny, náklady na krmivá (produkcia objemových krmív s vysokou produkčnou účinnosťou). Účinným opatrením, ktoré však nemôže využiť každý chovateľ, je podľa našich prepočtov aj výroba koncentrovaných krmív z vlastných obilnín a nakúpených doplnkov.

Výraznou položkou v štruktúre nákladov boli odpisy základného stáda, ktorých zníženie vidíme v predlžovaní produkčného veku dojníc a tým i zvýšením celoživotnej úžitkovosti.

LITERATÚRA

DAŇO, J. – UBREŽIOVÁ, I.: Vývoj ekonomiky chovu dobytka a návrhy na zvýšenie intenzity výroby. In.: Stratégia

potravínovej bezpečnosti Slovenska, [zborník z medzinárodnej konferencie], Nitra, 1996: 165–168.

HUDÁK, J. – STIKSOVÁ, A.: Vybrané ekonomické aspekty chovu hovädzieho dobytka na Slovensku. Acta operativae oeconomica, XLIX, 1994: 43–48.

KUBÁNKOVÁ, M. a kol.: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia PD a ŠM v SR za rok 1994. VÚEPP, Bratislava 1995.

KUBÁNKOVÁ, M. a kol.: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR za rok 1995. VÚEPP, Bratislava 1996.

KUBÁNKOVÁ, M. a kol.: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR za rok 1996. VÚEPP, Bratislava 1997.

MURGAŠ, J.: Reštrukturalizácia a ekonomizácia v chove hovädzieho dobytka na Slovensku. Acta operativae oeconomica, L, 1995: 95–99.

NÁDAŠSKÝ, S. – JEŠKO, J.: Mlieko – situačná a výhľadová správa. VÚEPP, Bratislava 1997: 2–6.

PŠENICA, J.: Vek prvôtok a produkčná doba kráv. In.: Záverečná správa úlohy priameho zadania MP SR, Nitra, 1994: 142–154.

REPKA, I.: Predpoklady ekonomickej výroby a zhodnocovania mlieka. In.: Technologicko-ekonomické problémy a východiská výroby a spracovania mlieka, [zborník z konferencie], Nitra 1994.

ŠEVČÍKOVÁ, M.: Vývoj cien a cenová úroveň výroby vertikály mlieka a hovädzieho mäsa. Záverečná správa úlohy priameho zadania MP SR, Nitra 1994: 230–242.

UBREŽIOVÁ, I. – MIHINA, Š.: Ekonomická efektívnosť výroby mlieka u rozdielnych úžitkových typoch dojníc vo vybraných farmách na Slovensku. Zem. Ekon., 41, 1995 (12): 539–543.

Došlo 12. 2. 1998

Kontaktná adresa:

Ing. Iveta Ubrežiová, CSc., Katedra managementu a marketingu SPU, Tr. A. Hlinku 2, 949 67 Nitra, Slovenská republika, tel. +421 87 601 167

Ing. Štefan Mihina, CSc., Výskumný ústav živočíšnej výroby, Hlohovská 2, 949 92 Nitra, Slovenská republika, tel. +421 87 546 272

**Nejčerstvější informace o časopiseckých článcích
poskytuje automatizovaný systém**

Current Contents

na disketách

Ústřední zemědělská a lesnická knihovna odebírá časopis „**Current Contents**“ řadu „**Agriculture, Biology and Environmental Sciences**“ a řadu „**Life Sciences**“ na disketách. Řada „**Agriculture, Biology and Environmental Sciences**“ je od roku 1994 k dispozici i s abstrakty. Obě tyto řady vycházejí 52krát ročně a zahrnují všechny významné časopisy a pokračovací sborníky z uvedených oborů.

Uložení informací z **Current Contents** na disketách umožňuje nejrozmanitější referenční služby z prakticky nejčerstvějších literárních pramenů, neboť báze dat je **doplňována každý týden** a neprodleně expedována odběratelům. V systému si lze nejen prohlížet jednotlivá čísla **Current Contents**, ale po přesném nadefinování sledovaného profilu je možné adresně vyhledávat informace, tisknout je nebo kopírovat na disketu s možností dalšího zpracování na vlastním počítači. Systém umožňuje i tisk žádank o separát apod. Kumulované vyhledávání v šesti číslech **Current Contents** najednou velice urychluje rešeršní práci.

Přístup k informacím Current Contents je umožněn dvojím způsobem:

- 1) **Zakázkový přístup** – po vyplnění příslušného zakázkového listu (objednávky) je vhodný především pro mimopražské zájemce.

Finanční podmínky: – použití PC – 15 Kč za každou započatou půlhodinu
– odborná obsluha – 10 Kč za 10 minut práce
– vytištění rešerše – 1 Kč za 1 stranu A4
– žádanky o separát – 1 Kč za 1 kus
– poštovné + režijní poplatek 15 %

- 2) „**Self-service**“ – samoobslužná práce na osobním počítači v ÚZLK.

Finanční podmínky jsou obdobné. Vzhledem k tomu, že si uživatel zpracovává rešerši sám, je to maximálně úsporné. (Do kalkulace cen nezapočítáváme cenu programu a databáze **Current Contents**.)

V případě Vašeho zájmu o tyto služby se obraťte na adresu:

Ústřední zemědělská a lesnická knihovna

Dr. Bartošová

Slezská 7

120 56 Praha 2

Tel.: 02/24 25 79 39, l. 520, fax: 02/24 25 39 38

Na této adrese obdržíte bližší informace a získáte formuláře pro objednávku zakázkové služby. V případě „**self-servisu**“ je vhodné se předem telefonicky objednat. V případě zájmu je možné si objednat i průběžné sledování profilu (cena se podle složitosti zadání pohybuje čtvrtletně kolem 100 až 150 Kč).

EKONOMICKÁ KLASIFIKÁCIA JATOČNÝCH OŠÍPANÝCH A NÁVRH RELATÍVNEJ CENOVEJ DIFERENCIÁCIE

ECONOMIC CLASSIFICATION OF SLAUGHTER PIGS AND THE PROPOSAL OF RELATIVE PRICE DIFFERENTIATION

J. Daňo¹, M. Pavlič¹, P. Demo¹, L. Lagin²

¹Research Institute for Animal Production, Nitra, Slovak Republic

²Slovak University of Agriculture, Nitra, Slovak Republic

ABSTRACT: The aim of the thesis was economic analysis of slaughter pigs according to the EUROP norm, defining of the absolute marketing differences and the proposal of relative price differences among individual quality classes. The analyzed material consisted of 315 slaughter pigs (69 dissections, 130 measurings by the ISD-03 apparatus, 116 dissections and measuring by FOM method). Part of the evaluated pigs came from the experimental feedings in the farm of the Research Institute of Animal Production (VÚŽV) Nitra, respectively from the Feeding Efficiency and Slaughter Value Control Stations (SVJH). In the set of slaughter pigs, the average weight of slaughter half (HJP) was 43.52 kg, the average percentage of the meat parts (p.s.) ascertained by dissection (PMCR) was 52.532%, ascertained by the apparatus (PMCP) 50.063%, average re-calculated price of 1 kg of p.s. ascertained by dissection (PNCR) 88.464 Sk and by apparatus (PNCP) 92.462 Sk. Not having found, except for one case, any statistically significant differences between the partial (PMCR, resp. PMCP) and summed (PMCR + PMCP) percentage of meat parts, we decided to use for calculation of the marginal price (NCH) the summed p.s. 48.302% (with the price 46.00 SK/kg in meat, the price was 95.23/kg per 1 kg of p.s.). The calculations of price differentiation in slaughter pigs marketing issued from the internal differences of the relative price differences (RCR-), which were found out by testing the differences by t-tests among the classes "E-R", "U-R" and "R-O". All the differences among classes, be they partial (RCRR, RCRP), resp. summed (RCRR + RCRP), were statistically highly significant ($= 0.001$), except for the difference between "R-P", which could not be tested because of the numerousness of the "P" class ($n = 1$, resp. 2). Because of the reason mentioned, we used for the class "P" the deduction on the level of the calculated difference for the "E" class. For the practical use, we recommend to utilize for pigs marketing the third price differentiation alternative (RCRR + RCRP), which nullifies the differences between the meat part percentage ascertained by dissection and by apparatuses. For this alternative, we recommend for the class "E" a bonus to the basical price of +21.913%, for the class "U" +8.842%, for the class "O" we recommend the deduction -9.943% and for the quality class "P" -21.913%.

price differentiation, percentage of meat in the slaughter half, pork meat, re-calculated marketing prices, slaughter yield, dissection, quality classes E.U.R.O.P., marginal value of the meat parts percentage

ABSTRAKT: Cieľom práce bola ekonomická analýza klasifikácie jatočných ošipáných podľa normy EUROP, definovanie absolútnych rozdielov pri speňažovaní a návrh relatívnych cenových diferencií medzi jednotlivými triedami. Analyzovaný materiál tvorilo 315 výkrmových ošipáných (69 rozrábok, 130 meraní prístrojom ISD-03, 116 rozrábok a meraní FOM-kou). Časť hodnotených ošipáných pochádzala z pokusných výkrmov na účelovom hospodárstve VÚŽV Nitra, resp. Staníc výkrmnosti a jatočnej hodnoty (SVJH). V súbore jatočných ošipáných bola priemerná hmotnosť jatočnej polovičky (HJP) 43,52 kg, priemerný percentuálny podiel svaloviny (p.s.) stanovený rozrábkou (PMCR) 52,532 %, prístrojom (PMCP) 50,063 %, priemerná prepočítaná cena 1 kg p.s. stanoveného rozrábkou (PNCR) 88,464 Sk, prístrojom (PNCP) 92,462 Sk. Nakoľko sme nezistili, okrem jedného prípadu, štatisticky významné rozdiely medzi parciálnym (PMCR, resp. PMCP) a súhrnným (PMCR + PMCP) podielom svaloviny, tak pre výpočet hraničnej ceny (NC_H) sme sa rozhodli použiť súhrnný p.s. 48,302 % (pri cene 46,00 Sk/kg v mäse bola cena 1 kg p.s. 95,23 Sk/kg). Výpočty cenovej diferenciácie pri speňažovaní jatočných ošipáných vychádzali z vnútorných diferencií relatívnych cenových rozdielov (RCR-), ktoré sme zistili testovaním rozdielov t-testom medzi triedami „E-R“, „U-R“ a „R-O“. Všetky rozdiely medzi triedami, či už parciálne (RCRR, RCRP), resp. súhrnne (RCRR + RCRP), boli štatisticky vysoko významné ($0,001$), okrem diferenciácie medzi „R-P“, ktorú vzhľadom na početnosť „P“ triedy ($n = 1$, resp. 2) nebolo možné testovať. Z uvedeného dôvodu v návrhoch uvažujeme pri triede „P“ so zrážkou vo výške vypočítanej diferenciácie pre „E“ triedu. Pre praktické použitie odporúčame pri speňažovaní jatočných ošipáných využiť tretiu alternatívu cenovovej diferenciácie (RCRR + RCRP), ktorá neguje rozdiely v podiele svaloviny stanovené rozrábkou a prístrojmi. Pri tejto alternatíve odporúčame v triede „E“ príplatok k základnej cene vo výške +21,913 %, v triede „U“ + 8,842 %, v triede „O“ odporúčame zrážku -9,943 % a v kvalitatívnej triede „P“ -21,913 %.

cenová diferenciácia, podiel svaloviny na jatočnej polovici, bravčové mäso, prepočítaná nákupná cena, jatočná výťažnosť, rozrábka, kvalitatívne triedy E.U.R.O.P., hraničná hodnota podielu svaloviny

ÚVOD

Prvou fázou približovania európskych štruktúr bol proces postupnej unifikácie legislatívnych noriem. Rozvoj ekonomickej integrácie Slovenska s krajinami EÚ následne vytvoril tlak aj na priblíženie ďalších noriem (výrobných, spracovateľských, hygienických, atď.). Z tohto dôvodu bolo potrebné pri speňažovaní jatočných zvierat vypracovať nový systém noriem, ktorý už bude kompatibilný so súčasne platnými európskymi normami. Nové normy, akceptujúce systém EUROP, by však mali pôsobiť objektívne a stimulačne tak, aby prvovýrobcovia na jednej strane dodávali za prijateľnú cenu jatočné mäso pre trh, resp. spracovávateľovi suroviny vhodné na výrobu konkurencieschopných mäsových produktov, na druhej strane, aby sa vyššia kvalita suroviny premietla do vyššej realizačnej ceny.

LITERÁRNY PREHLAD

Teória nákladov vo výrobkovej ekonomike je jednou zo súčastí teórie výroby. Aj keď základným problémom tejto teórie je analýza vzťahov medzi dodatočnými vkladmi výrobných faktorov a prírastkom produkcie, na konečný ekonomický výsledok má veľký vplyv aj hodnotové vyjadrenie objemu výroby. Tu do pomyslenej ekonomickej rovnice vstupuje jednotková cena, ktorá je dnes čoraz viac determinovaná kvalitou realizovaného poľnohospodárskeho výrobku.

V správne fungujúcom ekonomickom systéme, zo strany predávajúceho, je základom pre stanovenie ceny kvalita výrobku, výrobné náklady, konkurenčné ceny a štátnou reguláciou vymedzená bariéra, v ktorej sa cena môže pohybovať. Zo strany kupujúceho cenu determinuje zámer, čo chce s produktom urobiť, v akej forme ho chce poskytnúť na ďalší predaj (Štefunka 1996).

Napriek pozitívnemu vývoju makroekonomických ukazovateľov v ekonomike SR sa v roku 1996 stále nezastavil pokles stavov hospodárskych zvierat. Stavy ošipovaných v roku 1996 v porovnaní s predchádzajúcim rokom sa znížili o 4,40 %, denný prírastok živej hmotnosti (ž.hm.) vo výkrme ošipovaných sa za prvý polrok 1997 zvýšil len o 8 g a odstáv prasiat o 0,35 ks/prasniča. Inflačný vývoj cien vstupov ovplyvnil výrobné a spracovateľské náklady, spotrebiteľské ceny, životné náklady, ale tento stav sa neprejavil na spotrebe bravčového mäsa na kosti na obyvateľa (36,20 kg v roku 1993, resp. 37,10 kg v roku 1997). V roku 1996 boli vlastné náklady (VN) na 1 kg prírastku, resp. ž.hm. vo výkrme ošipovaných 31,40 Sk, resp. 35,00 Sk, pri 544 g prírastku (Žatkovič, Borecká 1997a, 1997b; Kolektív 1997).

Podľa ATISu bola začiatkom júla 1997 priemerná realizačná cena jatočných ošipovaných 37,38 Sk/kg ž.hm., relatívna cenová diferenciácia pri speňažovaní podľa systému EUROP bola v intervale tried „R-E“ +11,37 %, „R-U“ +4,89 %, „R-O“ zrážka 5,40 % a „R-P“ -10,96 % (ATIS 1/98).

Demo, Poltársky, Lukáčová (1996) sa zaoberali hodnotením podielu svaloviny na testovacej stanici (n = 162). Pri priemernej hmotnosti jatočnej polovice 40,61 kg dosiahol priemerný podiel cenných mäsových častí, resp. chudej svaloviny 48,10 %, resp. 50,60 %, zatiaľ čo zastúpenie svaloviny zistené prístrojom bolo na úrovni 48,90 %. Zastúpenie celkovej svaloviny stanovené prístrojom FOM bolo nižšie ako skutočný podiel svaloviny z rozrábky, pričom rozdiely mali vzrastajúci trend pri mäsových ošipovaných.

Podiel svaloviny stanovený prístrojom FOM bol podľa jednotlivých genotypových skupín (n = 1 314) v rozpätí od 49,89 % (české, výrazne mäsové) do 55,50 %. Pri zatriedovaní jatočných polovic do tried EUROP bolo v triede „P“ minimálne, len 0,12 % zaradenie (Pukrábek, Pavlík, Smital 1997). Nízky podiel „P“ triedy, resp. percentuálne zastúpenie akostných tried, uvádza aj Demo (1997).

V prevádzkových podmienkach mäsiarstva ČR sledovali Pour, Šprysl, Stupka (1997) prístrojom FOM podiel svaloviny v troch súčasných populáciách finálnych hybridov ošipovaných. V kombinácii križenia matka – otec boli využité plemená: biele ušľachtilé (BU), landrase (L), duroc (D), veľké biele (LW), pietrainské (PN), hampshirské (H). Zo 630 hodnotených jatočných ošipovaných bolo 253 hybridov (BU x L) x LW, 133 ks (BU x L) x (H x PN) a 244 hybridov (BU x L) x (D x BU). Priemerný podiel svaloviny u hybridov (BU x L) x LW bol 49,90 %, s rozpätím od 38,08 % (trieda „P“) do 56,14 % („E“) a najvyššia frekvencia bola u akostných tried „U“ a „R“. U hybridov (BU x L) x (H x PN) bol vyšší priemerný podiel svaloviny 51,46 %, s rozpätím od 42,32 % („O“) do 56,38 % („E“) trieda, najvyššia frekvencia výskytu bola u triedy „U“, trieda „P“ nebola v početnosti zastúpená. V skupine hybridov (BU x L) x (D x BU) bol najvyšší priemerný podiel svaloviny 52,65 %, s rozpätím od 39,30 % („P“) do 57,31 % („E“), najvyššie početnosti boli u tried „U“ a „E“.

Pri jatočnej realizácii ošipovaných v Nemecku (Bach 1992) boli stanovené obchodné triedy pre mäso a cenová diferenciácia bola vyjadrená aj v absolútnych hodnotách, t.j. vo fenigoch za 1 kg ž.hm. (Pf/kg). Pri podiele mäsa nad 53 % bol príplatok v rozpätí 2–4 Pf/kg, pri podiele mäsa pod 53 % bola cenová zrážka v rozpätí 5–8 Pf/kg. Kolektív (1994) uvádza systém pri speňažovaní jatočných ošipovaných podľa kvality v Bavorsku (B), Nemecku (N) a Maďarsku (M). V akostnej triede „E“ bol relatívny príplatok B – 29 %, N – 19 %, M – 20 %,

v triede „U“ príplatok B – 15 %, N – 10 %, M – 10 %, v triede „O“ zrážka B – 14 %, N – 13 %, M – 20 %, v triede „P“ bola zrážka zo základnej ceny B – 19 %, N – 23 %, M – 25 %. Zastúpenie akostnej triedy „P“ bolo minimálne v rozpätí 0,05–0,50 %. V Bavarsku, resp. Nemecku bola najviac zastúpená trieda „E“, v Maďarsku „U“.

MATERIÁL A METODIKA

Cieľom práce bola ekonomická analýza klasifikácie jatočných ošipáných podľa normy EUROP, definovanie absolútnych rozdielov pri speňažovaní a návrh relatívnych cenových diferencií medzi jednotlivými triedami. Pozorovania a analýzy boli vykonané v spolupráci s VÚŽV – Ústavom biológie chovu a šľachtenia ošipáných a VÚŽV – Ústavom kvality živočíšnych produktov, ktorých pracovníci priamo na experimentálnom bitúnku VÚŽV Nitra vykonali podstatnú časť hodnotení (merania, rozrábky). Zariadenie, resp. klasifikácia jatočných ošipáných bola na základe meraní prístrojmi (FOM, ISD-03), zároveň boli využité výsledky rozrábok. Rozrábkou jatočnej polovice ošipanej sa stanovoval podiel svaloviny (p.s.).

Analýzovaný materiál tvorilo 315 výkrmových ošipáných (69 rozrábok, 130 meraní prístrojom ISD-03, 116 rozrábok a meraní prístrojom FOM). Časť hodnotených ošipáných pochádzala z pokusných výkrmov na účelovom hospodárstve VÚŽV Nitra, resp. Staníc výkrmnosti a jatočnej hodnoty (SVJH).

Pre analýzu, resp. výpočty absolútnej a relatívnej cenovej diferenciácie, sme sledovali tieto ukazovatele:

- PLEM – plemeno, genotyp
- KAT – kategória
- HJP – hmotnosť jatočnej polovičky (kg)
- NC – nákupná cena mäsa na kosti (Sk)
- PNCP – prepočítaná cena na 1 kg podielu svaloviny (p.s.) na základe výsledkov meraní prístrojom (Sk)
- PNCR – prepočítaná cena na 1 kg p.s. podľa rozrábky (Sk)
- PNC_{CMC} – prepočítaná cena na 1 kg cenných mäsitých častí (c.m.č.) podľa rozrábky (Sk)
- PMCP – podiel svaloviny stanovený meraním prístrojom (%)
- PMCR – podiel svaloviny stanovený rozrábkou (%)
- PMC_{CMC} – podiel c.m.č. stanovený rozrábkou jatočnej polovičky (%)
- MCP – podiel svaloviny stanovený meraním prístrojom (kg)
- MCR – podiel svaloviny stanovený rozrábkou (kg)
- MC_{CMC} – podiel c.m.č. stanovený rozrábkou jatočnej polovičky (kg)
- RCP – rozdiel prepočítanej ceny za 1 kg p.s. v porovnaní s hraničnou cenou^{XX} stanovený meraním prístrojom (Sk)
- δRCR – rozdiel prepočítanej ceny za 1 kg p.s. v porovnaní s hraničnou cenou^{XX} stanovený rozrábkou jatočnej polovičky (Sk)

RCRP – relatívny cenový rozdiel stanovený meraním prístrojom (%)

RCRR – relatívny cenový rozdiel stanovený rozrábkou (%)

Poznámka:

^X pod pojmom „hraničná hodnota“ (H₀) rozumieme priemerný podiel svaloviny (p.s.) v akostnej triede „R“.

^{XX} pod pojmom „hraničná cena“ (N_{CH}) rozumieme cenu 1 kg p.s. v akostnej triede „R“, od ktorej sa odvodzuje absolútna a relatívna cenová diferenciácia hodnoteného jatočného tela.

Pri vlastnom výpočte cenovej diferenciácie sme vychádzali z hypotézy, že 1 kg podielu svaloviny v jatočnej polovici ošipanej by sa mal speňažovať za rovnakú realizačnú, resp. nákupnú cenu. Túto hypotézu sme matematicky vyjadrili:

$$N_{CH} = N_{C1-n} \cdot \frac{RCRP_{1-n}}{100}$$

resp.

$$N_{CH} = N_{C1-n} \cdot \frac{RCRR_{1-n}}{100}$$

z čoho RCRP_{1-n} a RCRR_{1-n} vyjadríme:

$$RCRP_{1-n} = \left(\frac{N_{CH}}{N_{C1-n}} - 1 \right) \cdot 100$$

$$RCRR_{1-n} = \left(\frac{N_{CH}}{N_{C1-n}} - 1 \right) \cdot 100$$

z čoho PNCP_{1-n} a PNCR_{1-n} vyjadríme podľa vzorcov:

$$PNCP_{1-n} = \frac{N_{C1-n} \cdot HJP_{1-n}}{MCP_{1-n}}$$

resp.

$$PNCR_{1-n} = \frac{N_{C1-n} \cdot HJP_{1-n}}{MCR_{1-n}}$$

Cenové diferenciácie budú prepočítané na každé percento podielu mäsa (svaloviny) stanovené buď prístrojom, alebo rozrábkou a výsledná cenová diferenciácia (CD_V) sa bude rovnat:

$$CD_V = RCRP_{\Sigma 1-n} \cdot \beta$$

resp. $CD_V = RCRR_{\Sigma 1-n} \cdot \beta$

β – koeficient ostatných vplyvov na cenovú diferenciáciu.

Pri speňažovaní jatočných ošipáných sme po predbežných prepočtoch nepoužili koeficient, resp. jeho hodnota sa rovnala jednej celej. Absolútne a relatívne cenové diferenciácie boli vyjadrené pre každú jatočnú polovicu, u vybraných ukazovateľov (HJP, PNCR, PNCP, PNC_{CMC}, PMCR, PMCP, PMC_{CMC}, RCR, RCP, RCRR, RCRP) sme spracovali základné štatistické charakteristiky. Vo výpočtoch prepočítaných cien sme vychádzali z priemernej nákupnej ceny platnej v 26. týždni minulého roku (ATIS 14/97). V uvedenom období bola priemerná realizačná cena jatočných ošipáných 46,00 Sk/kg mäsa na kosti.

I. Testovanie výsledkov podielu svaloviny na jatočných ošipáných – Testing of the results of slaughter pigs lean meat content

Ukazovateľ ¹	n	E.U.R.O.P	%	n	„R“	%	ada
PMCR ²	116	50,6873	8,88	58	49,1519	7,12	1,53543 ^x
PMCP (FOM) ³	116	49,1060	7,46	58	47,8397	3,03	1,26638 ^x
PMCR ⁴	185	52,5318	10,18	68	49,0004	6,72	3,53134 ^{xxx}
PMCP (FOM + ISD) ⁵	246	50,0625	9,33	90	47,7742	3,02	2,28830 ^{xxx}
PMCR + PMCP ⁶	431	51,1224	10,01	158	48,3020	5,15	2,82045 ^{xxx}

^xvýznamnosť na hladine – 0,05

^{xxx}významnosť na hladine – 0,001

¹parameter, ²lean meat content (dissection), ³lean meat content (FOM), ⁴meat part percentage ascertained by dissection, ⁵meat part percentage ascertained by apparatus measurement, FOM method + ISD apparatus, ⁶meat part percentage ascertained by dissection + by apparatus measurement

VÝSLEDKY

Pri odhade relatívnej cenovej diferenciácie jatočných ošipáných sme vychádzali z analýzy 315 výkrmových ošipáných, z čoho bolo 69 rozrábok, 130 meraní prístrojom IS-D-03 a 116 rozrábok spolu s meraním prístrojom FOM. V súbore jatočných ošipáných bola priemerná hmotnosť jatočnej polovičky (HJP) 43,52 kg (koeficient variability = 11,79 %), priemerný percentuálny podiel svaloviny stanovený rozrábkou (PMCR) 52,532 % (v = 10,18 %), prístrojom (PMCP) 50,063 % (v = 9,33 %) a priemerná prepočítaná cena 1 kg podielu svaloviny rozrábkou (PNCR) 88,464 Sk (v = 10,30 %), prístrojom (PNCP) 92,642 Sk (v = 9,24 %).

Pri stanovení hraničnej nákupnej ceny (NCH) 1 kg podielu svaloviny (p.s.) u jatočných ošipáných sme vychádzali z parciálnych podielov p.s. za celé súbory (EUROP), resp. len za akostnú triedu „R“. Parciálne triedenie bolo podľa využitých prístrojov s rozrábkami a následne aj v sumáre, t.j. načítaním hodnôt získaných meraním a rozrábkou (tab. I). Sumárny priemer podielu svaloviny v „R“ triede (ÖR) sme následne t-testom testovali s jednotlivými parciálnymi hodnotami. Nakoľko sme nezistili, okrem jedného prípadu, štatisticky významné rozdiely v p.s. (tab. II) pre výpočet NCH sme sa rozhodli použiť sumárny p.s. 48,302 % (pri cene

(PNCP). Do triedy „U“ bolo zaradených 58, resp. 94 jatočných ošipáných s p.s. 53,265 % (PMCR), resp. 52,113 % (PMCP) a prepočítanou cenou 1 kg p.s. 86,595 Sk (PNCR), resp. 88,275 Sk (PNCP). Trieda „R“ bola relatívne najpočetnejšia 68, resp. 90 jatočných polovic s 49,000 % (PMCR), resp. 47,774 % (PMCP) podielom svaloviny a prepočítanou cenou (PNCR) 94,299 Sk, resp. (PNCP) 96,359 Sk za 1 kg svaloviny. Do triedy „O“ bolo zaradených len 13, resp. 32 jatočných ošipáných s p.s. (PMCR) 45,284 %, resp. (PMCP) 43,085 % a prepočítanou cenou 1 kg p.s. 102,160 Sk (PNCR), resp. 106,878 Sk (PNCP). Do poslednej triedy „P“ bola zaradená len 1 polovička, ktorá podľa prístroja FOM mala 39,10% podiel svaloviny, ale rozrábkou sa zistil 51,40 %. Podrobnejšie štatistické charakteristiky za každú kvalitatívnu triedu (E.U.R.O.P) uvádzame v tab. III.

Odhadnuté stredné hodnoty týchto vybraných ukazovateľov za každú kvalitatívnu triedu boli testované t-testom. Pre návrh, resp. definovanie cenovej diferenciácie jatočných ošipáných sme testovali rozdiely medzi triedami „E-R“, „U-R“, „R-O“. Štatisticky vysoko významný rozdiel (0,001, resp. 0,01) v hmotnosti pravej jatočnej polovičky (HJP) bol len medzi triedami „R-O“. U všetkých ostatných jedenástich hodnotených ukazovateľov boli rozdiely medzi triedami štatisticky vysoko významné (0,001). Podrobnejšie údaje uvádzame v tab. IV.

Návrh cenovej diferenciácie na speňažovanie jatočných ošipáných je spracovaný alternatívne, t.j. podľa spôsobu získania vstupných výsledkov. V prvej alternatíve navrhujeme diferenciáciu podľa p.s. stanoveného rozrábkou, v druhej podľa stanovenia p.s. prístrojmi a v tretej, ktorú pokladáme za syntetickú, sme načítali výsledky diferenciácie prvých dvoch alternatív. Návrhy v podstate vychádzajú z vnútorných diferencií relatívnych cenových rozdielov (RCRR, RCRP, RCRR + RCRP), ktoré sme zistili pri testovaní rozdielov (t-test) medzi triedami „E-R“, „U-R“, „R-O“. Zistené diferenciácie boli štatisticky vysoko významné a použiteľné pre kvantifikáciu $CD_v = RCRR_{EUOP} \cdot \beta$, pričom koeficient „ β “, na rozdiel od speňažovania dobytku, sa rovnal jednej celej. Nakoľko v súbore jatočných ošipáných

II. Testovanie priemerného p.s. s parciálnymi p.s. v triede „R“ – Testing of the average p.s. with the partial p.s. in the „R“ class

$\bar{O}R = PMCR_{FOM+ISD} + PMCP_{FOM+ISD}$

Idl	Idl	Idl	Idl
$\bar{O}R - PMCR_R^4$	$\bar{O}R - PMCP_R^5$	$\bar{O}R - PMCR_R^5$	$\bar{O}R - PMCP_R^6$
FOM ⁶	FOM	FOM + ISD ⁷	FOM + ISD
0,849935 ^x	0,462307	0,698479	0,527740

^xvýznamnosť na hladine 0,05 – significance on the level 0,05

^{xxx}významnosť na hladine 0,001 – significance on the level 0,001

46,00 Sk/kg v mäse bola cena 1 kg p.s. 95,23 Sk/kg).

Do akostnej triedy „E“ bolo zaradených 45, resp. 29 jatočných ošipáných s podielom svaloviny 59,043 % (PMCR), resp. s 58,594 % (PMCP) a prepočítanou cenou 1 kg p.s. 78,074 Sk (PNCR), resp. 78,692 Sk

III. Vybrané parametre pri speňažovaní ošpaných – Selected parameters regarding pig marketing

A. Celý súbor – Set in total

Ukazovateľ ¹	n	$\bar{x}_{arit.}$	s	s_x	min.	max.
HJP ² (kg)	315	43,517	5,129	0,289	33,00	59,50
PNCR ³ (Sk)	185	88,464	9,111	0,670	67,35	115,46
PNCP ⁴ (Sk)	246	92,462	8,557	0,546	69,53	117,62
PNC _{CMC} ⁵ (Sk)	185	94,193	7,057	0,519	74,89	113,38
PMCR ⁶ (%)	185	52,532	5,349	0,393	39,84	68,29
PMCP ⁷ (%)	246	50,063	4,670	0,298	39,10	66,16
PMC _{CMC} ⁸ (%)	185	49,119	3,038	0,277	40,57	61,43
RCR ⁹ (Sk)	185	-6,769	9,112	0,670	-27,88	+20,23
RCP ¹⁰ (Sk)	246	-2,587	8,559	0,546	-25,70	+22,39
RCRR ¹¹ (%)	185	+8,777	11,093	0,816	-17,52	+41,40
RCRP ¹² (%)	246	+3,676	9,699	0,618	-19,04	+36,96
RCRR + RCRP	431	+5,865	10,613	0,511	-19,04	+41,40

¹parameter, ²weight of side pork (kg), ³re-calculated price of 1 kg of meat part (p.s.) ascertained by dissection (Sk), ⁴re-calculated price of 1 kg of meat part (p.s.) ascertained by apparatus measurement (Sk), ⁵re-calculated price of 1 kg of valuable lean cuts (c.m.č.) according to dissection (Sk), ⁶percentage of valuable lean cuts ascertained by dissection (%), ⁷percentage of meat parts ascertained by apparatus measurement (%), ⁸percentage of c.m.č. ascertained by slaughter half dissection (%), ⁹difference between re-calculated price of 1 kg p.s. and marginal price xx/ ascertained by slaughter half dissection (Sk), ¹⁰difference between re-calculated price of 1 kg p.s. and marginal price xx/ ascertained by apparatus measurement (Sk), ¹¹relative price difference ascertained by dissection (%), ¹²relative price difference ascertained by apparatus measurement (%)

B. Akostná trieda „E“ – Quality class “E”

Ukazovateľ ¹	n	$\bar{x}_{arit.}$	s	s_x	min.	max.
HJP ² (kg)	68	42,489	4,224	0,512	34,50	55,00
PNCR ³ (Sk)	45	78,074	4,110	0,613	67,35	87,52
PNCP ⁴ (Sk)	29	78,692	3,806	0,707	69,53	83,50
PNC _{CMC} ⁵ (Sk)	45	86,601	4,841	0,722	74,89	97,02
PMCR ⁶ (%)	45	59,043	3,220	0,480	52,56	68,29
PMCP ⁷ (%)	29	58,594	3,001	0,557	55,08	66,16
PMC _{CMC} ⁸ (%)	45	53,344	3,038	0,453	47,41	61,43
RCR ⁹ (Sk)	45	-17,158	4,112	0,613	-27,88	-7,71
RCP ¹⁰ (Sk)	29	-16,538	3,806	0,707	-25,70	-11,73
RCRR ¹¹ (%)	45	+22,315	6,636	0,989	+8,81	+41,40
RCRP ¹² (%)	29	+21,300	6,209	1,153	+14,05	+36,96
RCRR + RCRP	74	+21,917	6,448	0,750	+8,81	+41,40

Explanation see Tab. III-A

C. Akostná trieda „U“ – Quality class “U”

Ukazovateľ ¹	n	$\bar{x}_{arit.}$	s	s_x	min.	max.
HJP ² (kg)	113	43,111	5,513	0,519	33,00	59,50
PNCR ³ (Sk)	58	86,595	4,528	0,595	77,04	94,66
PNCP ⁴ (Sk)	94	88,275	2,509	0,259	80,00	92,00
PNC _{CMC} ⁵ (Sk)	58	93,538	4,470	0,587	85,71	103,49
PMCR ⁶ (%)	58	53,265	2,830	0,372	48,59	59,71
PMCP ⁷ (%)	94	52,113	1,419	0,146	50,00	54,94
PMC _{CMC} ⁸ (%)	58	49,311	2,347	0,308	44,45	53,67
RCR ⁹ (Sk)	58	-8,635	4,528	0,595	-18,19	-0,57
RCP ¹⁰ (Sk)	94	-6,955	2,509	0,259	-15,23	-3,23
RCRR ¹¹ (%)	58	+10,274	5,856	0,769	+0,60	+23,61
RCRP ¹² (%)	94	+7,966	3,131	0,323	+3,51	+19,04
RCRR + RCRP	152	+8,847	4,500	0,365	+0,60	+23,61

Explanation see Tab. III-A

sme mali len jednu, resp. dve polovice zaradené do akostnej triedy „P“, v návrhu odporúčame v tejto triede zrážku zo základnej ceny vo výške príplatku za triedu „E“.

V tab. V uvádzame modelový prepočet nákupných cien (NC_{EUROP}) v Sk, podľa parciálnych relatívnych cenových diferencií (RCRR, RCRP), resp. syntetickej (RCRR + RCRP) v cenách platných k 16. 1. 1998.

D. Akostná trieda „R“ – Quality class “R”

Ukazovateľ ¹	n	$\bar{x}_{arit.}$	s	s_x	min.	max.
HJP ² (kg)	100	43,575	4,393	0,439	38,00	58,00
PNC ³ (Sk)	68	94,299	6,454	0,783	77,82	112,85
PNCP ⁴ (Sk)	90	96,359	2,916	0,307	92,18	101,75
PNC _{CMC} ⁵ (Sk)	68	97,952	5,273	0,639	85,42	113,38
PMCR ⁶ (%)	68	49,000	3,292	0,399	40,76	59,11
PMCP ⁷ (%)	90	47,774	1,445	0,152	45,10	49,90
PMC _{CMC} ⁸ (%)	68	47,050	2,543	0,308	40,57	53,85
RCR ⁹ (Sk)	68	-0,931	6,454	0,783	-17,41	+17,62
RCP ¹⁰ (Sk)	90	+1,129	2,916	0,307	-3,05	+6,52
RCRR ¹¹ (%)	68	+1,444	6,813	0,826	-15,61	+22,37
RCRP ¹² (%)	90	-1,083	2,975	0,316	-6,41	+3,31
RCRR + RCRP (%)	158	4,557E-3	5,138	0,409	-15,61	+22,37

Explanation see Tab. III-A

E. Akostná trieda „O“ – Quality class “O”

Ukazovateľ ¹	n	$\bar{x}_{arit.}$	s	s_x	min.	max.
HJP ² (kg)	33	46,909	6,314	1,099	38,00	59,00
PNC ³ (Sk)	13	102,160	7,936	2,201	87,01	115,46
PNCP ⁴ (Sk)	32	106,878	3,614	0,639	102,42	114,72
PNC _{CMC} ⁵ (Sk)	13	103,694	5,610	1,556	90,78	113,14
PMCR ⁶ (%)	13	45,284	3,595	0,997	39,84	52,87
PMCP ⁷ (%)	32	43,085	1,418	0,251	40,10	44,90
PMC _{CMC} ⁸ (%)	13	44,492	2,501	0,693	40,66	50,67
RCR ⁹ (Sk)	13	+6,930	7,936	2,201	-8,22	+20,23
RCP ¹⁰ (Sk)	32	+11,655	3,617	0,639	+7,19	+19,49
RCRR ¹¹ (%)	13	-6,252	7,441	2,064	-17,52	+9,45
RCRP ¹² (%)	32	-10,803	2,935	0,519	-16,99	-7,02
RCRR + RCRP (%)	45	-9,488	5,052	0,753	-17,52	+9,45

Explanation see Tab. III-A

F. Akostná trieda „P“ – Quality class “P”

Ukazovateľ ¹	n	$\bar{x}_{arit.}$	s	s_x	min.	max.
HJP (kg)	1	41,500	0,000	0,000	-	-
PNC ³ (Sk)	1	89,500	0,000	0,000	-	-
PNCP (Sk)	1	117,620	0,000	0,000	-	-
PNC _{CMC} (Sk)	1	94,690	0,000	0,000	-	-
PMCR (%)	1	51,400	0,000	0,000	-	-
PMCP (%)	1	39,100	0,000	0,000	-	-
PMC _{CMC} (%)	1	48,580	0,000	0,000	-	-
RCR (Sk)	1	-6,080	0,000	0,000	-	-
RCP (Sk)	1	+22,390	0,000	0,000	-	-
RCRR (%)	1	+6,820	0,000	0,000	-	-
RCRP (%)	1	-19,040	0,000	0,000	-	-
RCRR + RCRP (%)	2	-6,110	18,286	12,930	-19,04	+6,82

Explanation see Tab. III-A

IV. Testovanie rozdielov – Testing of differences

Ukazovateľ ¹	l d l E-R	l d l U-R	l d l R-O	l d l R-P
HJP ² (kg)	1,086	0,464	3,334 ^{XXX}	—
PNCR ³ (Sk)	16,225 ^{XXX}	7,704 ^{XXX}	7,861 ^{XXX}	—
PNCP ⁴ (Sk)	17,667 ^{XXX}	8,084 ^{XXX}	10,519 ^{XXX}	—
PNC _{CMC} ⁵ (Sk)	11,351 ^{XXX}	4,414 ^{XXX}	5,742 ^{XXX}	—
PMCR ⁶ (%)	10,042 ^{XXX}	4,264 ^{XXX}	3,717 ^{XXX}	—
PMCP ⁷ (%)	10,820 ^{XXX}	4,339 ^{XXX}	4,689 ^{XXX}	—
PMC _{CMC} ⁸ (%)	6,293 ^{XXX}	2,261 ^{XXX}	2,558 ^{XX}	—
RCR ⁹ (Sk)	16,227 ^{XXX}	7,704 ^{XXX}	7,861 ^{XXX}	—
RCP ¹⁰ (Sk)	17,667 ^{XXX}	8,084 ^{XXX}	10,526 ^{XXX}	—
RCRR ¹¹ (%)	20,871 ^{XXX}	8,830 ^{XXX}	7,696 ^{XXX}	—
RCRP ¹² (%)	22,383 ^{XXX}	9,049 ^{XXX}	9,719 ^{XXX}	—
RCRR + RCRP	21,913 ^{XXX}	8,842 ^{XXX}	9,493 ^{XXX}	6,11456

^{XX}významnosť na hladine 0,01 – significance on the level 0.01

^{XXX}významnosť na hladine 0,001 – significance on the level 0.001

Explanation see Tab. III

V. Návrh cenovej diferenciácie pre jatočné ošpané – Proposal of price differentiation for slaughter pigs

Akostné triedy ¹	RCRR ²	RCRP ³	RCRR + RCRP
„E“ trieda ⁴			
RCRR (%)	+20,871	+22,383	+21,913
cena v mäse ⁵ (Sk)	62,35	63,13	62,82
cena v živom ⁶ (Sk)	50,68	51,32	51,12
„U“ trieda			
RCRR (%)	+8,830	+9,049	+8,842
cena v mäse (Sk)	56,13	56,25	56,14
cena v živom (Sk)	45,63	45,72	45,64
„R“ trieda			
RCRR (%)	—	—	—
cena v mäse (Sk)	51,58	51,58	51,58
cena v živom (Sk)	41,93	41,93	41,93
„O“ trieda			
RCRR (%)	-7,696	-9,719	-9,943
cena v mäse (Sk)	47,61	46,57	46,45
cena v živom (Sk)	38,70	37,85	37,76
„P“ trieda			
RCRR (%)	-20,871	-22,383	-21,913
cena v mäse (Sk)	40,81	40,03	40,28
cena v živom (Sk)	33,18	32,54	32,74

¹quality classes, ²relative price difference ascertained by dissection, ³relative price difference ascertained by apparatus measurement, ⁴class „E“, ⁵price in meat, ⁶liveweight price

Z toho dôvodu odporúčame chápať absolútne hodnoty cien vyjadrené v Sk len ako orientačné.

DISKUSIA

Cieľom predkladanej práce, ktorú možno považovať za prvú svojho druhu, bola analýza súčasného stavu realizácie jatočných ošpaných a návrh cenových diferenciácií pri ich speňažovaní. Analýzy vychádzali z objektívneho, prístrojového (FOM, ISD-03) zatriedenia jatočných polovic do kvalitatívnych tried E.U.R.O.P. Stanovenie podielu svaloviny (p.s.) sa vykonávalo prístrojmi a detailnou rozrábkou. Pri spracovávaní ziskových výsledkov sme overili vhodnosť navrhnutých ana-

lytických ukazovateľov, resp. algoritmus ich výpočtu. V porovnaní s pôvodnou metodikou (Daňo 1995) sme neanalyzovali vplyv prírastku – úbytku mäsa (MCR) vo vzťahu k H_O , nakoľko sa ukázalo, že pre definovanie relatívnych cenových rozdielov medzi triedami (E.U.O.P) bude vhodnejšie vychádzať z prírastku-úbytku prepočítanej realizačnej ceny (RCR) vo vzťahu k hraničnej cene (NCH).

V súbore jatočných ošpaných bol rozdiel medzi priemerným podielom svaloviny stanoveným rozrábkou, resp. prístrojom ($l d l = PMCR - PMCP$) 2,469 %, rozdiel v prepočítanej cene 1 kg p.s. 4,178 Sk. Vzhľadom na relatívne malé rozdiely sme sa rozhodli pri stanovení hraničnej nákupnej ceny (NCH) spojiť výsledky podielu svaloviny v súboroch -R a -P. Pri testovaní sumárneho

priemeru ($\bar{O}_R$) p.s. v triede „R“ s parciálnymi strednými hodnotami sme zistili len jeden štatisticky významný rozdiel (tab. II). Z tohto dôvodu sme pre výpočet *NCH* použili sumárny priemer p.s. 48,302 % (pri cene 46,00 Sk/kg v mäse bola cena 1 kg p.s. 95,23 Sk).

Pri zatriedovaní jatočných ošipáných podľa systému EUROP mala trieda „R“ v súbore najvyššiu frekvenciu (36,59 %). K rovnakému výsledku prišiel aj Demo (1997). Pri zaraďovaní jatočných ošipáných (FOMkou), v porážkovej hmotnosti 105–110 kg ($n = 162$), podľa podielu svaloviny zistil, že v súčasnosti je na Slovensku najviac zastúpená trieda „R“. V Českej republike boli najviac zastúpené triedy „U“ a „R“, ale v susednom Maďarsku (Kolektív 1994), aj v Nemecku (rok 1994) to bola trieda „U“, v Dánsku, resp. Holandsku, v rovnakom období, to bola trieda „E“. Minimálne zastúpenie akostnej triedy „P“ v našom súbore korešponduje s výsledkami všetkých autorov citovaných v tejto časti práce.

Priemerná hmotnosť jatočnej polovice (HJP) 43,52 kg bola takmer o 3 kg vyššia, ako uvádzajú Demo, Poltársky, Lukáčová (1996) 40,61 kg, rovnako mierne vyšší bol aj podiel svaloviny stanovený rozrábkou (52,53 % > 50,60 %) a prístrojmi (50,07 % > 48,90 %), ale rozdiel ($l d l$) bol len 1,70 %. Mierne nižší p.s. stanovený prístrojom FOM zistili Pour, Šprysl, Stupka (1997) u hybridov kombinácie (BU x L) x LW, u ostatných dvoch skupín hybridov chovaných v ČR zistili však vyšší podiel svaloviny (51,46 % a 52,65 %).

Podiel svaloviny stanovený prístrojmi bol v rozpätí od 39,10 do 66,116 %. Menšie rozpätie p.s. pri podstatne vyššej počtosti ($n = 1\ 314$) uvádzajú Pulkrábek, Pavlík, Smital (1997). Pri hodnotení jednotlivých genotypových skupín chovaných v ČR zistili rozpätie p.s. od 48,89 % do 55,50 %. Rovnako Pour, Šprysl, Stupka (1997) uvádzajú menšie rozpätie podielu svaloviny (38,08–57,31 %) pri hodnotení troch hybridných populácií v ČR. Širšie rozpätie p.s., ktoré sme zistili v našom súbore, bolo podľa nášho názoru spôsobené variabilitou porážkovej hmotnosti, genotypovej štruktúry a v neposlednom rade rôznou intenzitou výživy.

Návrhy cenovej diferenciácie pri speňažovaní jatočných ošipáných vychádzajú z vnútorných diferencií relatívnych cenových rozdielov (RCR–), ktoré sme zistili testovaním rozdielov t-testom medzi triedami „E-R“, „U-R“ a „R-O“. Všetky rozdiely medzi triedami, či už parciálne (RCRR, RCRP), resp. sumárne (RCRR + RCRP), boli štatisticky vysoko významné ($0,001$), okrem diferenciencie medzi „R-P“, ktorú vzhľadom na početnosť „P“ triedy ($n = 1$, resp. 2) nebolo možné testovať. Z uvedeného dôvodu v návrhoch uvažujeme pri triede „P“ so zrážkou vo výške vypočítanej diferenciencie pre „E“ triedu. Pre praktické použitie odporúčame pri speňažovaní jatočných ošipáných využiť tretiu alternatívu cenovej diferenciácie (RCRR + RCRP), ktorá neguje rozdiely v podiele svaloviny stanovené rozrábkou a prístrojmi. Pri tejto alternatíve odporúčame v triede

„E“ príplatok k základnej cene („R“) vo výške +21,913 %, v triede „U“ +8,842 %, v triede „O“ odporúčame zrážku –9,943 % a v kvalitatívnej triede „P“ –21,913 %. Cenové diferenciencie, ktoré odporúčame, sú podstatne vyššie v porovnaní so súčasným speňažovaním podľa systému EUROP na Slovensku. ATIS (1998) uvádza za II. týždeň roku 1998 ($n = 4\ 380$) prepočítaný relatívny príplatok v triede „E“ +5,19 %, v „U“ triede +3,72 %, v „O“ zrážku –4,54 % a v „P“ triede –6,70 % zo základnej ceny v triede „R“.

Porovnateľné, v niektorých prípadoch takmer rovnaké, cenové diferenciencie pri speňažovaní jatočných ošipáných podľa kvality v Bavorsku (B), Nemecku (N) a Maďarsku (M) uvádza Kolektív (1994). V akostnej triede „E“ bolo rozpätie relatívneho príplatku od 19 % (N) až do +29 % (B), v triede „U“ od +10 % (N, M) do +15 % (B), v triede „O“ bola zrážka zo základnej ceny v „R“ od –13 % (N) do –20 % (M), v kvalitatívnej triede „P“ bola zrážka od 19 % (B) až do –25 % (M). V Nemecku sa zároveň používal aj systém absolútnej cenovej diferenciácie, t.j. príplatky, resp. zrážky zo základnej ceny sú definované vo fenigoch za 1 kg živej hmotnosti, a to nielen za zatriedenie do akostných tried podľa EUROP, ale príplatok, resp. zrážka je aj za porážkovú hmotnosť (Bach et al. 1992).

Ak sme porovnali navrhované cenové diferenciencie medzi triedami E.U.O.P., vo vzťahu k „R“ u ošipáných a jatočných býkov, tak vyššiu cenovú diferencienciu odporúčame u jatočných ošipáných. Tento stav platí pri vyjadrení cenových rozdielov v relatívnych, ale aj v absolútnych hodnotách (Daňo, Pavlič, Nosál, Zaujec 1997). Myslíme si, že vnútorné rozpätie tried „E“, „P“ (cca 11 %), resp. „U“ a „O“ (cca 9 %), je dosť vysoké. Podľa našich prepočtov 1 % podielu svaloviny pri speňažovaní 100 kg ošipanej v cene 41,93 Sk za 1 kg živej hmotnosti zmení nákladnú cenu o 0,74–0,92 Sk/kg ž.hm. Pri speňažovaní jednej ošipanej môže teda vzniknúť relatívny omyl (296–368 Sk) v prospech prvovýrobcu, resp. nákupcu. Z tohto dôvodu by bolo možno vhodné použiť medzi triedami „U-R“ a „R-O“ ešte ďalšie vnútorné členenie v stupnici po 1 %.

Napríklad trieda „U“ by potom mala podľa podielu svaloviny 5 subtried s cenovými diferencienciami ($U_5 + 8,842 \%$, $U_4 + 7,074 \%$, $U_3 + 5,305 \%$, $U_2 + 3,537 \%$, $U_1 + 1,765 \%$), rovnako aj trieda „O“ by mala subtriedy ($O_1 - 1,989 \%$, $O_2 - 3,977 \%$, $O_3 - 5,966 \%$, $O_4 - 7,954 \%$ a $O_5 - 9,943 \%$). V tomto prípade by sa však musela posunúť aj cenová diferenciencia triedy „E“ až na hranicu 60 %, resp. vyššieho podielu svaloviny a pre rozpätie 55–60 % p.s. zaviesť subtriedy ($E_1 + 4,383 \%$, $E_2 + 8,765 \%$, $E_3 + 13,148 \%$, $E_4 + 17,530 \%$, $E_5 + 21,913 \%$).

Rovnako si myslíme, že v budúcnosti by mal byť pri speňažovaní jatočných ošipáných, t.j. v diferencienciách medzi triedami E.U.O.P. k „R“, zohľadnený aj obsah voľnej H_2O stanovený vodivosťou mäsa, nakoľko tento ukazovateľ determinuje skutočný podiel svaloviny, a tým môže ovplyvniť konečné zaradenie jatočnej ošipanej do akostnej triedy.

Ak by sa speňažovali jatočné ošípané podľa nášho odporúčania, t.j. použitie tretej alternatívy (RCRR + RCRP), tak rozpätie cien v živom by bolo od 32,74 Sk/kg v „P“ do 51,12 Sk/kg v „E“ triede, pri nákupe v mäse od 40,28 Sk/kg v „P“ do 62,82 Sk/kg. Kvalitatívna trieda „U“ by sa v živom, resp. mäse, realizovala za 45,64 Sk/kg, resp. 56,14 Sk/kg a „O“ trieda za 37,76 Sk/kg, resp. 46,45 Sk/kg.

ZÁVER

Cieľom práce bola ekonomická analýza klasifikácie jatočných ošípaných podľa normy EUROP, definovanie absolútnych rozdielov pri speňažovaní a návrh relatívnych cenových diferencií medzi jednotlivými triedami. Nakolko sme, okrem jedného prípadu, nezistili štatisticky významné rozdiely medzi parciálnymi (PMCR, resp. PMCP) a sumárnym (PMCR + PMCP) podielom svaloviny, rozhodli sme sa pre výpočet hraničnej ceny (NCH) použiť sumárny p.s. 48,302 %.

Výpočty cenovej diferenciácie pri speňažovaní jatočných ošípaných vychádzali z vnútorných diferencií relatívnych cenových rozdielov (RCR-), ktoré sme zistili testovaním rozdielov t-testom medzi triedami „E-R“, „U-R“ a „O-R“. Všetky rozdiely medzi triedami, či už parciálne (RCRR, RCRP), resp. sumárne (RCRR + RCRP), boli štatisticky vysoko významné (α 0,001), okrem diferenciácie medzi „R-P“, ktorú vzhľadom na početnosť „P“ triedy ($n = 1$, resp. 2) nebolo možné testovať. Z uvedeného dôvodu v návrhoch uvažujeme pri triede „P“ so zrážkou vo výške vypočítanej diferenciácie pre „E“ triedu. Pre praktické použitie odporúčame pri speňažovaní jatočných ošípaných využiť tretiu alternatívu cenovej diferenciácie (RCRR + RCRP), ktorá neguje rozdiely v podiele svaloviny stanovené rozrábkou a prístrojmi. Pri tejto alternatíve odporúčame v triede „E“ príplatok k základnej cene vo výške +21,913 %, v triede „U“ +8,842 %, v triede „O“ odporúčame zrážku -9,943 % a v kvalitatívnej triede „P“ -21,913 %.

LITERATÚRA

- BACH, H. et al.: Handelsklassen für Schweinhälften. A.Reiff GmbH u. Cie., Offenburg, 1992, 16 s.
- DAŇO, J.: Ekonomická kvantifikácia klasifikácie jatočných zvierat. Metodika subetapy 04-01-04, VÚŽV Nitra, 1995, 10 s.
- DAŇO, J.- PAVLIČ, M.- NOSÁL, V. - ZAUJEC, K.: Ekonomické vyhodnotenie klasifikácie jatočných býkov a návrh relatívnej cenovej diferenciácie. Zem. Ekon., 43, 1997 (7): 309-316.
- DEMO, P.- POLTÁRSKY, J. - LUKÁČOVÁ, A.: Hodnotenie štruktúry jatočných tiel ošípaných na základe podielu chudej svaloviny. Slov. Chov, 1996 (3): 18-19.
- DEMO, P.: Šľachtenie ošípaných na zvýšený podiel svaloviny - dôležitý činiteľ pre produkciu zmäsitých hybridov. Zbor. referátov z medzinárod. konf. I., VÚŽV Nitra, 1997: 277-280.
- KOLEKTÍV: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 1997. MP SR, Bratislava, 1997, 165 s.
- KOLEKTÍV: Jatočné hodnotenie ošípaných. Preklad materiálu MP MR, Budapešť, 1994, 15 s.
- PULKRÁBEK, J.- PAVLÍK, J. - SMITAL, J.: Produkce prasat v ČR s ohledem na podíl svaloviny v jatečném těle. Zbor. refer. z medzinár. konf. I., VÚŽV Nitra, 1997: 259-261.
- POUR, M.- ŠPRYSL, M.- STUPKA, R.: Úroveň podílu libového masa v jatečném těle u současných populací hybridních prasat. Zbor. referátov z medzinárod. konf. II., VÚŽV Nitra, 1997: 75-76.
- ŠTEFUNKA, F.: Aplikovaná aparativní klasifikace jatečných prasat. Nové směry hodnocení kvality masa. VÚCHS Rapotín, 1996: 16-17.
- ZATKOVIČ, J.- BORECKÁ, S.: Jatočný hovädzí dobytok. (Situačná a výhľadová správa), MPSR-VÜEPP Bratislava, 1997a, 22 s.
- ZATKOVIČ, J. - BORECKÁ, S.: Jatočné ošípané. [Situačná a výhľadová správa], MPSR-VÜEPP Bratislava, 1997b, 18 s.
- ATIS: Správa o trhu s jatočným dobytkom a mäsom. ATIS-VÜEPP Bratislava, júl 1997, 8 s., január 1998, 10 s.

Došlo 2. 3. 1998

Kontaktná adresa:

Ing. Jozef Daňo, CSc., Ing. Milan Pavlič, Ing. Peter Demo, CSc., Výskumný ústav živočíšnej výroby v Nitre
Hlohovská 2, 949 92 Nitra, Slovenská republika, tel. 087/515 248

Doc. Ing. Ladislav Lagin, CSc., Slovenská poľnohospodárska univerzita, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovenská republika, tel. 087/601 111

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÝCH A POTRAVINÁŘSKÝCH INFORMACÍ

Ústřední zemědělská a lesnická knihovna (ÚZLK)

Slezská 7, 120 56 Praha 2, tel.: 02/24 25 79 39, fax: 02/24 25 39 38

Máte zájem o pravidelné sledování nejčerstvějších informací ze zahraničních odborných časopisů?

Tento požadavek Vám rádi splníme, objednáte-li si naši informační reprografickou službu „Obsahy zahraničních časopisů“ a články typu „Current Contents“.

Vyberete-li si z každoročně aktualizovaného **Seznamu časopisů objednaných do fondu ÚZLK** sledování nejzajímavějších časopisů z Vašeho oboru, zašleme Vám nejprve kopie obsahů nejčerstvějších čísel časopisů a na základě výběru kopie požadovaných článků.

Chtěli bychom Vás také upozornit na další reprografickou službu ÚZLK, a to na poskytování kopií článků z knih a časopisů, které jsou ve fondu ÚZLK. Požadavky na tyto kopie můžete uplatňovat v průběhu celého roku na formulářích „Objednávka reprografické práce“, které si můžete objednat v Technickém ústředí knihoven, Solniční 12, 601 74 Brno, pod katalog. č. TÚK 138-0.

Veškeré další informace a objednávky na reprografické služby včetně Vašich připomínek Vám poskytneme na adrese:

Ústřední zemědělská a lesnická knihovna – ÚZPI

Odd. reproslužeb

Slezská 7, 120 56 Praha 2

Poštovní schránka 39

Telefonické dotazy: 02/24 25 79 39, linka 329, 421 nebo 306

SKÚSENOSTI ZÍSKANÉ ÚČASŤOU V PROGRAME EÚ – ECOS OUVERTURE

Proces rozširovania EÚ na východ nie je bez efektívnej a stabilnej spolupráce v agrárnom sektore realizovateľný už aj preto, že história EÚ bola rozhodným spôsobom ovplyvnená aktivitami pre rozvoj jednotného agrárneho trhu. Východoeurópske štáty sú od konca 80. rokov začlenené nielen do procesu hospodárskej, ale aj celospoločenskej reštrukturalizácie, ktorá vykazuje mnohé analógie prežívajúce v nových spolkových zemiach SRN.

Vychádzajúc z týchto skutočností Ministerstvo pôdohospodárstva SR podpísalo dohodu o spolupráci s Ministerstvom výživy, poľnohospodárstva a lesníctva Sasko-Anhaltska pri príležitosti výstavy AGROKOMPLEX '95 v Nitre. Prvé pracovné rozhovory ukázali, že táto spolková republika je zapojená do programu EÚ a konkrétneho projektu ECOS-OUVERTURE FOOD. Slovenská strana prišla s ponukou byť účastníkom v tomto projekte. V novembri 1996 bola zorganizovaná osobitná porada na odsúhlasenie zmluvy o účasti týchto partnerov: zo strany Sasko-Anhaltska ide o štyri regióny, a to: Burgenlandkreis (aj v Rakúsku je spolková krajina Burgenland) – Bernburg, Köthen, Saalkreis a Schönebeck. V Rakúsku je to Mattersburg v Burgenlande, z Litvy regióny Vilnius, Marijanpole, Pananezis, z Bulharska Plovdiv a zo Slovenska Bratislavský kraj. Základné ciele a úlohy uvedené v dohode sú:

- uskutočnenie workshopov a praktických cvičení v Sasko-Anhaltsku,
- vypracovanie štúdie pre rozvoj ekologicky nezávadnej agroturistiky a jej marketingu,
- prezentácia na veľtrhoch,
- konferencia pre získavanie a zužitkovanie netradičných surovín,
- vypracovanie konkrétnych regionálnych agrárno-štruktúrnych koncepcií rozvoja ako predpoklad pre spoluprácu,
- podpora vytvárania spoločných poľnohospodárskych podnikov na báze regionálnej kooperácie.

Naplnením uvedených úloh by sa malo dosiahnuť zvýšenie hospodárskeho a sociálneho zblížovania, zapojením menej preferovaných regiónov a úlohu Európskeho zväzu pre kooperáciu medzi východom a západom, ako aj medzi severom a juhom. Ďalej pomoc pri hospodárskej a politickej transformácii pre mestá a regióny v strednej a východnej Európe. Spoločenstvo nezávislých štátov a nečlenské štáty oblasti Stredozemného mora. Ide tiež o pomoc v modernizácii úradov na všetkých stupňoch vo všetkých zúčastňujúcich sa regiónoch a v neposlednom rade o podporu spolupráce medzi niektorými úradmi, agentúrami regionálneho rozvo-

ja, združeniami živnostníkov a inými miestnymi organizáciami.

Pre naplnenie úloh uvedených v zmluve, bol vypracovaný harmonogram podujatí, ktoré sa v priebehu roka 1997 uskutočnili v jednotlivých zúčastnených krajinách za spoluúčasti väčšiny týchto krajín. Akcie boli zo strany koordinujúcej organizácie (GAST-OST, s.r.o. Halle, inak ide o firmu pre poradenstvo a pomoc krajinám východnej Európy) veľmi starostlivo pripravované s minimálnymi nákladmi a časovými stratami.

Pracovné stretnutie a uvedených 10 regiónov z piatich štátov boli dopĺňované exkurziami v podnikoch poľnohospodárskej prvovýroby, v spracovateľskom priemysle, v poradenských a službových organizáciách. Exkurzie boli spojené s priamou prehliadkou výrobných kapacít a skladových hospodárstiev, s možnosťou bezprostredných diskusií ku konkrétnym problémom súvisiacich s transformáciou a konsolidáciou podnikov. Za mimoriadne užitočný možno označiť fakt, že účastníci exkurzií, medzi ktorými boli aj predsedovia poľnohospodárskych družstiev, transformujúcich sa na obchodné spoločnosti, mali možnosť porovnať proces u nás a v podnikoch spolkovej republiky Sasko-Anhaltsko (územie bývalej NDR), v ktorej pred rokom 1990 prevládala družstevná veľkovýroba, prípadne štátne majetky. Iné podmienky pre proces transformácie v tejto republike spočívajú najmä v tom, že zjednotenie Nemecka prispelo k okamžitému prechodu na iné, v dlhodobej praxi overené právne predpisy, iné kapitálové možnosti (výhodnejšie úvery), iná sociálno-ekonomická klíma a niektoré ďalšie momenty ako v ostatných transformujúcich sa východoeurópskych krajinách. Pričlenenie bývalej NDR do spoločného štátu SRN spôsobilo, že táto časť Nemecka (NDR) sa týmto krokom ocitla v EÚ a teda začali pre ňu platiť rovnaké pravidlá ako v ostatných štátoch EÚ. Na druhej strane proces transformácie postupoval v zmysle vysokej efektívnosti a nárokov na vysokú produktivitu práce, najmä preto, aby sa nestratila konkurencieschopnosť na trhu s poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami. Najväčším problémom v Sasko-Anhaltsku, rovnako ako na Slovensku a v ostatných východoeurópskych krajinách, je problém s veľkokapacitnými stavbami a v nich zabudovanými technológiami. To je jedna z hlavných príčin, pre ktoré nemôže byť výhradne preferované vytváranie rodinných fariem. Vybudovanie klasických rodinných podnikov, takých, ktoré chceli reformátori vývoja poľnohospodárstva mať v počiatočných rokoch po roku 1989, ide niekoľkonásobne pomalším tempom a je otáznou, či vo všetkých prípadoch je takáto transformácia nevyhnutná. Ukazuje sa, že v Sas-

ku-Anhaltsku, ale aj na Slovensku, v Českej republike či v Litve sa pretransformovali poľnohospodárske družstvá na obchodné spoločnosti a pod vedením kvalitného manažmentu dosahujú mimoriadne dobré výsledky a konkurencieschopné ceny výrobkov. Vzhľadom na postupujúcu konsolidáciu a účinnejšiu poľnohospodársku politiku, spočívajúcu v systémových ekonomických opatreniach, počet úspešných obchodných spoločností hospodáriacich na pôde stúpa. Spravidla mimoriadne úspešné sú aj podniky spracovateľského priemyslu, ktorých vlastníkom sa stali akcionári s poľnohospodárskou výrobou (Mliekárňe – spoločným vlastníctvom podniku vyrábajúcich mlieko).

Pri podrobnejšom pohľade na proces budovania rodinných fariem, a tým aj vrátenia pôvodnej tváre vidieka a súčasne zabezpečenie ochrany krajiny, vidno, že postup je podstatne zložitejší a spočíva najmä v tom, že:

- Ďalší rozvoj agrárneho sektora, vo všeobecnosti ur- čovaný nedostatkom vlastného kapitálu a nedosta- točnými možnosťami podpory zo strany štátu, ne- môže preto sám smerovať k radikálnej premene existujúcich štruktúr. Vzhľadom na roztrieštenosť pôdneho fondu (statistice vlastníkov), musí o to viac smerovať k ďalšiemu rozvoju už existujúcich štruktúr a ich hospodárnosti smerom k delbe práce koope- ráciou medzi rozličnými podnikateľmi.
- Industrializácia poľnohospodárstva viedla taktiež k silnej špecializácii pracovných síl, kde analogicky existuje u prevažnej časti zamestnaných len málo skúseností vo vedení súkromných podnikov. Poža- dované znalosti pre zakladanie samostatného poľno- hospodárskeho podniku si treba ešte len doplniť. Okrem toho sú súkromní podnikatelia často odkáza- ní na určité doplnkové inštitúcie, ako napr. podniky na spracovanie účtovníctva a miedz, strojno-trakto- rové stanice (družstvá), nákupné a odbytové druž- stvá, služby na ochranu rastlín, ktoré ešte nie sú vy- budované v potrebnom rozsahu.
- V poľnohospodárstve sú výrobné zariadenia vo veľ- kej miere zastaralé, čo ich využívanie rodinnými podnikmi silne sťažuje. K tomu sa na dôvažok prí- dáva fakt, že pri budovách často ide o nevyjasnené vlastnícke vzťahy, ktoré robia prevod vlastníctva na podnikateľa nemožnými.
- Model novo štrukturovaných rodinných hospo- dárstiev je spojený s nutnosťou výstavby alebo mo- dernizácie výrobných zariadení, čo predstavuje vy- soké kapitálové požiadavky. Len hospodársky úspešne pracujúce podniky môžu strednodobo a dl- hodobo investovať z vlastnej sily, aby obstáli na tr- hu.

Existuje celý rad skúseností z reštrukturalizácie vý- chodonemeckého poľnohospodárstva, ktoré by sa dali zovšeobecniť a ešte úspešne využiť (doteraz boli akousi vedou a politikou). Je užitočné, že v rámci programu ECOS-OUVERTURE je možné určité kroky porovná- vať a dobré skúsenosti prenášať do ďalších krajín. Tieto skúsenosti sú zhruba tohto charakteru:

- Príslušný existujúci právny rámec v Spolkovej re- publike Nemecko a jeho špeciálne úpravy vo forme poľnohospodárskeho zákona tvoril vlastný základný predpoklad pre efektívne riešenie všetkých podstat- ných otázok reštrukturalizácie vrátane majetkovo- právnych vzťahov.
- Proces reštrukturalizácie poľnohospodárstva bol stá- le spojený s ďalekosiahlym vedením plošného a pre životné prostredie únosného využívania pôdy. Bol odkázaný na celospoločenskú akceptovateľnosť a adekvátnu podporu, ktorá bola mnohými formami zabezpečená cez EÚ, spolkovú vládu a spolkovými krajinami.
- Orientácia agrárno-štrukturalného rozvoja za dôsled- ného dodržania demokratických procesov tvorenia pravidiel na mnohorakú agrárnu štruktúru, v rámci ktorej sa na trhu stretávajú poľnohospodárske podni- ky rôznych právnych foriem a veľkostí, sa osvedčuje zodpovedajúco trhovému hospodárstvu.

V tomto procese má nezastupiteľné miesto Nemecký roľnícky zväz a jeho krajiniské roľnícke zväzy vo vý- chodnom Nemecku, ktoré pôsobia na demokratické zá- ujmové zastúpenie a ako obhajca roľníckeho stavu v procese reštrukturalizácie. Ide o jeho agrárno-politi- cké aktivity v parlamentnej rovine a predkladanie návr- hov pre agrárne zákonodarstvo, ďalej poradenstvo a spoluúčasť na vypracúvaní agrárno-politických roz- hodnutí vlády, vplyv pri stanovovaní ekonomických re- gulátorov pre poľnohospodárstvo v zmysle základného pravidla rovnakých výhodných podmienok (kreditné, úrokové a poisťné podmienky, dane, štátne podpory, subvencie). Okrem toho zabezpečuje určité ponuky slu- žieb a poradenstvo z hľadiska podnikovo-hospo- dárskeho, výrobnotechnického a daňového, napomáha organizovanie trhu a spoluvytvárať trhové pravidlá, organizuje výchovu a ďalšie vzdelávanie za účelom sprostredkovania širokých podnikateľských vedomostí.

Nemecký roľnícky zväz v spolkovej republike Sas- ko-Anhaltsko v podstatnej miere nahrádza aj poľnohos- podársku a potravinársku komoru (každá spolková re- publika si tieto otázky rieši vo vlastnej kompetencii). Významné boli aj diskusie so zástupcami týchto zväzov, a to či už platenými funkcionármi na ústredí alebo čestnými funkcionármi na úrovni regiónov.

Za osobitne významné možno označiť stretnutie všetkých partnerov v Rakúsku v spolkovej republike Burgenland (Mattersburg) v novembri 1997 k otázkam rozvoja turistiky a agroturistiky. V tejto oblasti je mož- nost vidieť vhodne upravené roľnícke usadlosti pre agroturistiku a vidiecku turistiku, ako aj k tomu patriace služby. Ako príklad možno uviesť farmu na výrobu mlieka s 15 dojnícami a vybudovanou samoobslužnou predajňou mlieka s automatickým dávkovaním (plnenie do fliaš ako na benzínovej pumpe za 10 šilingov 1 l domáceho, neodstredeného, zdravotne nezávadného mlieka), čerstvý, na predaj upravený tvaroh. V ďalšom susedstve možno navštíviť malú domácu pálenicu na vysokej úrovni s príslušnou ochutnávkou rôznych dru- hov destilátov, vyrobených z domácich zdrojov (mar-

hule, broskyne, jablká, slivky, čerešne), súčasne predaj čerstvého ovocia (prestarnuté ovocie sa použije na výrobu kvalitného kvasu). Krajina (najmä lúky a pahorkatina), popretkávaná asfaltovými cyklodráhami, s vybudovanými zástavkami (základné občerstvenie, prípadne aj penzióny na prenocovanie), ako aj ďalšie historicko-náučné atrakcie.

Niet pochyb o tom, že na takýchto exkurziách možno nájsť inšpirácie a pretaviť ich do slovenských podmienok. Slovensko má z hľadiska prírodných krás a historických pamiatok čo ponúknuť pre turistov z domova aj zo zahraničia. Je však potrebné zvýšiť stupeň vybavenosti, širší sortiment ponuky tovarov a služieb, zlepšiť propagáciu a zvýšiť celkovú kultúru správania sa hostiteľa ku klientom, ako aj zvýšiť jazykovú zdatnosť. Rovnako dôležité je dať možnosť najmä mladým

podnikateľom v agroturistike formou videozáznamov, exkurzií, stážových pobytov v rámci rôznych programov (napr. ECOS-OUVERTURE), bližšie sa zoznámiť s úrovňou vyspelých krajín v agroturistike.

V súvislosti s hodnotením riešenia projektu ECOS-OUVERTURE za rok 1997 sa doterajší účastníci zamýšľali nad možnosťami pokračovania v riešení aj v rokoch 1998 a 1999. Základné ciele pre uvedené obdobie by mali byť v orientácii na rozvoj efektívneho poľnohospodárstva, na vytváranie podmienok pre zvýšenie počtu pracovných miest vo vidieckom prostredí, na organizáciu hospodárskych vzťahov za účelom rozvinutia stabilnej spolupráce medzi regionálnymi predstaviteľmi a praktikmi, poskytnúť pomoc pri orientácii, účinne podporiť reprezentáciu záujmov a prispieť k stanoveniu reálnych cieľov pred nadchádzajúcim vstupom do EÚ.

Doc. Ing. Juraj Cvečko, CSc., OTIS, s.r.o. Bratislava, Slovenská republika

PROBLÉMY VIDIECKEHO OBYVATELSTVA NA TRHU PRÁCE A VÝZNAM ĎALŠIEHO VZDELÁVANIA NA VIDIEKU

ÚVOD

Nezamestnanosť, ktorá sa rozšírila spolu s formovaním trhového prostredia, sa stala významným ekonomickým, politickým a sociálnym problémom. Zasahuje všetky vrstvy obyvateľstva a pre niektoré skupiny môže znamenať bariéru k návratu medzi ekonomicky aktívne obyvateľstvo. Na vidieku, pre ktorý je charakteristický relatívne úzky okruh pracovných činností a s tým spojený nedostatok pracovných príležitostí, to spôsobilo odchod mnohých ľudí, prevažne mladšej a strednej generácie. Z vidieckych sídel tu zostalo obyvateľstvo staršie, prevažne v poproduktívnom veku, často ešte ekonomicky aktívne a prichádzajú sem i obyvatelia za odpočinkom, ktorí ukončili pracovnú aktivitu v mestách. Táto situácia nevyzerá nádejne vo vzťahu k potrebám ďalšieho rozvoja vidieka. Je preto potrebné zatraktívniť život na vidieku zvýšením kvality života, realizovaného hlavne prostredníctvom rozvoja služieb a možnosti uplatniteľnosti sa na trhu práce vznikom nových podnikateľských aktivít.

VIDIEK Z POHLADU TRHU PRÁCE A POTRIEB VZDELÁVACÍCH AKTIVÍT

Nerovnováha dopytovej a ponukovej stránky trhu práce spôsobuje vážne problémy nielen obyvateľstvu, ale aj manažmentu obcí v jednotlivých regiónoch. V popredí záujmu stojí snaha o aktivizáciu priestoru a vytváranie rozvojových predpokladov konkrétneho územia podporou malého a stredného podnikania.

Je nepopierateľným faktom, že hospodársky rozvoj spoločnosti určujú najvýznamnejšie vedecké poznatky a dominantné podniky, ktorých rozvojový charakter je jednoznačný. Bolo by iluzórne domnievať sa, že ekonomiku štátu vyriešia malé a stredné podniky. Ich absencia v národnom hospodárstve a hlavne vo vidieckych priestoroch je však významná a podstatne môže ovplyvniť tak zamestnanosť, ako aj tvorbu hodnôt a celkovú sociálno-psychologickú klímu. Množstvo a zložitost' úprav pre malých podnikateľov a daňové zaťaženie fyzických osôb podporuje tendencie podnikateľov alebo tzv. podnikateľov, ktorí pracujú v režime svojho zamestnania, t.j. individuálne poskytujú služby a výrobky, aby hľadali formy, ako sa tejto zložitosti vyhnúť. Práve na vidieku sa vytvára skupina ľudí, ktorí si vzájomne poskytujú služby majúce charakter podnikania, ale ktoré sú z daňových a iných odvodov vyčlenené. Manažéri potravinárskych podnikov sa dostávajú do problémov napr. pri stanovení ceny hovädzieho mäsa u chovateľov,

pretože na dedinách existujú drobní chovatelia bez registrácie. Tí prakticky zásobujú obce lacnejším mäsom. Je to najmä u jalovic, hydiny a ošípaných. Je to ochranný mechanizmus, reagujúci na nedostatok financií obyvateľstva. (Rofnícke novinky 1997, č. 33, s. 13). Tým sa vytvára situácia, že šedá ekonomika poskytuje rovnaké služby za cca polovičné ceny a malí podnikatelia sa snažia poskytovať služby bez evidencie, aby zabezpečili udržateľnú úroveň svojich cien. Mohlo by sa to riešiť zjednotením daňového systému pre malého podnikateľa. Pre mnohých podnikateľov, zatiaľ samostatne pracujúcich, by to nielen zlegalizovalo ich činnosť, ale pomohli by aj znižovať nezamestnanosť, ak by im existujúca legislatíva umožňovala zamestnávať ďalšie osoby, prípadne učňov. Mohlo by to vytvárať základy rozvoja hospodárstva na vidieku a pripravovať novú generáciu na vstup do podnikateľského života. Tento druh podnikania by mohli vykonávať aj dôchodcovia odchádzajúci z väčších priemyselných aglomerácií na vidiek, dočasne nezamestnaní a obyvatelia obcí, ktorým fyzická zručnosť umožňuje poskytovanie takých služieb, ktoré pri dosiahnutej špecializácii si už nemôže vykonávať každý obyvateľ sám pre svoje potreby.

Vychádzajúc zo štatistických údajov Národného úradu práce Slovenskej republiky o uchádzačoch o zamestnanie, ktorá člení nezamestnaných do 10 tried na základe predchádzajúceho zamestnania, charakteristickou triedou pre vidiecke osídlenie je trieda 6 – kvalifikovaní robotníci v poľnohospodárstve a v príbuzných odboroch. Náplňou činnosti tejto triedy je príprava pôdy, siatie, pestovanie, hnojenie a zber poľných plodín, pestovanie ovocia a iných plodín rastúcich na stromoch a kroch, pestovanie zeleniny a záhradníckych produktov, zber divo rastúceho ovocia a rastlín, chov alebo lov zveri predovšetkým na mäso, mlieko, kožu a kožušiny, chov priadky morušovej, včiel a podobne, pestovanie, údržba a využívanie lesov, chov a lov rýb, pestovanie a odchytávanie iných foriem vodného života, skladovanie a základné spracovanie produktov, predaj produktov nákupcom, obchodným organizáciám alebo na trhoviskách. V porovnaní s inými triedami v národnom hospodárstve trieda 6 vykazuje pomerne nízku nezamestnanosť, čo približuje aj tab. I.

Hlavné triedy reprezentujú tieto druhy zamestnancov:

- 1 – Zákonodarcovia, vedúci a riadiaci pracovníci
- 2 – Vedeckí a odborní duševní pracovníci
- 3 – Technickí, zdravotníckí a pedagogickí pracovníci a pracovníci v príbuzných odboroch
- 4 – Nižší administratívni pracovníci

1. Štruktúra evidovaných nezamestnaných podľa predchádzajúceho zamestnania za Slovensko v júli 1997

Hlavná trieda (KZAM)	Štruktúra podľa predchádzajúceho zamestnania	% vyjadrenie
1	1 625	0,49
2	6 019	1,82
3	17 837	5,38
4	12 138	3,66
5	28 538	8,60
6	5 788	1,75
7	38 307	11,55
8	15 178	4,58
9	83 005	25,02
0	123 227	37,15
Slovensko	331 707	100,00

Prameň: Národný úrad práce, júl 1997

- 5 – Prevádzkovi pracovníci v službách a obchode
- 6 – Kvalifikovaní robotníci v poľnohospodárstve, lesníctve a v príbuzných odboroch
- 7 – Remeselníci a kvalifikovaní výrobcovia, spracovatelia, opravári
- 8 – Obsluha strojov a zariadení
- 9 – Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci
- 0 – Osoby bez pracovného zaradenia

Uvedená skutočnosť nie je výsledkom priaznivej situácie na trhu práce na vidieku, kde významnou pracovnou náplňou je stále poľnohospodárska výroba, ale je to výsledok organizácie života na vidieku. Pokračuje vyľudňovanie vidieka mladými ambicióznymi ľuďmi, ktorí sa vo väčšine prípadov špecializujú na iné profesie, pretrvávajú vyššia potreba ľudí s kvalifikáciou v poľnohospodárstve v porovnaní s jej ponukou. Nezanedbateľný je aj vysoký vekový priemer ľudí pracujúcich v poľnohospodárstve a do úvahy treba zobrať aj majetkové väzby, ktoré títo ľudia majú v jednotlivých poľnohospodárskych podnikoch, čo zabraňuje prepúšťaniu a spôsobuje často prezamestnanosť.

Poľnohospodárstvo je oblasť, ktorá vyžaduje ľudí so širokým stupňom poznania, pretože musia reagovať na nepredvídané okolnosti, brať do úvahy osobitosti pôdy, vlhové pomery a zohľadňovať celkové klimatické podmienky a tiež aj potreby spoločnosti z hľadiska doposťovania takých produktov, ktoré sú na trhu uplatniteľné. Starí Gréci a Rimania považovali prácu na poli na umenie, ktoré bolo a je vždy súčasťou kultúry a volali ju agrikultúrou. Kultúra pestovania rastlín a chovania zvierat na našom území má osemtisícročnú tradíciu. Jej hodnotová úroveň má narastajúcu tendenciu s viditeľným uplatňovaním nových výdobytkov technického a biologického poznania.

Nezanedbateľná súčasť je aj zvládnutie techniky, ktorá sa využíva pri pracovných aktivitách. V prípade malých hospodárstiev sú ťažko využiteľné najnovšie poznatky vedy, nielen z pohľadu kapitálovej náročnosti, ale aj z dôvodov, že poľnohospodárski producenti sú

často priestorovo vzdialení od nositeľov týchto poznatkov. Treba si uvedomiť, že drobní a strední poľnohospodári stratili v predchádzajúcom spôsobe hospodárenia skúsenosti dvoch generácií, ktoré by obhospodarovali pôdu a mohli prenášať získané poznatky. Nevýhoda zo straty kontinuity, ako aj dopyt po najnovších poznatkoch z poľnohospodárstva, sú však dobrým východiskom pre realizáciu vzdelávania dospelých na vidieku. Problémom zostáva dostupnosť a malý okruh záujemcov, čo často spôsobuje, že vzdelávanie na vidieku sa stáva ekonomicky neefektívne. Bežnou praxou preto je, že vzdelávacie aktivity na vidieku sú zatiaľ málo rozšírené a záujemcovia o vzdelávanie musia za vzdelaním cestovať do väčších sídelných útvarov.

Život na vidieku si vyžaduje orientovať vzdelávanie nielen na aktivity súvisiace s poľnohospodárstvom a lesníctvom ako základnými pracovnými náplňami vidieckeho obyvateľstva, ale aj na možnosti rozvoja turistiky, ubytovacích a stravovacích služieb vo vidieckych sídlach. Je potrebné tomu prispôbiť legislatívu, ktorá je nevyhnutná na prevádzkovanie agroturistiky, infraštruktúru a takto prostredníctvom cestovného ruchu podporiť rozvoj jednotlivých regiónov. Zlá ekonomická situácia na vidieku, prevažná orientácia na poľnohospodársku výrobu, ale nie na jej finalizáciu a predaj, nízke príjmy vidieckeho obyvateľstva, rast nezamestnanosti a potreba hľadania nových ekonomických činností, posúva do popredia agroturistiku (vidiecky turizmus), ako jednu z ekologicky najčistejších činností. Napriek mnohým diskusiam, ktoré zhromažďujú na jednej strane klady a na druhej nedostatky spojené s rozvojom turizmu na vidieku, je možné predpokladať po dokonalej príprave zo strany kompetentných orgánov, nielen ekonomický prínos rozvoja konkrétneho územia, ale aj spoločenský, ktorý umožní riešiť dlho diskutovaný problém nezamestnanosti, potreby rozvoja nových odvetví na vidieku a zabráneniu ďalšiemu vyľudňovaniu vidieckych sídel.

Agroturistika je definovaná v rezortnom programe Ministerstva pôdohospodárstva ako „pobyt na vidieku spojený s využívaním dostupných turistických služieb, s poznávaním života roľníka alebo i s aktívnou účasťou v poľnohospodárskom výrobnom procese. Prítom všetky služby poskytujú podnikateľské subjekty alebo právnické osoby, ktorých hlavným zdrojom príjmov je poľnohospodárska výroba. Agroturistika zahŕňa mimo rekreačných aktivít aj služby ekonomické, organizačné a ďalšie (Obecné noviny 1997, č. 25, s. 8). Vidiecka turistika predstavuje komplex obchodných služieb, ktoré produkujú výrobok a predávajú ho v priamom kontakte so zákazníkmi, pričom výrobca nezostáva v anonymite a kvalita ponúkaného výrobku je hodnotená priamo na mieste produkcie. Vzťah zákazník a kvalita je určujúcim prvkom vidieckeho rozvoja.

Realizáciu vidieckeho turizmu treba považovať za skupinovú úlohu, nakoľko ho nemôže ponúkať jedna osoba. Na organizácii a realizácii vidieckeho turizmu sa musí podieľať celá vidiecka komunita, pretože nie kaž-

dý je schopný ponúknuť celú sieť výrobkov a služieb, ktoré sú podstatou agroturistiky.

Základným predpokladom rozvoja agroturistiky je odborná pripravenosť a vzájomná spolupráca starostov, členov obecných zastupiteľstiev, ako aj začínajúcich podnikateľov. Vyžaduje si to rozvíjať v obciach kurzy pre členov miestnej správy pre začínajúcich podnikateľov o prístupoch k rozvoju agroturistiky. Pri konkrétnej realizácii kurzov je nutné zohľadňovať vek uchádzačov a prispôbiť spôsob výučby, ktorý často v zahraničnej terminológii je označovaný „learning by doing“. Okrem teoretických a praktických poznatkov, ktoré účastníci kurzov obdržia, je prínosom vytvorenie spoločného jazyka, na základe ktorého sa dohovoria hlavní aktéri v obci o spôsoboch rozvíjania vidieckej turistiky. Vhodná tvorba podnikateľských zámerov vzhľadom na trvale udržateľný rozvoj konkrétneho sídla si vyžaduje i rozvoj terénneho poradenstva, vytváranie vidieckych podnikateľských centier a rôzne typy poradenských centier, pretože stále u obyvateľstva pretrvávajú nedostatky poznatkov o podnikaní a úskalí, ktoré sú s ním spojené.

Spolupráca s miestnym obyvateľstvom prebiehajúca v rovine vzdelávacej a tiež kultúrno-spoločenskej, ktorá je úzko spojená s profesijným a so záujmovým vzdelávaním, sa v súčasnosti stáva súčasťou projektov zaberaajúcich sa obnovou a skvalitnením vidieckych sídel. Nadšenci rozvoja vidieckeho turizmu nielen u nás, ale aj v iných krajinách Európy, mali a majú problémy s prístupom vidieckeho obyvateľstva k rozvoju tohto druhu odvetvia. Na zmenu postojov ľudí vo vidieckych komunitách je potrebné rozvinúť pocit vlastníctva nielen k vlastnému imaniu, ale k celej obci. Tu sa vytvára veľká príležitosť pre oblasť osvetu a vzdelávania. Premyslený rozvoj vzdelávacích inštitúcií a organizácií vzdelávania vo vidieckych sídlach môže zohrať významnú úlohu v procese vzdelávania dospelých pri využití všetkých osobitostí, rozvojových tendencií, ale aj všeobecných poznatkov v danom regióne. Orga-

nizácia vzdelávacieho procesu v spolupráci s úradmi práce môže vytvárať most od jedného zamestnania k druhému, resp. od nezamestnanosti k zamestnaniu a môže prispieť k riešeniu nerovnováhy vznikajúcej na trhu práce, ktorá vo vidieckych sídlach predstavuje jeden z popredných problémov súvisiacich s rozvojom obce.

ZÁVER

Je nesporným faktom, že vzdelávanie je významný nástroj pri riešení problémov nezamestnanosti, veď vzdelaní ľudia sa rýchlejšie a účinnejšie realizujú v ekonomickom živote spoločnosti. Náklady na vzdelávanie predstavujú relatívne malý objem prostriedkov, v porovnaní s tým, čo vytvoria kvalifikovaní ľudia v priebehu svojej ekonomickej činnosti. Vytvorenie vhodných podmienok vzdelávania pre širokú verejnosť je základom adaptačnej stratégie v rýchlo sa meniacom svete a dôležitou podmienkou rozvoja jednotlivých regiónov a prípravou vidieka pre vstup do informačnej spoločnosti.

LITERATÚRA

BEYER, H. T.: Personallexikon. R. Oldenbourg Verlag GmbH, München 1991.

ĐURĐOVIČOVÁ, M. — SRNA, O.: Trh vzdelávania dospelých a jeho potreby v súčasnom ekonomicko-sociálnom vývoji SR. ES EU Bratislava 1996.

SIROVÁTKA, T. — ŘEZNIČEK, I.: Dlouhodobá nezamestnanost a záchraná sociální síť (srovnávací studie tří okresů). Brno a Filadelfie 1994.

Rofnické novinky. 1997, č. 33, Zempres Bratislava.

Obecné noviny. 1997, č. 25, Inprost s.r.o. Bratislava.

Štatistické podklady zo Správy služieb zamestnanosti a Štatistického úradu SR.

Ing. Marta Đurđovičová, CSc., Výskumný ústav národohospodársky Ekonomickej univerzity, Bratislava, Slovenská republika

ŠTRUKTÚRA OBYVATELSTVA VO VZŤAHU K ADMINISTRATÍVNYM KRAJSKÝM CELKOM V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

ÚVOD A METODIKA

Administratívne usporiadanie Slovenskej republiky na kraje a okresy spôsobilo preskupenie obcí a obyvateľov do nových regionálnych celkov. Demograficky vznikla nová vekovo pohlavná štruktúra obyvateľstva meniaci reprodukčné možnosti nových administratívnych celkov nielen v zmysle demografickej reprodukcie, ale i v oblasti zdrojov pracovného kontingentu, ukazovateľov indexov staroby a zaťaženia produktívnej populácie predproduktívnou a poproduktívnou populáciou.

Regionálneho členenia sa dotýkajú Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová (1986) popisom populačno-geografického regiónu. Upozorňujú, že región má mať viac-menej stále hranice. Dôležité je rozmiestnenie členov populácie vo vnútri regiónu, ako aj ich vnútorná a vonkajšia migrácia, čo vplýva na úroveň populačnej reprodukcie. A brahám (1991) upozorňuje na význam sociálnej migrácie, ktorá mení pohlavné i vekové zloženie obyvateľstva. Kontšeková, Finková (1989) odporúčajú merať proces demografického starnutia pomocou indexu staroby a koeficientami zaťaženia produktívnej populácie. Hudečková, Lošťák (1995) popisujú mobilitu a migráciu vplyvom urbanizácie, čo znamená i zmenu demografickej a sociálnej štruktúry vidieka. Vidiecke obyvateľstvo Nitrianskeho kraja z pohľadu nového územno-správneho členenia skúma Stehlíková (1996).

MATERIÁL A METÓDA

Štatistický úrad Slovenskej republiky vykázal po vytvorení nových administratívnych celkov v roku 1996 stav obyvateľstva v krajoch a okresoch s ďalším členením podľa pohlavia a veku vzhľadom na ekonomickú aktivitu. Pre analýzu sme použili stav obyvateľov v krajoch.

Metodicky sa uplatnili ukazovatele úrovne a variability, relatívne vyjadrovanie štruktúry javu, ukazovatele staroby a zaťaženia:

– index staroby

$$i_s = \frac{P_{60+}}{P_{0-14}} \cdot 100$$

– koeficient zaťaženia produktívnej populácie poproduktívnou populáciou

$$k_{z,c} = \frac{P_{60+}}{P_{15-60}} \cdot 100$$

– koeficient závislosti mladých (na produktívnej populácii)

$$k_{z,m} = \frac{P_{0-14}}{P_{15-60}} \cdot 100$$

– koeficient celkovej závislosti (pred a poproduktívnej populácie)

$$k_{z,c} = \frac{P_{0-14} + P_{60+}}{P_{15-60}} \cdot 100$$

kde P = populácia príslušného veku

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Štruktúra celkového počtu obyvateľstva (tab. I) vykazuje v relatívnom vyjadrení podielu jednotlivých krajov maximálny rozdiel 4,11 bodu. U mužov 4,24 bodu a u žien 3,99 bodu. V relatívnom podiele obyvateľstva podľa veku má v predproduktívnej populácii najnižšiu hodnotu Bratislavský kraj (19,63 %) a najvyššiu hodnotu Prešovský kraj (25,95 %). V produktívnom veku má najnižšiu hodnotu Prešovský kraj (58,32 %) a najvyššiu Bratislavský kraj (62,48 %). Poproduktívny vek má najnižšiu hodnotu v Prešovskom kraji (15,73 %) a najvyššiu v Nitrianskom kraji (20,05 %). Prešovský kraj má z vlastných zdrojov najvyššie rezervy pre produktívny vek, Bratislavský kraj najnižšie.

Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku kopíruje štruktúru celkového stavu obyvateľstva v krajoch, pričom v Nitrianskom kraji poproduktívna populácia dosahuje najväčší podiel u oboch pohlaví.

Priemerné štatistické charakteristiky za kraje (tab. II) vykazujú väčšiu variabilitu u predproduktívnej populácie, kde variácií koeficient u obyvateľstva nadobúda hodnotu 18,86 %, u mužov 31,53 % a u žien 18,88 %. Produktívna populácia a poproduktívna populácia majú rozdiely vo viacerých koeficientoch malé.

Index staroby a koeficienty zaťaženia (tab. III) potvrdzujú situáciu v tom, že v Nitrianskom kraji v indexe staroby predstavuje poproduktívna populácia 98,82 % stavu predproduktívnej populácie, zatiaľ čo v Prešovskom kraji len 60,62 %, čo vytvára rozdiel 38,2 bodu. Koeficient zaťaženia produktívnej populácie poproduktívnou populáciou je opätovne najvyšší v Nitrianskom a najnižší v Prešovskom kraji. Pozoruhodné je, že koeficient závislosti mladých je najvyšší v Prešovskom kraji (44,48 %) a najnižší v Bratislavskom kraji (31,42 %) s rozdielom 13,07 bodu. Vzájomné

I. Absolútne a relatívne stavy obyvateľstva v krajoch Slovenskej republiky

Kraj	Obyvatelia absolútne				Obyvateľstvo relatívne z krajov	Relatívne		
	celkom	predproduktívny vek	produktívny vek	poproduktívny vek		predproduktívny vek	produktívny vek	poproduktívny vek
Bratislavský	618 290	121 352	386 303	110 631	11,52	19,63	62,48	17,89
Trnavský	547 967	116 531	335 569	95 867	10,21	21,27	61,24	17,49
Trenčiansky	609 828	132 635	368 253	108 940	11,36	21,75	60,39	17,86
Nitriansky	717 624	146 738	430 474	140 412	13,37	20,42	59,90	20,05
Žilinský	685 365	161 379	410 089	113 897	12,77	23,55	59,83	16,62
Banskobystrický	663 992	141 471	398 164	124 357	12,37	21,31	59,96	18,73
Prešovský	768 719	199 481	448 293	120 945	14,32	25,95	58,32	15,73
Košický	756 005	175 697	453 623	126 685	14,08	23,24	60,00	16,78
	Muži absolútne				Obyvateľstvo relatívne z krajov	Relatívne		
	celkom	predproduktívny vek	produktívny vek	poproduktívny vek		predproduktívny vek	produktívny vek	poproduktívny vek
Bratislavský	293 822	61 937	193 521	38 364	11,24	21,08	65,87	13,06
Trnavský	267 724	59 577	175 029	33 118	10,24	22,25	65,38	12,37
Trenčiansky	299 291	67 691	192 772	38 828	11,46	22,62	64,41	12,97
Nitriansky	347 448	75 339	224 235	47 874	13,29	21,68	64,54	13,78
Žilinský	337 705	82 399	215 070	40 236	12,92	24,40	63,69	11,91
Banskobystrický	321 366	72 152	206 187	43 027	12,29	22,45	64,16	13,39
Prešovský	378 337	101 734	233 523	43 980	14,48	26,89	61,72	11,39
Košický	368 019	90 024	234 345	43 650	14,08	24,46	63,68	11,86
	Ženy absolútne				Obyvateľstvo relatívne z krajov	Relatívne		
	celkom	predproduktívny vek	produktívny vek	poproduktívny vek		predproduktívny vek	produktívny vek	poproduktívny vek
Bratislavský	324 468	59 419	192 782	72 267	11,78	18,32	59,41	22,27
Trnavský	280 243	56 954	160 540	62 749	10,18	20,32	57,29	22,39
Trenčiansky	310 537	64 944	175 481	70 112	11,28	20,91	56,51	22,58
Nitriansky	370 176	71 399	206 239	92 538	13,44	19,29	55,71	25,00
Žilinský	347 660	78 980	195 019	73 661	12,62	22,72	56,09	21,19
Banskobystrický	342 626	69 319	191 977	81 330	12,44	20,23	56,04	23,73
Prešovský	390 382	97 747	214 770	77 865	14,17	25,04	55,01	19,95
Košický	387 986	85 673	219 278	83 035	14,09	22,08	56,52	21,40

II. Štatistické charakteristiky obyvateľstva za kraje Slovenskej republiky

Ukazovateľ	Obce	Obyvatelia	Predproduktívny vek	Produktívny vek	Poproduktívny vek
Priemer	362,75	648 474	149 411	403 821	117 667
Medián	328	641 141	144 105	404 127	117 221
Modus	275	609 828	132 635	386 303	110 631
Štandardná odchylka	177,555	74 258,6	28 185,6	40 460,5	13 452,7
Minimum	88	547 967	116 531	335 569	95 867
Maximum	663	768 719	199 481	453 623	140 412
Rozmedzie	575	220 752	82 950	118 054	44 545
Variačný koeficient	48,9471	11,4513	18,8645	10,0194	11,4328
Muži					
Priemer	362,75	326 714	71 356,6	209 335	41 022,1
Medián	328	329 536	73 745,5	210 629	41 631,5
Modus	275	299 291	61 937	193 521	38 828
Štandardná odchylka	177,555	38 292,2	22 500,3	21 302,9	4 425,27
Minimum	88	267 724	27 691	175 029	33 118
Maximum	663	378 337	101 734	234 345	47 874
Rozmedzie	575	110 613	74 043	59 316	14 756
Variačný koeficient	48,9471	11,7204	31,5322	10,1764	10,7875

Ukazovateľ	Obce	Obyvatelia	Predproduktívny vek	Produktívny vek	Poproduktívny vek
Zeny					
Priemer	362,75	333 010	73 054,4	194 511	76 694,6
Medián	328	345 143	70 359	193 901	75 763
Modus	275	310 537	64 944	191 977	72 267
Štandardná odchylka	177,555	54 775,2	13 792,8	19 593,1	9 107,98
Minimum	88	234 468	56 954	160 540	62 749
Maximum	663	390 382	97 747	219 278	92 538
Rozmedzie	575	155 914	40 793	58 738	29 789
Variačný koeficient	48,9471	16,4485	18,8802	10,073	11,8756

III. Indexy staroby a koeficienty zaťaženia

Kraj	Index staroby	Koeficient zaťaženia predproduktívnym vekom	Koeficient závislosti mladých	Koeficient celkovej závislosti
	v percentách			
Bratislavský	91,14	28,63	31,42	60,05
Trnavský	82,23	28,56	34,73	63,29
Trenčiansky	82,11	29,57	36,05	65,59
Nitriansky	98,82	33,47	34,09	67,56
Žilinský	70,57	27,78	39,36	67,14
Banskobystrický	87,89	31,24	35,54	66,78
Prešovský	60,62	26,97	44,49	71,47
Košický	72,20	27,97	38,73	66,70

vztahy medzi vekovými skupinami vytvárajú situáciu, že koeficient celkovej závislosti je najnižší práve v Bratislavskom kraji (60,05 %). Ak u tohto kraja porovnáme index staroby a koeficienty zaťaženia je zrejme, že prírastok produktívnej populácie v tomto kraji je a zostáva okrem vlastných zdrojov závislý od migrácie z iných krajov Slovenskej republiky. Podľa koeficientu závislosti mladých najväčšie rezervy majú kraje Prešovský a Žilinský. Košický kraj má pritom v porovnaní v celoslovenskou situáciou v tomto smere priaznivý stav. Situácia Nitrianskeho kraja, v ktorom má poproduktívna populácia pri porovnaní s inými krajinami najväčší relatívny podiel na počte obyvateľov, vyžaduje osobitnú štúdiu emigrácie produktívnej populácie, ako i úmrtnosti obyvateľstva v staršom veku.

LITERATÚRA

- ABRAHÁM, M.: Demografia. ES VŠE, Bratislava 1991.
- HUDEČKOVÁ, H. – LOŠTÁK, M.: Sociologie I. (Úvod do sociologie a sociologie venkova). Reprografické štúdio PEF ČZU, Praha 1995.
- KONTŠEKOVÁ, O. – FINKOVÁ, Z.: Štatistika práce a demografia. ES VŠE, Bratislava 1989.
- PAVLÍK, Z. – RYCHTAŘÍKOVÁ, I. – ŠUBRTOVÁ, A.: Základy demografie. Academia, Praha 1986.
- STEHLÍKOVÁ, B.: Podiel vidieckeho obyvateľstva v Nitrianskom kraji z pohľadu nového územno-správneho členenia. Zborník referátov z vedeckej konferencie Vidiek – šanca pre ekonomický rozvoj, VŠP, Nitra 1996.

Doc. Ing. Ján Hrubý, PhD., Katedra štatistiky a operačného výskumu, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra, Slovenská republika

CZECH, SLOVAK, HUNGARIAN, POLISH AND SLOVENIEN AGRICULTURE IN COMPARISON WITH SELECTED EU COUNTRIES – PART V

Pramen: Czech, Slovak, Hungarian, Polish and Slovenien agriculture in comparison with EU countries, RIAFE Bratislava 1997

ABBREVIATIONS AND SOURCES

*	Eurostat estimate – odhad Eurostatu
**	CEC estimate, Directorat-General for Agriculture – odhad Komise EU, vrchního ředitelství pro zemědělství (DG VI)
*	Former German Democratic Republic included – zahrnuta dřívější NDR
–	nil – není (smysluplné)
0	less than half a unit – menší než polovina (uváděné) jednotky
x	not applicable – není aplikovatelné
:	not available – není k dispozici
.	not fixed – není pevné
..	no prices quoted – nejsou určené ceny
#	uncertain – nejisté
p	provisional – předběžné
r	revised – revidované
s	secret – tajné
–	average – průměr
„1985“	_(1984, 1985, 1986) – průměr z daného roku, roku předcházejícího a následujícího
„1990“	_(1989, 1990, 1991) – průměr z daného roku, roku předcházejícího a následujícího
% TAV (annual rate of change) = $100 \times \text{Anti-log} * \log (\text{year } T + N / \text{year } T) / N - 100$ – % PRR (průměrný relativní růst (za období T, T + N))	
CEFTA	Central European Free Trade Agreement – Středoevropská dohoda v oblasti volného obchodu
CNB	Czech National Bank – ČNB (Česká národní banka)
CPI	Consumer Price Index – ISC (index spotřebitelských cen)
CSO	Czech Statistic Office – ČSÚ (Český statistický úřad)
CSOP	Central Statistical Office of Poland – Polský statistický úřad
EC	European Commission, Directorate-General for Agriculture – Komise EU, vrchní ředitelství pro zemědělství

ECU	European Currency Unit – měnová jednotka Evropské unie
EEC	European Economic Commission – EHK (Evropská hospodářská komise)
EUR 12	European Union (12 countries) – Evropská unie (12 států)
EUR 15	European Union (15 countries) – Evropská unie (15 států)
EUROSTAT	Statistical Office of the European Communities – Evropské statistické centrum
GDP	Gross Domestic Product – HDP (hrubý domácí produkt)
GVA	Gross Value Added – HPH (hrubá přidaná hodnota)
HCSO	Hungarian Central Statistical Office – Maďarský statistický úřad
NC	National Currency – NM (národní měna)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development – Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
SORS	Statistical Office of the Republic of Slovenia – Statistický úřad Slovenské republiky
SOSR	Statistical Office of the Slovak Republic – Statistický úřad Slovenské republiky
UAA	utilized agricultural area – užitá zemědělská půda
VAT	Value Added Tax – DPH (daň z přidané hodnoty)

CONTENTS

4.3.1.1.	Area under sugarbeet, yield and production of sugar
4.4.1.1.	Area, yield and production of rapeseed, sunflower seed and soya beans
4.5.1.1.	Area, yield and harvested production of (a) fruit and (b) vegetables

4.3.1.1. Area under sugarbeet (1), yield (2) and production (2) of sugar

	Area					Yield					Production				
	1 000 ha				% TAV	t/ha				% TAV	1 000 t				% TAV
	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97		1993/94	1994/95	1995/96	1996/97		1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	
					1996/97 1995/96					1996/97 1995/96					1996/97 1995/96
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
EUR 15	2 047	2 027	2 086	2 013	-3.5	8.37	7.48	7.50	7.80	4.0	17 133	15 403	15 912	16 008	0.6
Belgium	104	101	104	103	-1.0	10.00	8.61	8.53	8.74	2.5	1 043	870	887	900	1.5
Denmark	67	67	67	67	0.0	7.77	6.69	6.45	6.90	7.0	521	448	432	462	6.9
Germany (3)	530	506	519	514	-1.0	8.18	7.22	7.32	7.59	3.7	4 357	3 672	3 817	3 919	2.7
France (4)	410	410	429	422	-1.6	10.60	9.79	9.87	9.85	-0.2	4 589	4 227	4 480	4 428	-1.2
Italy	255	263	285	248	-13.0	5.56	5.67	5.23	6.10	16.6	1 419	1 492	1 491	1 510	1.3
Netherlands	116	115	116	116	0.0	9.76	8.41	8.52	8.41	-1.3	1 133	967	988	975	-1.3
Austria	53	52	52	52	0.0	8.30	7.46	8.52	8.42	-1.2	440	388	443	438	-1.1
United Kingdom	169	170	170	170	0.0	8.50	7.42	7.18	7.35	2.4	1 433	1 261	1 221	1 250	2.4
EUR 12	1 910	1 888	1 942	1 870	-3.7	8.49	7.56	7.56	7.87	4.1	16 216	14 522	14 950	15 008	0.4
Czech Republic	107	91	94	104	10.6	5.38	4.12	5.07	5.88	16.0	576	375	477	610	27.9
Slovakia	33	32	34	42	23.5	4.21	3.80	4.05	5.38	32.8	139	121	138	226	63.8
Hungary	95	105	124	118	-4.8	4.14	4.18	3.87	4.22	9.0	393	439	480	498	3.8
Poland	399	400	384	451	17.4	5.11	3.50	4.17	5.13	23.0	1 996	1 373	1 577	2 297	45.6
Slovenia	4	4.9	6.1	6	3.3	3.70	4.49	4.42	4.92	11.3	13	22	27	31	14.8

Source: European Commission, Directorate-General for Agriculture

(1) Area planted with sugarbeet exclusive of area planted for distillery supply

(2) In terms of white-sugar value

(3) Including production of molasses

(4) Area and yield, metropolitan France only; including the French overseas departments

(5) Including production of sugar from sugar cane

4.4.1.1. Area, yield and production of rapeseed, sunflower seed and soya beans

	Area						Yield						Production					
	1000 ha				% TAV		100 kg/ha				% TAV		1 000 t				% TAV	
	1993	1994	1995	1996	1995 1994	1996 1995	1993	1994	1995	1996	1995 1994	1996 1995	1993	1994	1995	1996	1995 1994	1996 1995
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
<i>Rapeseed</i>																		
EUR 15	2 501	2 834	2 892		2.1		27.2	22.7	:		x		6 808	6 992	:		x	
Belgium-Lux.	8	15	12		-23.6		30.0	30.0	30		0.0		23	46	35		-23.6	
Denmark	161	171	156		-8.8		25.4	20.7	21		0.5		410	354	324		-8.5	
Germany	1 061	1 082	1 003		-7.3		28.1	25.8	29		10.5		2 982	2 796	2 864		2.4	
France	558	702	862		22.8		28.2	25.7	29		14.0		1 571	1 805	2 527		40.0	
Italy	4	14	44		214.7		20.0	20.1	18		-12.9		8	28	77		173.6	
Netherlands	2	1	2		14.8		33.0	33.0	33		0.0		7	4	5		14.8	
Austria	59	71	96		34.5		22.2	30.4	:		x		131	217	:		x	
United Kingdom	421	506	441		-13.0		27.2	25.3	29		13.8		1 147	1 281	1 268		-1.0	
EUR 12	2 227	2 567	2 609		1.6		27.7	24.9	28		10.4		6 167	6 389	7 168		12.2	
Czech Republic	167	190	253	227	33.2	-10.3	22.6	23.8	26	23	10.1	-12.2	377	452	662	521	46.5	-21.3
Slovakia	38	45	67	75	48.9	11.9	15.6	21.1	22	19	4.3	-13.2	58	94	149	143	58.5	-4.0
Hungary	22	28	45	94	60.7	108.9	10.0	18.7	20	15	4.8	-25.0	22	53	89	138	67.9	55.1
Poland (1)	348	370	606	278	63.8	-54.1	1.7	2.0	2	2	11.3	-26.9	594	756	1 377	461	82.1	-66.5
Slovenia	1.7	2.3	0.3	0.2	-87.0	-33.3	23.7	22.9	24.7	22	7.9	-11.3	3.9	5.2	0.7	0	-86.5	-57.1
<i>Sunflower seed</i>																		
EUR 15	3 208	2 958	2 448		-17.2		11.0	15.3	:		x		3 540	4 526	:		x	
Germany	89	203	56		-72.6		26.2	19.7	23		17.8		232	401	129		-67.8	
France	786	1 023	958		-6.4		20.9	23.1	23		0.0		1 643	2 363	2 215		-6.3	
Italy	113	214	243		13.4		22.0	22.7	23		0.4		248	487	553		13.6	
Austria	36	37	30		-19.6		27.4	24.7	:		x		98	92	:		x	
EUR 12	3 172	2 921	2 417		-17.3		10.8	15.2	15		-3.3		3 442	4 444	3 560		-19.9	
Czech Republic	12	16	19	20	18.8	5.3	25.0	19.0	17	19	-12.6	16.3	30	31	32	38	3.2	18.8
Slovakia	32	34	47	53	38.2	12.8	20.1	16.4	17	20	5.5	14.4	64	55	81	105	47.3	29.6
Hungary	389	416	491	473	18.0	-3.7	16.6	16.0	16	18	0.0	13.8	682	667	789	868	18.3	10.0

Continuation of Tab. 4.4.1.1.

	Area						Yield						Production					
	1000 ha				% TAV		100 kg/ha				% TAV		1 000 t				% TAV	
	1993	1994	1995	1996	1995 1994	1996 1995	1993	1994	1995	1996	1995 1994	1996 1995	1993	1994	1995	1996	1995 1994	1996 1995
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Slovenia	0.1	0.1	0.1	0	0.0	0.0	9.2	13.1	16.6	17	26.7	3.6	0.4	0.3	0.5	0	66.7	-40.0
<i>Soya beans</i>																		
EUR 15	274	342	305		-10.8		29.4	29.1	:		x		806	994	:		x	
Germany	0	0	0		-42.2		34.5	22.2	21.9		-1.4		2	1	1		0.0	
France	57	98	104		6.1		24.6	27.1	27.1		0.0		140	266	282		6.0	
Italy	159	191	184		-3.7		33.7	32.0	32.0		0.0		536	611	588		-3.8	
Austria	54	47	16		-65.7		23.2	22.5	:		x		125	105	:		x	
EUR 12	220	295	289		-2.1		30.9	30.1	30.0		0.3		681	889	871		-2.0	
Czech Republic	0	0	0	0	-28.6	-20.0	11.0	10.2	12.9	14.2	26.5	10.1	0	0	0	0	-14.3	-16.7
Slovakia	1	0	0	0	11.1	12.5	12.2	14.2	14.1	17.0	-0.7	20.6	1	1	1	2	-15.4	36.4
Hungary	15	9	10	13	11.1	30.0	17.1	18.4	18.5	21.7	0.5	17.3	26	17	19	27	11.8	42.1

Source: European Commission. Directorate-General for Agriculture

(1) 1996 - estimates

4.5.1.1. Area, yield and harvested production of (a) fruit and (b) vegetables

	Area					Yield					Harvested production				
	1 000 ha				% TAV	100 kg/ha				% TAV	1 000 t				% TAV
	1993	1994	1995	1996	<u>1995</u> 1994	1993	1994	1995	1996	<u>1995</u> 1994	1993	1994	1995	1996	<u>1995</u> 1994
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
A. Fruits (excl. citrus)															
<i>All fruit</i>															
EUR 15**	:	:	:	x	:	:	:	:	x	x	23 903	:	:	:	x
Belgium	15**	16	:		x	468**	452	:	:	x	709	705	:	:	x
Denmark	8	:	:		x	77	:	:	:	x	58	:	:	:	x
Germany	:	:	:		x	485**	:	:	:	x	2 975	3 245	2 869	:	-11.6
France	247	247	238		-3.7	138	155**	:	:	x	3 414	3 820	:	:	x
Italy	:	:	:		x	:	:	:	:	x	7 679	7 949	:	:	x
Netherlands	26	26	25		-4.3	302**	269**	:	:	x	789**	705	:	:	x
Austria**	:	:	:		x	:	:	:	:	x	512	461	520	:	12.7
United Kingdom	41	38	35		-7.7	130	109**	105	105	-4.2	526	420	371	105	-11.6
EUR 12	1 630**	:	:		x	:	:	:	:	x	23 343**	:	:	:	x
Czech Republic (1)	17	20	20	19	-5.0	75	71	65	78	20.0	127	143	131	148	13.0
Slovakia (1)	8	8	8	7	-12.5	65	31	26	47	80.8	55	25	20	32	60.0
Hungary (1,2)	73	71	73	72	-1.4	:	:	:	:	:	1 271	1 049	684	980	43.3
Poland	361	348	367		5.4						2 706	2 111	2 115	2 491 (4)	0.2
Slovenia (1)	4.8	5.8	5.0	5.0	0.0	151	193	211	222	5.2	62.3	97.7	92.8	95	2.8
<i>Apples</i>															
EUR 15**	:	:	:		x	:	:	:	:	x	9 170	:	:	:	x
Belgium	9	9	:		x	551	551	:	:	x	493	502	508	:	1.3
Denmark	2	:	:		x	181	:	:	:	x	40	:	:	:	x
Germany	36	36	36		0.0	470	563	397	397	-29.5	1 677	2 007	1 416	397	-29.5
France	71	70	64		-8.6	294	308	322	322	4.7	2 079	2 166	2 073	322	-4.3
Italy	79	77	:		x	271	292	:	:	x	2 143	2 233	1 947	:	-12.8
Netherlands	17	16	15		-7.2	359	322	350	350	8.7	597	530	535	350	0.9
Austria**	5	5	5		-1.4	584	526	603	603	14.7	318	287	324	603	13.1
United Kingdom	19	18	16		-11.9	186	168	152	152	-9.9	358	304	241	152	-20.6
EUR 12	319**	:	:		x	:	:	:	:	:	8 832	9 052	7 827	:	x
Czech Republic (1)	8	10	10	10	0.0	133	112	97	117	20.6	103	114	99	119	20.2
Slovakia (1)	5	4	4	3	-25.0	110	42	35	75	114.3	50	19	14	26	85.7

Continuation of Tab. 4.5.1.1.

	Area					Yield					Harvested production				
	1 000 ha				% TAV	100 kg/ha				% TAV	1 000 t				% TAV
	1993	1994	1995	1996	<u>1995</u> 1994	1993	1994	1995	1996	<u>1995</u> 1994	1993	1994	1995	1996	<u>1995</u> 1994
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Hungary (1,2)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	819	657	353	552	56.4
Poland	44 981 (5)	46 172 (5)	48 416 (5)	54 077 (5)	4.8	40.9 (6)	31.2 (6)	26.6 (6)	36.1 (6)	-14.7	2 223	1 721	1 654	1 951	23.0
Slovenia (1)	2.5	3.1	2.8	3	3.6	217	261	275	275	0.0	46.9	76.6	72.6	73.0	0.6
B. Vegetables															
<i>All vegetables</i>															
Belgium	57	56	:		x	:	:	:		x	1 530	1 438	:		x
Denmark	:	:	:		x	:	:	:		x	196	:	:		x
Germany	:	78	84		8.1	:	:	:		x	:	2 233	2 442		9.4
France	315	318	320		0.7	:	:	:		x	5 713	5 832	6 018		3.2
Italy	494	487	:		x	:	:	:		x	12 143	12 485	:		x
Netherlands	76	78	75		-3.5	:	:	:		x	3 760	3 643	:		x
Austria**	:	:	:		x	:	:	:		x	252	280	395		41.0
United Kingdom	162	149	151		1.4	:	:	:		x	3 847	3 350	3 230		-3.6
Czech Republic (1)	37	34	35	36	2.9	155	157	157	170	8.3	573	523	548	613	11.9
Slovakia (1)	33	34	37	38	2.7	162	143	135	146	8.1	535	485	498	560	12.4
Hungary (1)	83	98	119	100	-16.0	:	:	:		:	1 336	1 419	1 644	1 748	6.3
Poland	276	291	279	237	-4.1						6 138	5 369	5 428	5 103	1.1
Slovenia (1)	10	9	9.8	9.9	1.0	98	174	204	195	-4.5	94.9	148.8	200.2	193	-3.5
Cauliflowers															
Belgium	5	5	5		-2.9	220	196	179		-8.7	119	106	94		-11.3
Denmark	1	:	:		x	105	:	:		x	9	:	:		x
Germany	6	6	6		-3.8	257	252	262		3.8	151	156	156		-0.2
France	47	47	46		-2.1	123	113	124		9.5	576	529	567		7.2
Italy	34	34	34		1.7	181	189	197		4.0	613	638	675		5.7
Netherlands	3	3	3		-21.0	186	185	:		x	60	62	:		x
United Kingdom	25	23	23		0.4	164	178	174		-2.2	406	402	394		-1.9
Czech Republic (1)	3	2	2	2	0.0	143	120	190	180	-5.3	43	40	38	36	-5.3
Slovakia (1)	2	1	1	2	200.0	150	145	137	136	-0.7	23	20	19	20	5.3
Poland	13	14	14	12	-1.4	193	157	184	203	17.2	256	220	253	241	15.0
Slovenia (1)			0.1	0.1	0.0			182	167	-8.2			2	2	-8.7

Continuation of Tab. 4.5.1.1.

	Area					Yield					Harvested production				
	1 000 ha				% TAV	100 kg/ha				% TAV	1 000 t				% TAV
	1993	1994	1995	1996	1995 1994	1993	1994	1995	1996	1995 1994	1993	1994	1995	1996	1995 1994
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
<i>Tomatoes</i>															
EUR 15	227	:	:		x	:	:	:		x	:	:	:		x
Belgium	1	1	1		-7.5	3 666	3 242	3 888		19.9	347	309	343		10.8
Denmark	0	:	:		x	2 445	:	:		x	15	:	:		x
Germany	0	0	0		10.9	748	782	896		14.6	24	24	31		27.0
France	11	11	10		-7.0	676	743	803		8.1	756	799	803		0.5
Italy	115	116	96		-17.2	448	480	505		5.2	5 157	5 575	4 860		-12.8
Netherlands	1	1	1		-1.7	4 364	4 518	:		x	607	561	:		x
Austria**	0	0	0		34.5	604	865	1 120		29.6	9	15	25		74.3
United Kingdom	0	0	0		-3.5	2 818	2 954	3 207		8.6	113	109	115		4.6
EUR 12	227	:	:		x	:	:	:		x	:	:	:		x
Czech Republic (1)	2	2	2	2	0.0	185	180	190	140	-26.3	37	36	38	28	-26.3
Slovakia (1)	3	4	4	4	12.8	268	207	183	173	-5.4	82	75	67	71	6.7
Hungary (1,2)	7	9	12	10	-16.7	146	154	137	195	42.3	202	224	231	263	13.9
Poland	29	30	28	24	-6.7	127	127	141	97	11.0	514	532	575	230	8.0
Slovenia (1)	0	0.6	0.6	0.6	0.0	100	149.0	269	266	-0.9	7	9	16	15	-3.8

Source: Eurostat

(1) % TAV 1996/1995

(2) Total harvested yield includes yield of fruit production and lands belonging to other cultivation branches

(4) Estimates

(5) Number of trees

(6) Kg/tree

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

Original scientific papers, short communications, and selectivity reviews, that means papers based on the study of technical literature and reviewing recent knowledge in the given field, are published in this journal. Published papers are in Czech, Slovak or English. Each manuscript must contain a short and a longer summary (including the key words).

The author is fully responsible for the originality of his paper, for its subject and formal correctness. The author shall make a written declaration that his paper has not been published in any other information source.

The board of editors of this journal will decide on paper publication, with respect to expert opinions, scientific importance, contribution and quality of the paper.

The paper extent shall not exceed 15 typescript pages, including tables, figures and graphs.

Manuscript layout shall correspond to the State Standard ČSN 88 0220 (quarto, 30 lines per page, 60 strokes per line, double-spaced typescript). A PC diskette should be provided with the paper, written in an editor program, preferably T602, and with graphical documentation. Tables, figures and photos shall be enclosed separately. The text must contain references to all these annexes.

The **title** of the paper shall not exceed 85 strokes. Subtitles of the papers are not allowed either.

Abstract is an information selection of the contents and conclusions of the paper, it is not a mere description of the paper. It must present all substantial information contained in the paper. It shall not exceed 170 words. It shall be written in full sentences, not in form of keynotes, and comprise base numerical data including statistical data. It must contain key words. It should be submitted in English and if possible also in Czech or Slovak.

Introduction has to present the main reasons why the study was conducted, and the circumstances of the studied problems should be described in a very brief form.

Review of literature should be a short section, containing only literary citations with close relation to the treated problem.

Only original method shall be described, in other cases it is sufficient enough to cite the author of the used method and to mention modifications of this method. This section shall also contain a description of experimental material.

In the section **Results** figures and graphs should be used rather than tables for presentation of quantitative values. A statistical analysis of recorded values should be summarized in tables. This section should not contain either theoretical conclusions or deductions, but only factual data should be presented here.

Discussion contains an evaluation of the study, potential shortcomings are discussed, and the results of the study are confronted with previously published results (only those authors whose studies are in closer relation with the published paper should be cited). The sections Results and Discussion may be presented as one section only.

The citations are arranged alphabetically according to the surname of the first author. References in the text to these citations comprise the author's name and year of publication. Only the papers cited in the text of the study shall be included in the list of references. All citations shall be referred to in the text of the paper.

If any abbreviation is used in the paper, it is necessary to mention its full form at least once to avoid misunderstanding. The abbreviations should not be used in the title of the paper nor in the summary.

The author shall give his full name (and the names of other collaborators), academic, scientific and pedagogic titles, full address of his workplace and postal code, telefon and fax number or e-mail.

POKyny pro AUTORY

Časopis uveřejňuje původní vědecké práce, krátká sdělení a výběrově i přehledné referáty, tzn. práce, jejichž podkladem je studium literatury a které shrnují nejnovější poznatky v dané oblasti. Práce jsou uveřejňovány v češtině, slovenštině nebo angličtině. Rukopisy musí být doplněny krátkým a rozšířeným souhrnem (včetně klíčových slov).

Autor je plně odpovědný za původnost práce a za její věcnou i formální správnost. K práci musí být přiloženo prohlášení autora o tom, že práce nebyla publikována jinde.

O uveřejnění práce rozhoduje redakční rada časopisu, a to se zřetelem k lektorským posudkům, vědeckému významu a přínosu a kvalitě práce.

Rozsah vědeckých prací nemá přesáhnout 15 stran psaných na stroji včetně tabulek, obrázků a grafů. V práci je nutné používat jednotku odpovídající soustavě měrových jednotek SI (ČSN 01 1300).

Vlastní úprava rukopisu má odpovídat státní normě ČSN 88 0220 (formát A4, 30 řádek na stránku, 60 úhozů na řádku, mezi řádky dvojité mezery), k rukopisu je vhodné přiložit disketu s prací pořízenou na PC v některém textovém editoru, nejlépe v T602, a s grafickou dokumentací. Tabulky, grafy a fotografie se dodávají zvlášť, nepodlepují se. Na všechny přílohy musí být odkazy v textu.

Pokud autor používá v práci zkratky jakéhokoliv druhu, je nutné, aby byly alespoň jednou vysvětleny (vypsány), aby se předešlo omylům. V názvu práce a v souhrnu je vhodné zkratky nepoužívat.

Název práce (titul) nemá přesáhnout 85 úhozů. Jsou vyloučeny podtitulky článků.

Krátký souhrn (Abstract) je informačním výběrem obsahu a závěru článku, nikoliv však jeho pouhým popisem. Musí vyjádřit všechno podstatné, co je obsaženo ve vědecké práci, a má obsahovat základní číselné údaje včetně statistických hodnot. Musí obsahovat klíčová slova. Nemá překročit rozsah 170 slov. Je třeba, aby byl napsán celými větami, nikoliv heslovitě. Je uveřejňován a měl by být dodán ve stejném jazyce jako vědecká práce.

Rozšířený souhrn (Abstract) je uveřejňován v angličtině, měl by v něm být v rozsahu cca 1–2 strojopisných stran komentovány výsledky práce a uvedeny odkazy na tabulky a obrázky, popř. na nejdůležitější literární citace. Je vhodné jej (včetně názvu práce a klíčových slov) dodat v angličtině, popř. v češtině či slovenštině jako podklad pro překlad do angličtiny.

Úvod má obsahovat hlavní důvody, proč byla práce realizována a velmi stručnou formou má být popsán stav studované otázky.

Literární přehled má být krátký, je třeba uvádět pouze citace mající úzký vztah k problému.

Metoda se popisuje pouze tehdy, je-li původní, jinak postačuje citovat autora metody a uvádět jen případné odchylky. Ve stejné kapitole se popisuje také pokusný materiál.

Výsledky – při jejich popisu se k vyjádření kvantitativních hodnot dává přednost grafům před tabulkami. V tabulkách je třeba shrnout statistické hodnocení naměřených hodnot. Tato část by neměla obsahovat teoretické závěry ani dedukce, ale pouze faktické nálezy.

Diskuse obsahuje zhodnocení práce, diskutuje se o možných nedostacích a práce se konfrontuje s výsledky dříve publikovanými (požaduje se citovat jen ty autory, jejichž práce mají k publikované práci bližší vztah). Je přípustné spojení v jednu kapitolu spolu s výsledky.

Literatura musí odpovídat státní normě ČSN 01 0197. Citace se řadí abecedně podle jména prvního autora. Odkazy na literaturu v textu uvádějí jméno autora a rok vydání. Do seznamu se zařadí jen práce citované v textu. Na práce v seznamu literatury musí být odkaz v textu.

Na zvláštním listě uvádí autor plné jméno (i spoluautorů), akademické, vědecké a pedagogické tituly a podrobnou adresu pracoviště s PSČ, číslo telefonu a faxu, popř. e-mail.

CONTENT

Brabenec V., Šařecová P.: Czech agrarian sector problems connected with future negotiations on admission of Czech republic to the EU	289
Halbich Č.: Computer security of the virtual corporation in agriculture.....	295
Buday Š.: Production potential evaluation and agricultural land price estimation in SR.....	299
Ubřeziová I., Mihina Š.: Economic effectivity of milk production for different production types of milking cows in selected farms of Slovakia.....	305
Daňo J., Pavlíč M., Demo P., Lagin L.: Economic classification of slaughter pigs and the proposal of relative price differentiation	311
INFORMATION	
Cvečko J.: Experiences acquired by participation in the EU-ECOS OUVERTURE program	321
Đurđovičová M.: Problems of rural polulation on labour market and the importance of further education in rural space.....	324
Hrubý J.: Structure of inhabitants in relation to the administrative regions in Slovak Republic.....	327
SUPPLEMENT	
Czech, Slovak, Hungarian, Polish and Slovenien agriculture in comparison with selected EU countries – part V (in English)	330

OBSAH

Brabenec V., Šařecová P.: Problémy agrárního sektoru ČR při připravovaných jednáních ČR o vstupu do EU	289
Halbich Č.: Počítačová bezpečnost virtuální organizace v agrokomplexu.....	295
Buday Š.: Hodnotenie produkčného potenciálu a oceňovanie poľnohospodárskych pôd SR	299
Ubřeziová I., Mihina Š.: Ekonomická efektívnosť výroby mlieka u rozdielnych úžitkových typoch dojníc vo vybraných farmách na Slovensku.....	305
Daňo J., Pavlíč M., Demo P., Lagin L.: Ekonomická klasifikácia jatočných ošípaných a návrh relatívnej cenovej diferenciácie.....	311
INFORMACE	
Cvečko J.: Skúsenosti získané účasťou v programe EÚ – ECOS OUVERTURE.....	321
Đurđovičová M.: Problémy vidieckeho obyvateľstva na trhu práce a význam ďalšieho vzdelávania na vidieku	324
Hrubý J.: Štruktúra obyvateľstva vo vzťahu k administratívnym krajským celkom v Slovenskej republike ...	327
PŘÍLOHA	
České, slovenské, maďarské, poľské a slovinské zeméľstvi v srovnání s vybranými státy EU – část V	330